

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE * FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
KATEDRA STUDIÍ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

Podnikání občanských sdružení v ČR dle nové právní úpravy

Diplomová práce

Bc. Tomáš Gregor

Vedoucí práce: JUDr. Lenka Deverová

28.6.2013

Praha

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužil k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.

V Praze dne 28.6.2012

.....

podpis

Poděkování

Tímto chci poděkovat své vedoucí práce JUDr. Lence Deverové za podporu a odborné vedení.

Dále chci poděkovat Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy a jejím pedagogům.

Velký dík patří také zástupcům zkoumaných organizací, jimiž byly:

- Ekodomov, o. s.,
- Pohoda, o. s. – společnost pro normální život lidí s postižením
- Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak!.

Děkuji svým blízkým a přátelům za jejich výraznou podporu a pomoc.

Obsah

Shrnutí	- 5 -
Abstract	- 5 -
Klíčová slova	- 6 -
Seznam použitých zkratk	- 6 -
Úvod	- 7 -
1. Teoretická část	- 9 -
1.1. Občanská společnost a nestátní neziskové organizace	- 9 -
1.1.1. Nestátní nezisková organizace	- 11 -
1.1.2. Strukturálně-operacionální definice	- 13 -
1.1.3. Rada vlády pro NNO	- 14 -
1.2. Občanská sdružení, spolky a sdružování občanů	- 15 -
1.2.1. Krátce k historii sdružování	- 17 -
1.2.2. Občanská sdružení dle ZoSO	- 20 -
1.2.3. Transformace ve Spolky	- 28 -
1.2.4. Spolky dle NOZ	- 29 -
1.3. Možnosti transformace občanských sdružení v další OOS	- 45 -
1.3.1. Transformace v Obecně prospěšné společnosti	- 46 -
1.3.2. Transformace v ústavy	- 48 -
1.3.3. Transformace v sociální družstva	- 51 -
1.4. Koncept sociální ekonomiky a sociálního podnikání	- 54 -
1.5. Podnikání občanských sdružení a spolků	- 57 -
1.5.1. Co je a co není podnikání	- 57 -
1.5.2. Ekonomické aktivity, ekonomická činnost a výdělečná činnost.	- 62 -
1.5.3. Podnikání občanských sdružení před rokem 2014	- 63 -
1.5.4. Podnikání spolků po roce 2014	- 70 -

1.5.5.	Příležitosti a omezení podnikání občanských sdružení a spolků	- 73 -
1.6.	Podnikání spolků v praxi aneb co předchází podnikání?	- 76 -
2.	Empirická část.....	- 77 -
2.1.	Metodologie.....	- 77 -
2.1.1.	Výběr vzorku.....	- 77 -
2.1.2.	Analýza dokumentů.....	- 78 -
2.1.3.	Polostrukturované rozhovory	- 79 -
2.2.	EKODOMOV, o. s.....	- 80 -
2.2.1.	obecně o organizaci.....	- 80 -
2.2.2.	předmět podnikatelské činnosti	- 82 -
2.2.3.	Prostor mezi hranicemi	- 83 -
2.3.	POHODA, o. s. – společnost pro normální život lidí s postižením	- 84 -
2.3.1.	obecně o organizaci.....	- 84 -
2.3.2.	předmět podnikatelské činnosti	- 89 -
2.3.3.	prostor mezi hranicemi	- 92 -
2.4.	Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak!	- 94 -
2.4.1.	obecně o organizaci.....	- 94 -
2.4.2.	Předmět podnikatelské činnosti.....	- 98 -
2.4.3.	Prostor mezi hranicemi	- 100 -
3.	Závěry.....	- 103 -
	Seznam citované literatury	- 105 -
	O autorovi.....	- 115 -

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá podnikáním občanských sdružení v České republice podle nové právní úpravy. Nový občanský zákoník, který nabyde účinnosti 1. ledna 2014, přinese změny, které se dotknou většiny neziskových organizací v ČR. Občanským sdružením se naskýtá možnost transformace do jiných právních forem, otevírají se také možnosti podnikání. V empirické části práce jsou představena tři česká občanská sdružení a jejich podnikatelské aktivity. Jedná se o organizace

- Ekodomov, o. s.
- POHODA, o. s. – společnost pro normální život lidí s postižením
- Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak!

Abstract

This Thesis concerns with Enterprising of Civic Associations in Czech Republic according to new legal regulation. 1st January 2014 the New Czech Civil Code comes into operation and brings alteration that affects all most of the Non-profit organizations in Czech Republic. New legal regulation provides Civic Associations possibility to transform them into another Legal Form of organization. It provides also new opportunities for Associations' business.

In the empiric part of the Thesis three following Czech Civic Associations and their business activities are introduced.

- Ekodomov, o. s.
- POHODA, o. s. – society for disabled people's normal live
- Pragulic, o. s. – Get to know Prague in different way!

Klíčová slova

občanská sdružení

spolek

podnikání

výdělečná činnost

Nový občanský zákoník

neziskové organizace

Ekodomov, o. s.

Pohoda, o. s.

Pragulic, o. s.

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
LZPS	Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.)
NNO	nestátní nezisková organizace
NOZ	Nový občanský zákoník (zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník)
DZ	důvodová zpráva
OOS	organizace občanské společnosti
OPS	obecně prospěšná společnost
OS	občanské sdružení
SD	sociální družstvo
ZOK	zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
ZoSO	zákon 83/1990 Sb., o sdružování občanů

Úvod

Cílem této práce je objasnit problematiku podnikání občanských sdružení¹ a spolků² a poukázat na změny, ke kterým dochází v souvislosti s rekodifikací soukromoprávních předpisů. Stěžejní předpis, tedy Nový občanský zákoník³ (dále také NOZ) nabyde účinnosti 1.1.2014⁴ a změní zásadním způsobem dosavadní situaci.

Problematika podnikání občanských sdružení nebyla vykládána jednoznačně ani v dosavadní právní úpravě, která byla tvořena zákonem o sdružování občanů⁵ (dále ZoSO), proto jsem se rozhodl tuto oblast popsat a následně srovnat s právní úpravou, která nabyde účinnosti dne 1.1.2014 spolu s NOZ. Česká občanská sdružení mnohdy žila v milné představě, že jakožto „nezisková“ organizace nejen že nemůže zisk sama vytvářet, ale že je pro ně zapovězeno zisku dosáhnout. Tato představa postrádá jakékoli opodstatnění.

Občanská sdružení jsou založena na principu odluky od státu. Aby bylo možné této nezávislosti dostát, musí existovat možnost finanční nezávislosti. Nový občanský zákoník přímo v zákoně definuje, že občanská sdružení (spolky) mohou vyvíjet podnikatelskou a jinou výtěžnou aktivitu jako svou vedlejší činnost.

Abych vyvrátil pochybnosti o tom, že občanským sdružením bylo a je umožněno podnikat, pokusím se ve své diplomové práci zodpovědět následující otázky:

- Do jaké míry umožňuje současná česká právní úprava občanským sdružením podnikat?
 - Co zákon organizacím umožňuje a co již ne? Analýza možností a limitů.
 - Jak vybrané a zkoumané organizace využívají prostor pro podnikání, který vymezuje zákon?

¹ Dále v textu používám pro výraz „občanské sdružení“ zkratku OS, případně o. s.

² Pojmy „spolek“ a „občanské sdružení“ jsou používána jako synonyma. Pokud je v práci odkazováno na zákon, je výraz „občanské sdružení“ použit v kontextu zákona č. 83/1989 Sb., o sdružování občanů (dále také ZoSO) a spolek v souvislosti s Novým občanským zákoníkem

³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je v textu označován jako Nový občanský zákoník, neboli NOZ

⁴ V době psaní této práce nebylo ještě zcela jisté, zda skutečně NOZ nabyde účinnosti dne 1.1.2014, či bude účinnost odložena na jiný termín. V celé práci se předpokládá, že NOZ nabyde účinnosti 1.1.2014

⁵ Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů

- Jak se změní postavení občanských sdružení k podnikání s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku?
 - Jaké jsou nové příležitosti pro podnikání občanských sdružení?
 - Jaká jsou možná ohrožení pro již probíhající podnikatelské aktivity občanských sdružení?

V práci se postupně zaměřím na srovnání obou právních forem, tedy občanských sdružení a spolků z hlediska jejich struktury i z hlediska podnikatelských aktivit. Neopomenu ani možnost transformace, která se občanským sdružením a spolkům nabízí. V krátkosti také zmíním koncept sociální ekonomiky.

V druhé části práce představím tři česká občanská sdružení, která se věnují podnikatelské činnosti. Jedná se o následující organizace:

- Ekodomov, o. s.
- POHODA, o. s. – společnost pro normální život lidí s postižením
- Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak!

V práci záměrně volím jednodušší sloh, který může mnohdy působit až neakademickou formou. Mým záměrem je, aby tato práce posloužila také laické veřejnosti a občanským sdružením v praxi, proto se snažím vyjádření formulovat srozumitelně a prostě.

1. Teoretická část

Jak bylo nastíněno již v úvodu, tato práce se zabývá převážně **občanskými sdruženími**, dle Nového občanského zákoníku **spolky** (NOZ, 2012 str. §216) Tyto organizace náleží ze své podstaty mezi organizace občanské společnosti, a proto považují za nutné tuto oblast krátce vymežit. Termíny občanská společnost a občanský sektor se sice v českém právním řádu nevyskytují, přesto jsou pro účel této práce důležité.

Z metodologického hlediska sestává tato část práce z analýzy dokumentů. Jde zde převážně o komparaci mezi starou a novou právní úpravou s důrazem na problematiku podnikání.

1.1. Občanská společnost a nestátní neziskové organizace

Občanská společnost je pojem, který sám o sobě příliš nevyovídá o své podstatě. Tento termín pochází z tradice evropského politického myšlení a v různých dobách mu byl přisuzován ne zcela totožný význam.⁶ „*Moderní občanská společnost je souhrn institucí, organizací a jednotlivců, který se nachází mezi rodinou, státem a trhem, kde se lidé dobrovolně sdružují, aby prosazovali společné zájmy.*“ (Anheier, 2005 str. 9)⁷ Občanská společnost ale nejsou jen instituce. Dle mého názoru je občanská společnost idea, která sestává z možnosti a vůle občanů jednat společně s cílem uskutečnit své touhy a přání. Ty mají charakter obecně vnímaného „dobra“, které je realizováno mimo sféru rodiny, státu a trhu. Nezáleží pak, jestli je projev této idey zosobněn v nějaké právnické osobě či zůstane pouze neformální.

Institucionalizovanou občanskou společnost nazýváme různými termíny. Nejčastějšími jsou občanský sektor, třetí sektor nebo nestátní neziskové organizace. V této práci dám přednost výrazu „organizovaná občanská společnost“, případně „organizace občanské společnosti“⁸. Tento termín dle mého názoru lépe odpovídá podstatě těchto organizací, i přesto, že pojem občanská společnost je pojem sám o sobě těžko uchopitelný a definovatelný.

⁶ Srov. (Skovajsa, 2010 stránky 64-70)

⁷ „*modern civil society is the sum of institutions, organizations, and individuals located between the family, the state, and the market, in which people associate voluntarily to advance common interests.*“ (Anheier, 2005 str. 9)

⁸ K terminologii více (Skovajsa, 2010)

Dnes souvisí termín občanská společnost se stavem „vlády práva, kdy občané mezi sebou dodržují pravidla při střetávání každodenních zájmů; na Západě je dnes všeobecně považována za záruku svobody a demokracie“ (Dohnalová, 2004 str. 147).

Václav Havel popsal občanskou společnost během svého projevu v Minneapolis v USA takto: „Nejobecněji by se snad dalo říct, že to je společnost, v níž se občané účastní veřejného života, správy veřejných statků a veřejného rozhodování mnoha paralelními a vzájemně se doplňujícími způsoby, přičemž míra, druh a institucionální podoba této jejich účasti závisí především na nich samotných, na jejich iniciativě a fantazii, byť uplatňovaných samozřejmě v určitém zákonném rámci. Je to společnost, která nejen otevírá velký prostor individuální i skupinové kreativitě a v níž se tato kreativita významně podílí na celku veřejného dění, ale která je na této kreativitě přímo založena.“ (Havel, 1999)

Občanská společnost je průvodním jevem svobody lidí a její rozvinutost je přímým odrazem vůle občanů sdružovat se a spolupracovat, aby dosáhli svých zájmů a cílů, které mohou mít různou konotaci. „Za občanskou společnost považujeme komunitu, která se sama řídí a posiluje tím, že používá vědomosti, dovednosti a hodnoty, které jsou lidem vštípeny.“ (Keane, 1998 str. 3) Typickým příkladem projevu občanské společnosti může být např. snaha o výstavbu dětského hřiště, snaha informovat spoluobčany o nějakém problému, či snaha chránit před zrušením městský park.

Občanská společnost sahá dále, než rodina, neboť to, co spojuje lidi ke spolupráci, nejsou příbuzenské vazby, ale společný cíl. Stojí také mimo politickou moc, i když se mohou občané snažit o prosazení určitých politických témat, nebo o změnu zákonů. „Pokud někdo chce zabránit stavbě benzínové pumpy, či prosadit výstavbu dětského hřiště, ještě to neznamena, že musí vstupovat do politiky, byť na komunální úrovni. (...) Občanská společnost by měla především zajišťovat, aby státní moc příliš nebujela.“ (Müller, 2003 str. 612)

Občanskou společnost je také třeba odlišit od trhu. I když může činnost organizací občanské společnosti (OOS) přesahovat až do tržního prostředí, cílem občanské společnosti není primárně vytvářet zisk, nýbrž potírat společenské problémy poskytováním různých služeb či prosazováním zájmů, sdružovat lidi a vytvářet sociální

kapitál⁹. Právě sociální kapitál a „bdění“ nad hodnotami společnosti je dle mého názoru největším přínosem občanské společnosti.

Aby se mohla rozvinout a vyvíjet, vyžaduje občanská společnost v každé zemi legislativní prostor, toleranci ze strany státu i dostatek finančních prostředků. Dodržování základních lidských práv, svoboda sdružování, ale také personální a finanční nenáročnost založení organizací občanské společnosti je klíčem k rozvoji této části společnosti a ekonomiky. V České republice se rozvíjela občanská společnost od poloviny 19. století. Vinou 2. světové války a následné totalitní vlády komunistického režimu byla v tehdejší Československu občanská společnost udusána. Po roce 1989 pak znovu začala ožívat.

V různých zemích světa dávají občané občanské společnosti institucionální rámec a umožňují tak vystupovat pod jménem organizace jakožto právnické osoby. Nejinak je tomu v České republice. Jak jsem již zmínil, označujeme tyto organizace jako občanský sektor, organizace občanské společnosti, přičemž někdy se užívají i ekvivalentní a ne zcela vhodné termíny „třetí sektor“, „dobrovolnický sektor“, „neziskový sektor“, a další. O nevhodnosti těchto termínů např. (Skovajsa, 2010), (Škarabelová, 2005) V okruhu státních orgánů se vžil výraz „nestátní neziskové organizace“, jehož zkrácenina „neziskovky“ si našla své místo v běžně používaném jazyce i mezi samostatnými OOS.

1.1.1. Nestátní nezisková organizace

Do skupiny tzv. nestátních neziskových organizací (dále NNO) bychom v České republice mohli zařadit **občanská sdružení (spolky), nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti a evidované osoby církvi**¹⁰, podle NOZ pak spolky, fundace, ústavy a sociální družstva¹¹.

Pojem „nestátní neziskové organizace“ je sám o sobě problematický. V českém právním jazyce je pojem „nestátní neziskové organizace“ užíván zřídka a českou vědeckou doktrínou je také odmítán. Proto považuji stav, kdy tento pojem již zakotvil

⁹ Tematicke sociálního kapitálu se věnuje americký sociolog Robert Putnam. Sociální kapitál je možné definovat jako „důvěru mezi členy společnosti a pravidla jednání, která jim dovolují spoléhat se jeden na druhého.“ (Skovajsa, 2006 str. 6), Skovajsa uvádí i další definice a odkazy na literaturu.

¹⁰ Můžeme sem zařadit i další typy organizací, pakliže jsou jako neziskové organizace založeny

¹¹ Sociální družstva jsou upravena v zákoně č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích

v běžně používaném jazyce, za ne příliš šťastný. „Jedná se totiž o vadný překlad amerického právního výrazu *non-profit*, resp. *not-for-profit*. Předpona „not“ v tomto smyslu neznámá zápor „ne“, nýbrž vyjádření významu „jiný než“.“ (Telec, 1998 str. 30) Přesněji tuto ideu vyjadřuje výraz „not-for-profit“, v překladu „nikoli za účelem zisku“. Z chybného překladu pak vzniká falešná domněnka, že „neziskové“ organizace nemohou vytvářet zisk¹².

Tato domněnka je mylná, neboť žádný zákon nestanovuje, že by měly být NNO vyloučeny z ekonomických aktivit. „Ing. Hana Jurajdová Ph.D. z TRIALOG, o. s. z účetního hlediska potvrdila, že kromě nadací, nadačních fondů, politických stran a hnutí, mohou všechny ostatní typy neziskových organizací (občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti i církevní právnické osoby) podnikat, i když za tímto účelem nebyly založeny či zřízeny. Ve všech případech by však mělo jít o doplňkovou činnost a mělo by se postupovat v souladu se zákonem.“ (Kous.o.s., 2010) K podobnému závěru dochází i Lenka Deverová ve své studii „Důvody podnikání nestátních neziskových organizací“ (2008) K této tematice se vrátím později při bližším zkoumání občanských sdružení a spolků.

Výraz nestátní je poměrně jasný, tedy vyjadřuje něco, co není spojené se státem. Jedná se o překlad anglického termínu *non-governmental*, který někdy bývá mylně překládán jako „nevládní“. „To je ovšem v našem kontextu zavádějící, neboť nevládní je také organizace zřizovaná například obcí nebo obecním úřadem, jakožto nižším článkem veřejné správy“ (Bačuvčík, 2011 str. 40). Jedná se tedy o organizace, které byly založeny soukromými subjekty, které nejsou součástí státní správy ani samosprávy.

Ke kritice se připojuje také Bačuvčík (2011), který nepovažuje termín nestátní neziskové organizace za příliš šťastný. Výraz vymezuje tento sektor pomocí dvou negací, čímž NNO automaticky staví do opozice vůči státu a trhu. Termín neziskový, jak již bylo zmíněno, pro změnu nevystihuje přesně podstatu těchto organizací a vede

¹²Např. komentář ke konferenci Neziskovky mohou vytvářet ZISK, která se konala v Jihlavě „Celá tato akce nás napadla ve chvíli, kdy jsme při jednání se samotnými neziskovkami zjistili, že se mylně domnívají, že na konci roku musí vždy skončit s nulou. Přitom mají problémy vzápětí předfinancovat svoji další činnost, kterou ve velké míře ovlivňuje i opožděné zasílání schválených dotací“, vysvětlila Soňa Baueršimová, koordinátorka KOUS Vysočina“ (Kous.o.s., 2010)

k nedorozuměním. Ovšem v českém prostředí je tento termín již „zažitý“ a jeho hovorová podoba „neziskovky“ si již našla pevné místo v českém jazyce.

1.1.2. Strukturálně-operacionální definice

Abychom mohli OOS v množství právních forem bezpečně rozeznat, musíme je umět charakterizovat. K tomu nám poslouží mezinárodně uznávaná definice profesorů Lestra M. Salomona a Helmuta K. Anheiera, která je označovaná jako Strukturálně-operacionální definice. (Salamon, a další, 1992).

Definice zkoumá strukturu a fungování organizací, přičemž sleduje pět kritérií, které musí splňovat každá organizace, která má být považována za organizaci občanské společnosti. Jsou to:

Organizovanost (organized) – organizace má institucionální charakter a pokud není formálně registrovaná, má alespoň stálou organizační strukturou. Organizace má většinou status právnické osoby.

Soukromý charakter (private) – organizace jsou nezávislé na státu a jeho strukturách, tedy nejsou řízeny státem. To ovšem nevylučuje možnost státní finanční podpory. Důležité je, aby základní struktura organizace byla ve své podstatě soukromá.

Zásada nerozdělování zisku (Non-distribution constraint) – Pokud organizace generuje zisk, není možné jej rozdělit mezi členy či vlastníky organizace, ale využít jej na realizaci cílů a naplnění poslání organizace.

Samosprávnost (Self-governing) – Organizace není ovládána zvenčí, ale je schopna se sama spravovat a řídit. Je tedy nezávislá na státu a na dalších institucích, které stojí mimo ni. Organizace tak sama kontroluje vlastní činnost.

Dobrovolnost (voluntary) – Organizace využívá jak práce dobrovolníků, tak také účast na její činnosti je dobrovolná. To se projevuje nejen výkonem neplacené dobrovolnické práce pro organizaci, ale také dobrovolností členství (oproti např. profesním komorám) (Skovajsa, 2010) (Salamon, a další, 1992) (Škarabelová, 2005).

V ČR vyhovují této definici již zmíněná občanská sdružení (spolky), nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti (ústavy) a evidované osoby církví.

1.1.3. Rada vlády pro NNO

Rada vlády pro nestátní neziskové organizace byla zřízena jako poradní orgán vlády České republiky v roce 1992 jako rada pro nadace, od roku 1998 působí pod současným názvem.

Jejím cílem je prostřednictvím předsedy orgánu informovat vládu o oblasti neziskových organizací v ČR a na základě předchozích šetření, diskusí a jednání předkládat vládě materiály, které pomáhají vytvářet vhodné prostředí pro existenci a činnost OOS v České republice.

Rada vlády pro NNO mimo jiné iniciuje nové zákony a zpracovává podklady pro rozhodnutí vlády v tomto okruhu, vyjadřuje se k souvisejícím právním předpisům a návrhům zákonů, které se mají dotknout OOS v ČR a srovná stav a kondici OOS v České republice s ostatními zeměmi Evropské unie. (Vlada.cz, 2013)

Tento poradní orgán je nepolitický (kromě předsedy a místopředsedy) a je složen z odborníků, kteří se pohybují v oblasti OOS ve své praxi. Dle mého názoru je velmi dobře, že takovýto orgán v České republice existuje a jeho prostřednictvím mají OOS možnost se nepřímo zapojovat do legislativního procesu. Jako nedostatek sledávám politicky dosazovaného předsedu orgánu, který jediný může komunikovat s vládou. Politizace tohoto prostředníka dle mého názoru nepřispívá ke stabilitě legislativního prostředí pro české OOS.

Závěr

Občanská společnost, jakožto prostor svobodné lidské iniciativy, se nachází mezi oblastí působnosti rodiny, státu a trhu. V případech, kdy iniciativy občanské společnosti dostávají institucionální podobu, mluvíme o organizované občanské společnosti, resp. nestátních neziskových organizacích. Abychom mohli s jistotou rozpoznat, které organizace patří do občanské společnosti, přinesli L. M. Salamon a H. K. Anheier tzv. strukturálně-operacionální definici. V ČR její podmínky splňuje pět právních forem organizací.

1.2. Občanská sdružení, spolky a sdružování občanů

Jsem velmi rád za dobu, ve které žiji, neboť lidé se těší nebývalé svobodě. Není tomu dlouho, co svoboda, která nám dnes připadá samozřejmostí, byla potírána nejpřísnějšími tresty. Možnost vyjádřit se kriticky k nějakému názoru, byť jako jedinec, nebyla bez následků.

Právo na sdružování se s ostatními lidmi nezávisle na státní moci a dohledu je dle mého názoru jednou z klíčových „vymožeností“ moderní doby. Dlouhá staletí i nedávná desetiletí bylo toto právo mnoha lidem upíráno, obzvláště pokud se chtěli sdružit za účelem prezentace nějakého politického názoru. Historie by nám měla připomenout váhu tohoto práva a možnost využít je co nejvíce ku prospěchu společnosti. Právo sdružovací a další práva občanská i politická¹³ byla později zaručena zákony a stala se součástí kultury.

Právo sdružovací řadí Petr Černý (2010) dle Listiny základních práv a svobod „*mezi práva politická, což je dáno především historicky*“, ale rozsah jeho ochrany je širší a zahrnuje i sdružení s nepolitickým charakterem. (Černý, 2010 stránky 12-13) (Mezi další politická práva patří např. právo shromažďovací, právo na svobodu projevu, právo na informace, a další) „*Společným znakem politických práv je poskytnutí možnosti účastnit se na formování státních orgánů (...) a určování politiky státu. Na druhé straně politické svobody zabezpečují aktivní seberealizaci jednotlivce ve společnosti a ve státě (...) Je však třeba poznamenat, že hranice mezi svobodou a právem je neostrá, neboť právo se může změnit ve svobodu a naopak*“ (Černý, 2010 str. 13).

Právo sdružovací je dnes zaručeno v nejedné mezinárodní smlouvě a dalších mezinárodních paktech¹⁴, z čehož plyne snaha o poučení z historické zkušenosti a snaha o předejití událostem podobným 2. světové válce i těm, která přišla po ní a která v mnoha zemích trvají dodnes.

¹³ Thomas Humphre Marshall rozlišil práva, která občané západních zemí získali v posledních stoletích na (1) občanská práva, která zajišťují ochranu jednotlivce před státní mocí, (2) politická práva, které umožňují jednotlivci být účasten politického rozhodování a právo volit a (3) práva sociální, která od 20. století zaručují nárok na základní sociální zabezpečení jednotlivce. (Skovajsa, 2010 str. 73)

¹⁴ Přesný výčet odkazovaných mezinárodních paktů, kterými je vázána Česká republika, je uveden v důvodové zprávě ZoSO. Jedná se např. o Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Právo sdružovací nám dnes zaručuje sdružovat se v politických i nepolitických organizacích. Tato práva jsou člověku zaručena i mimo formální organizační struktury. Tzn., že právo sdružovat se a ochrana před zásahem státu je zaručeno i tehdy, pokud se členové rozhodnou své sdružení založit bez formální registrace, tedy i sdružení bez právní subjektivity. (Černý, 2010 stránky 12-14). Toto je velmi důležité, neboť tento akt podporuje spolupráci mezi občany ve snaze po dosažení vlastních cílů, ale nepodporuje aktivity, které by vedly k potírání nebo omezování práv občanů z rasových důvodů apod.¹⁵

V českém právním řádu vytváří skupina osob, která se sdruží za stejným účelem a je dle zákona zaregistrována státními orgány novou, tzv. právnickou osobu. Tato právnická osoba je vždy založena za nějakým účelem a od svého vzniku do svého zániku je nadána právem jednat vlastním jménem, které zaštiťuje osoby, které jsou v ní sdruženy. NOZ toto nadání nazývá „právní osobnost“.

V České republice do roku 2013 existovalo pět různých typů organizací, které byly považovány za OOS. Každý z těchto typů měl vlastní zákon, který je upravoval. Šlo o:

- **Nadace** - upravené v zákoně č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
- **Nadační fondy** – upravené v zákoně č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech
- **Obecně prospěšné společnosti** – upraveny v zákoně č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech
- **Evidované osoby církví** – upraveny v zákoně č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.
- **Občanská sdružení** – upravena v zákoně č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

Od roku 2014, kdy nabyde účinnosti Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) budou tyto výše zmíněné zákony (krom evidovaných osob církví, kde dochází pouze k úpravě míry odpovědnosti statutárních a volených orgánů) zrušeny a úprava organizací, které nahradí tyto právnické osoby, bude přesunuta do NOZ (opět kromě církví). Organizace založené před rokem 2014 však zůstanou zachovány, pouze

¹⁵ Jak je uvedeno v § 4 ZoSO, nebo v § 2 NOZ

nebudou dále vznikat. U občanských sdružení dojde k automatické transformaci na spolky. O tom však později.

Dle NOZ budou existovat tyto právnické osoby:

- **fundace**, tedy nadace a nadační fondy dle NOZ
- **ústavy**, které nahradí organizace typu obecně prospěšných společností
- **spolky**, které nahrazují občanská sdružení

Zákon o obchodních korporacích navíc přidává možnost zřídit tzv. **sociální družstvo**, které k nám přichází ze západní, hlavně francouzské právní úpravy. Sociálními družstvy se budu zabývat ve zvláštní kapitole.

Občanská sdružení, dle NOZ spolky, kterými se v této práci budu zabývat primárně, náleží jakožto právnické osoby mezi korporace, tedy společenství „(nejméně tedy dvou) osob“ (DZ-NOZ, 2012 str. 82). Korporaci obecně můžeme rozumět jako právnické osobě, která je založena jako sdružení členů, nikoliv pak sdružení majetku, či jiné. Jako každá jiná právnická osoba „vznikají občanská sdružení (spolky) ve dvou fázích – založením a vznikem, resp. zápisem do rejstříku“ (Černý, 2010 str. 77).

Než se dostaneme k občanským sdružením a spolkům přímo, udělejme si malý exkurz do historie sdružování.

1.2.1. Krátce k historii sdružování

První nařízení, které se týká spolků na území současné České republiky, sahá až do dob osvícenského absolutismu Marie Terezie, kdy nebylo možné založit žádný spolek, aniž by jej schválil panovník. Roku 1816 byly vydány „instrukce pro zakládání ženských dobročinných a prospěšných spolků.“ (Laštovka, 1998 str. IX) Žádné další předpisy spolky neupravovaly, ale rozhodně nebylo lehké spolek založit. Navíc šíření myšlenek Velké francouzské revoluce do Habsburské monarchie ještě více povzbuzovalo snahy panovníka sdružování občanů nepovolovat.

„První definitivní spolkový zákon vyšel až formou dekretu dvorské kanceláře z 5.11.1843. Podle něj bylo k založení jakéhokoliv spolku nutno získat souhlas státních

úřadů, a to podle typu spolku buď císaře, spojené dvorské kanceláře nebo zemského úřadu. (Lašťovka, 1998 str. XI)“

Další předpis, který ovlivňoval možnost sdružování občanů, byl 17.3.1849 vydaný „prozatímní spolkový zákon, který zčásti přebíral liberální pojetí.“ (Lašťovka, 1998 str. XI) Byl zahrnut v tzv. Stadionové ústavě. Zákon se týkal spolků, které byly nepolitické a neměli ani výrobní (tedy podnikatelskou) povahu a umožňoval, aby takové spolky vznikaly bez nutnosti povolení úřadů. Byla stanovena jen ohlašovací povinnost. Tento zákon však platil jen krátce, neboť během „májového spiknutí“, které Prahu potkalo v květnu 1849, byl nad Prahou vyhlášen stav obležení a spolkové právo bylo dočasně zrušeno. Následoval nástup éry tzv. bachovského absolutismu, kdy „nařízením z 31. 12. 1851 č. 246 ř. z. byly zakázány veškeré politické spolky.“ (Kůrková, 2008 str. 17)

„Základním právním předpisem upravujícím postavení spolků se stal císařský patent č. 253/1852 ř. z., jímž byl vydán zákon spolkový. Zákon mimo jiné v § 2 vymezoval taxativní výčet veřejných a obecně užitečných účelů, k nimž se spolky zřizovaly. Spolkový patent nebyl proveden zcela, platná byla jen ustanovení upravující činnost výdělečných spolků.“ (Kůrková, 2008 str. 18)

Zákon č. 134/1867 ř. z., o právu spolčovacím, který byl vyhlášen jako součást tzv. „Prosincové ústavy“ už změnil mnohé. Zákon, který můžeme dle mého názoru považovat vzhledem k době svého vzniku za velmi liberální, povoloval zřizování spolků, ovšem nikoliv za účelem podnikání. „V § 2 zákon č.134/1867 ř.z. stanoví: „Tento zákon nevztahuje se ke spolkům a společnostem, které mají za účel zisk, ani ke spolkům bankovním, kreditním a pojišťovacím, k ústavům důchodním, spořitelním a půjčovným na zástavy; tyto spolky spravují se zákony zvláštními, jich se týkajícími.“ Zisk byl definován v §1192 obecného občanského zákoníku z roku 1811 jako „jmění, které po srážce všech nákladů a ztrát zbude nad kmenové jmění“.“ (Deverová, 2011 str. 1)

Tento zákon stanovoval základní povinné náležitosti, které musí stanovy spolku obsahovat, což byl účel spolku, ale i zásady hospodaření. Vznik nového spolku úřady neschvalovaly, ale braly na vědomí. Přesto, pokud se spolek zdál být v rozporu se zákonem či pokud jeho činnost podle státních orgánů byla považována za nebezpečnou pro stát, mohl stát spolek zrušit. Zákon byl ale jasný a natolik kvalitní, že byl po vzniku

samostatné Československé republiky přejat, a v novelizované podobě platil až do roku 1951, kdy jej zrušili komunisté. V Rakousku v novelizované formě platí dodnes.

Zákon č. 86/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních však už jakoukoli svobodu sdružování nepřipomínal ani zdaleka. „*Sdružování v tzv. dobrovolných organizacích bylo připuštěno pouze k upevnění lidově demokratického zřízení a k podpoře úsilí o výstavbu socialismu. Společenské organizace byly integrovány do Národní fronty.*“ (Deverová, 2011 str. 2) Staré spolky, které byly mnohdy založeny ještě v 19. století a přežily dvě světové války, byly buď rozpuštěny, nebo začleněny do Revolučního odborového hnutí. Stejně tak tomu bylo i u nadací, jejichž majetek propadl státu. Jediná nadace, která zůstala zachována, byla Nadace Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových, která funguje dodnes. (Skovajsa, 2010 stránky 53-54)

Terminologie zákonů o spolcích

Výraz **spolek** je v českém jazyce tradiční pojem, který byl v českém právu použit již v 19. století v prvním spolkovém zákoně, který platil na území Čech a Moravy, tedy v zákoně č. 134/1867 ř. z., o právě spolčovacím. Tento výraz platil v československém právu až do roku 1951, kdy ho nahradil výraz „dobrovolné organizace“, jehož nedostatkem byl fakt, že nic nevyprávěl o typu právní formy organizace. Postupně se začal využívat termín „společenská organizace“, který však měl „politickoideologický nádech“. (Telec, 1998 str. 8) Po pádu komunismu se v roce 1990 schválený ZoSO odchýlil od tradičního pojmu spolek a ve snaze vyhnout se pojmosloví, které bylo negativně ovlivněno minulým režimem, zavedlo do české právní terminologie umělý pojem „občanské sdružení“ (DZ-ZoSO, 1990). Tento termín je však odbornou veřejností považován za nevhodný a to hlavně z hlediska pojmové nejednoznačnosti v českém legislativním jazyce, neboť zde výraz sdružení má již jiný význam, totiž „sdružení osob bez založení právnické osoby“ podle § 829 an. občanského zákoníku z roku 1964. Stejně tak je tento výraz používán pro účelová sdružení majetku, tedy například pro nadace a nadační fondy. Ivo Telec (1998 stránky 5-6) se nad tímto problémem zamýšlí komplexněji ve své knize Spolkové právo a nabádá, aby tyto nedostatky byly napraveny. NOZ se tedy navrácí k tradičnímu pojmu „spolek“. Důvodová zpráva NOZ se přímo odkazuje na kritiku Dr. Telece, která je uvedena v knize Spolkové právo (1998 str. 9). V NOZ k takovéto záměně již nedochází.

1.2.2. Občanská sdružení dle ZoSO

Po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 se v tehdejší ČSFR s velkým očekáváním rozjela transformace společenského zřízení v demokratickou společnost. Velmi brzy byl přijat zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů (dále ZoSO), který nabyl účinnosti již 1.5.1990. (Černý, 2010 str. 187) Republika byla vázána k přijetí zákonů zaručujících tato občanská a politická práva již od roku 1976, kdy byl přijat Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a dalšími pakty, které byly přijaty v pozdějších letech. To byl také impulz k vzniku Charty 77. Svoboda sdružování ve spolcích a politických stranách je zakotvena také v čl. 20 Listiny základních práv a svobod¹⁶ (dále též LZPS), která navíc určuje, že spolky jsou odděleny od státu. To znamená, že *„je toto právo postaveno na možnosti sdružovat se bez toho, aby do výkonu tohoto práva stát nepřípustným způsobem zasahoval“* (Černý, 2010 str. 11).

Právo sdružovací je dle mého názoru jedním ze základních pilířů demokracie, neboť (spolu s dalšími právy) umožňuje občanům přetavit svou energii a iniciativu v jistou smysluplnou činnost. Zde souhlasím se Skovajsovou (2010 str. 63), který tvrdí, že demokratické společnosti *„poskytují značný prostor svobodné lidské aktivitě“* a tato aktivita má větší význam, pokud se kvůli ní sdruží větší množství lidí. Zákon navíc stanovuje, že za členství v OS nesmí být nikdo diskriminován.

Obecně o občanských sdruženích

Organizace, ve kterých se mohou lidé dle ZoSO sdružovat, se vyznačují těmito pojmovými znaky¹⁷:

- princip dobrovolného osobního členství
- oddělení od státu
- spolková samospráva
- oddělení majetku členů od majetku spolku
- spolková činnost jako statutární činnost občanského sdružení
- založení občanského sdružení k jiným účelům, než podnikání.

(Deverová, 2011 str. 3)

¹⁶ Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

¹⁷ Ivo Telec (1998) uvádí v kapitole 9 knihy Spolkové právo rozšířený seznam pojmových znaků

Princip osobního dobrovolného členství je základním pilířem sdružovacího práva. „Podstatou občanského sdružení je společný zájem členů, k jehož realizaci se členové sdružují“ (Deverová, 2011 str. 3). A tento zájem může být i vaším zájmem, protože sdružení jsou otevřená a každý se může přidat, nebo sdružení opustit zcela podle své vůle. Členství je participace na ideji, kterou se sdružení snaží realizovat. Zároveň platí, že za žádost o členství většinou schvalují orgány spolku. Princip dobrovolnosti je uplatňován v činnosti, kterou pro spolek dělám, protože se (na rozdíl od zaměstnance v obchodní společnosti) mohu dobrovolně rozhodnout.

Oddělení od státu umožňuje, aby spolky mohly samostatně utvářet svou činnost a nezávisle se rozhodovat o svém účelu a cíli. Není nutné, aby stát vznik spolku povolil. (Telec, 1998 stránky 51-52) „Odluka od státu má své vyjádření i v tom, že občanská sdružení nejsou nárokově přímo napojena na veřejné rozpočty na rozdíl např. od příspěvkových organizací“ (Deverová, 2011 str. 4)

Spolková samospráva je současně demonstrací odluky spolku od státu. Umožňuje členům spolku spravovat spolek dle vlastního uvážení vzhledem k deklarovaným cílům (Telec, 1998 str. 56)

Oddělení majetku členů od majetku spolku znamená, že majetek člena je ekonomicky, právně, pojmově a povahově oddělen od majetku spolku, stejně tak jeho závazky. Pokud spolek dosáhne zisku, není možné tento zisk rozdělit mezi členy, ale použít jej v souladu s účelem a posláním spolku. Totéž by mělo platit v případě sloučení s jiným spolkem, či v případě zániku. (Telec, 1998 stránky 58-59)

Spolková činnost jako statutární činnost občanského sdružení, jinými slovy hlavní činnost sdružení je zájmová činnost, pro kterou byl spolek založen a pro kterou se v něm sešli jeho členové. Ať je to stavba dětského hřiště, či sběr známek, společný zájem byl impulzem pro vznik občanského sdružení jako právnické osoby a jako takový byl deklarován ve stanovách.

ZoSO v § 1 určuje, že „*účel (cíl) občanských sdružení je jiný, než účel politických stran a hnutí, sdružení výtěžných a k zajištění výkonu povolání či církví a náboženských*

společností. Občanské sdružení nemůže být založeno za stejným cílem jako uvedené subjekty a nesmí suplovat jejich činnost.“ (Černý, 2010 str. 17)

Založení občanského sdružení k jiným účelům, než podnikání. Podle § 1 odst. 3 nemůže být občanské sdružení založeno za účelem podnikání, nýbrž za účelem vzájemně (skupinově) nebo veřejně prospěšným, který může mít také zájmovou povahu. „Teoretickou otázkou ovšem je, zda je kritérium podnikání a jiné výdělečné činnosti vůbec dostatečné, a zda by nemělo být výlučně stanoveno jen kritérium rozdělení či nerozdělení zisku a likvidačního zůstatku. Otázka podnikání a jiné výdělečné činnosti totiž neříká nic o tom, co se má s dosaženým ziskem stát“ (Telec, 1998 str. 58) Touto otázkou se budeme zevrubněji zabývat dále.

Co určuje činnost sdružení je jeho **účel** (neboli cíl), který je zapsaný v zakládací listině, tedy stanovách. Stejně tak je tomu u všech právnických osob. „*Účelem sdružení může být jakákoliv činnost s výjimkou činností, které ZSO označuje v § 4 jako nedovolené nebo činností, které jsou v rozporu s § 5 ZSO. Občanské sdružení musí vždy naplňovat základní pojmový znak občanského sdružení – musí být tvořeno členy, kteří se sdružili k realizaci společného cíle a kteří se na realizaci společného cíle podílejí.*“ (Deverová, 2011 str. 7) Je důležité si uvědomit, že idea cíle je důvod, který spojuje členy v jedno občanské sdružení, a který určuje směr, kterým budou členové spolku vynakládat svou energii. Cíl „*lze vymezit i negativně*“ (Černý, 2010 str. 83) a OS může mít cílů definováno více. „*Vhodné, i když nikoliv povinné, je, aby byl uveden i způsob, jakým bude OS svého cíle dosahovat (např. setkáváním členů, osvětou veřejnosti, pořádáním přednášek, atd.)*“ (Černý, 2010 str. 83) „*Cíl by měl být formulován tak, aby vystihoval nevýdělečnou podstatu účelu, k jehož dosažení sdružení vzniklo.*“ (Kůrková, 2008 str. 40)

Tento cíl také určuje, zda můžeme občanské sdružení vnímat jako vzájemně prospěšné (mutual benefit) nebo veřejně prospěšné (public benefit). Čistě **vzájemně prospěšné** spolky se věnují „výhradně nebo převážně jen uspokojování zájmů svých členů“ (Skovajsa, 2010 str. 83) Takto můžeme charakterizovat například sportovní kluby, filatelistické kroužky, či zahrádkáře. Tyto organizace přinášejí výhody hlavně členům daného OS, prospěch ostatních, kteří stojí mimo OS, je až sekundární. Naproti tomu organizace **veřejně prospěšné** „*se svým posláním zaměřují na uspokojování takových*

potřeb nečlenů, jež jsou ve veřejném zájmu“ (Skovajsa, 2010 stránky 83-84). Jedná se např. o charity, diakonie, vzdělávací organizace a další. Také organizace, které se staly předmětem zkoumání této práce, mají spíše veřejně prospěšné cíle a činnost. O tom však podrobněji v dalších kapitolách.

Založení a registrace

Pokud občané chtěli založit občanské sdružení, bylo nutné, aby nejméně tři osoby, z nichž alespoň jedna musela být starší 18 let, založily tzv. **přípravný výbor** a sestavily návrh stanov, které obsahují název, sídlo, účel sdružení, dále pak jeho orgány a způsob, jakým se tyto orgány volí a zásady hospodaření. Dále musí připravit návrh na registraci sdružení, který přesně obsahuje personálie zakladatelů a jejich vlastnoruční podpisy. Tento návrh na registraci pak spolu s dvěma výtisky stanov odeslali Ministerstvu vnitra ČR, které mělo do 30 dnů návrh schválit. Odmítnout mohlo v případě, že stanovy jsou v rozporu se zákonem a na případné nedostatky muselo ve lhůtě 5 dnů písemně upozornit. Důležité je, že na registraci je právní nárok, ovšem za předpokladu, že jsou splněny podmínky stanovené zákonem. *„Jinak je postupováno v případě odborových organizací a organizací zaměstnavatelů, u kterých je uplatňován evidenční princip“* (Černý, 2010 str. 77) *„Registrací získává občanské sdružení právní subjektivitu“* (Kůrková, 2008 str. 35) a jakožto právnická osoba také identifikační číslo.

Registrační proces na Ministerstvu vnitra ČR byl často kritizován odborníky i laickou veřejností, neboť ministerstvo zahajuje řízení až ve chvíli, kdy návrh je dle jeho mínění bez vady, tedy podle jeho představ. *„Oproti většině řízení zahajovaných na návrh je tu tedy rozdíl spočívající v tom, že řízení není zahájeno dnem doručení byť i vadného návrhu na zahájení řízení, přičemž v rámci již zahájeného a probíhajícího řízení se posléze odstraňují vady návrhu, nýbrž až dnem doručení bezvadného návrhu; úprava je nelogická v tom, že nejprve se mimo řízení odstraňují vady a teprve potom je řízení zahájeno“* (Kůrková, 2008 str. 36) V případě odmítnutí stanov pak musí ministerstvo již postupovat jako při klasickém správním řízení a je povinno uvést důvody podložené příslušným zákonem.

Občanská sdružení dle ZoSO jsou pouze evidována Ministerstvem vnitra ČR, ale bohužel chybí jejich veřejně přístupný rejstřík. Dosavadní registr, který vede právě

Ministerstvo vnitra ČR, není veřejně přístupný, což vyvolává mnohé otázky a komplikace. V současné době lze na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR dohledat jakýsi seznam, ten ale obsahuje pouze název, identifikační číslo (ne u všech OS) a sídlo sdružení¹⁸. Nejsou zde však uvedeny údaje o statutárních orgánech apod., neexistuje však povinnost při změně statutárních orgánů o změně ministerstvo informovat. Tuto problematiku mění NOZ.

Stanovy, které sestavuje přípravný výbor sdružení, jsou základním dokumentem, který upravuje nejen účel, za kterým bylo sdružení zřízeno, ale upravuje také podobu orgánů OS, případně organizační složky OS, jelikož ty si může každé sdružení upravit samo.

ZoSO stanovuje, že stanovy musí obsahovat název sdružení, sídlo, již zmíněný cíl, popis orgánů sdružení a způsob jejich volby, popis organizačních jednotek (pokud existují) a zásady hospodaření.

Název označuje dané občanské sdružení a měl by alespoň naznačovat „*zaměření OS, jeho program budoucí činnost, cíle apod.*“ (Černý, 2010 str. 80) Jelikož se jedná o jakousi identifikaci subjektu, nesmí být název klamavý, ani zaměnitelný s jiným subjektem. Název nemusí obsahovat zkratku o. s., nebo označení občanské sdružení, jak tomu chtěla novela ZoSO v podobě zákona č. 33/2008 Sb., neboť toto ustanovení bylo záhy zrušeno.

Sídlo je jedním ze znaků právnické osoby, který musí být určen již při jejím založení. Je vždy určeno konkrétní adresou, „*kde občanské sdružení fakticky sílí. Jedná se o místo, kde se může veřejnost i orgány veřejné moci s OS kontaktovat*“ (Černý, 2010 str. 82) Sídlo musí být platné až do doby, než se adresa změní a v tomto směru budou změněny i stanovy sdružení.

Orgány občanského sdružení

Orgány občanského sdružení je dle stanov nutné zřídit. Jejich úprava je však dána fakultativně, tedy je plně ponechána v kompetenci sdružení. Avšak ZoSO „nevymezuje ani obligatorní orgány (kromě snad statutárních, aniž by je jakkoliv upravoval obsahem i formou či názvem), neupravuje, kdo je pověřen vedením občanského sdružení, kdo za co

¹⁸ Webová aplikace pro vyhledávání v seznamu občanských sdružení je k nalezení na webové adrese <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/Default.aspx> (naposledy navštíveno dne 6.6.2013)

odpovídá apod.“ (Svejkovský, 2012 str. 2) Ovšem „*stanovy musí mimo jiné obsahovat orgány sdružení, způsob jejich ustavování a určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení*“ (Černý, 2010 str. 83) To znamená, že musí být jasné, kdo je statutárním orgánem a kdo jen řadovým členem, stejně tak jaké mají tyto orgány či členové povinnosti. Stanovy jsou vnitřní předpisy, které musí uvnitř OS ustanovit jistý pořádek, který se týká kompetencí a práv a provozního řádu. Zákon se dle mého názoru až příliš snaží dostat ideji nezasahování státu do záležitostí občanského sdružení, jelikož zde neupravuje ani základní pravidla pro jednání nejvyššího orgánu sdružení, jímž je zpravidla členská schůze, resp. valná hromada, jako je hlasování o změně stanov, pravidelnost svolávání členská schůze, její založení na demokratických principech apod. Zákon nezmiňuje ani statutární orgán. Tento fakt jsem považoval za nedostatek ZoSO. Tuto chybu napravuje NOZ.

ZoSO umožňuje občanským sdružením zřizovat **organizační jednotky**, tedy jakési vnitřní části občanského sdružení. Tyto organizační jednotky mohou být buď bez právní subjektivity, nebo s právní subjektivitou. Pokud jsou bez právní subjektivity, tedy nemají založenou vlastní právnickou osobu, nemohou tyto jednotky samostatně jednat vlastním jménem. Do jaké míry mohou jednat za sdružení, musí být uvedeno ve stanovách, případně jiných dokumentech. Nicméně „*zákon velmi neurčitým a nikoliv jednoznačným způsobem upravuje postavení organizačních jednotek v ustanovení § 6 odst. 2 písm. e), (a to neurčitě ve vztahu k jejich právní subjektivitě, dávající těmto organizačním jednotkám možnost jednat svým jménem)*.“ (Svejkovský, 2012 str. 2)

Pokud organizační jednotka chce jednat vlastním jménem, musí být samostatnou právnickou osobou, tedy musí mít vlastní právní subjektivitu. Pokud má mít organizační jednotka občanského sdružení vlastní právnickou osobu, musí být uvedeno ve stanovách občanského sdružení. Takové organizační jednotky mohou nabývat majetek, být zaměstnavatelem, apod., tzn. „*jsou tak samostatnými právními subjekty i přesto, že jejich subjektivita je pouze odvozena od občanského sdružení*“ (Černý, 2010 str. 85). Organizační jednotky sdružení jsou citlivým tématem a je jim třeba věnovat ve stanovách náležitou pozornost. Pokud vztah mezi občanským sdružením a jeho organizační jednotkou není dostatečně vymezen, mohou vznikat spory o majetek a finance. Na tuto problematiku upozorňuje v komentáři k ZoSO Černý (2010 stránky 85-88).

Občanské sdružení musí ve stanovách uvést také **zásady hospodaření**. Nejde pouze o hospodaření ve smyslu získávání zdrojů, ale také o jejich správu. Za nakládání se zdroji musí v občanském sdružení někdo převzít odpovědnost. Jako prakticky každá právnícká potřeba nakládá s nějakými finančními prostředky. Jak píše Ivo Telec (1998 str. 162): *„Spolky jsou hospodářsky vzato založeny na principu samofinancování, neboli hospodářské soběstačnosti“* Možnostem podnikání občanských sdružení se budu věnovat níže ve zvláštní kapitole. OS nesmí zapomenout na podmínku *„nerozdělování eventuálního dosaženého zisku mezi jeho členy, ale jeho využití pro plnění stanovami zakotveného cíle činnosti“* (Černý, 2010 str. 88) *„Příjmem sdružení mohou být členské příspěvky, dary, dědictví, výnosy z vlastního majetku, příjmy z vlastní činnosti a dotace z veřejných prostředků“* (Kůrková, 2008 str. 48).

Členství

Členství je základním pojmovým znakem občanského sdružení. Právě členové dělají z občanského sdružení korporaci, tedy sdružení osob, nikoliv majetku. Členství ve sdružení musí být ze zákona dobrovolné a nikdo k němu nesmí být nucen. Ve stanovách by měly být upraveny také práva a povinnosti členů, s nimiž člen svým členstvím souhlasí. *„Některá občanská sdružení váží členství na zaplacení členského příspěvku.“* (Kůrková, 2008 str. 48) Členský příspěvek je totiž *„ze zákona obligatorním finančním zdrojem spolkových příjmů.“* (Telec, 1998 str. 163) *„Vybírání členských příspěvků je možné jen tehdy, umožňují-li to stanovy. Ty by měly také určit, pokud tak nečiní samy, který orgán rozhoduje o jejich výši a frekvenci. Výše členských příspěvků může být odstupňována.“* (Kůrková, 2008 str. 48)

Občanské sdružení může rozdělit členství na několik typů. Plnohodnotné členství je vždy vázáno i na hlasovací právo, u částečného členství tomu tak být nemusí.

Velmi důležité je, že člen sdružení má **právo na soudní ochranu** proti rozhodnutí sdružení, které považuje za nezákonné. Dle důvodové zprávy k ZoSO vyplývá toto ustanovení ze zásady, že orgány státní správy nemají *„oprávnění kontrolovat vnitřní život sdružení a mocensky do něj zasahovat“* (DZ-ZoSO, 1990 str. 16) Každý člen však musí mít právo na případnou ochranu, pokud pojme podezření, že *„rozhodnutí některého z orgánů sdružení není v souladu s jeho stanovami a se zákonem.“* (DZ-ZoSO, 1990) Proto

se v takových případech může obrátit na soud jakožto nezávislý orgán, který může vydat ohledně dané věci konečné rozhodnutí, které je pak pro občanské sdružení závazné.

Zrušení a likvidace

Jen krátce zmíním úpravu **zrušení či rozpuštění** spolku. „*Podle obecných ustanovení občanského zákoníku¹⁹ § 20a se právnická osoba zrušuje dohodou, uplynutím doby nebo splněním účelu, pro který byla zřízena, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak. Zákon o sdružování občanů obsahuje zvláštní úpravu zániku sdružení.*

Podle zákona sdružení zaniká:

- a) *dobrovolným rozpuštěním nebo*
- b) *sloučením s jiným sdružením,*
- c) *pravomocným rozhodnutím ministerstva o jeho rozpuštění“ (Kůrková, 2008 str. 55)*

Z toho plyne, že OS nezaniká splněním účelu jako jiné právnické osoby a k zániku nedochází „*ani v případě vystoupení drtivé většiny členů, neboť OS jako právnická osoba má samostatnou existenci“ (Černý, 2010 str. 139)* Pokud se však členové sdružení rozhodnou z vlastní vůle činnost sdružení ukončit, musí toto rozhodnutí následovat majetkové vypořádání. Teprve po něm může být OS vymazáno z evidence Ministerstva vnitra. O dobrovolném rozpuštění zpravidla rozhoduje nejvyšší orgán sdružení, pokud občanské sdružení nesvěřilo tento akt jinému orgánu ve stanovách.

Stejně tak je tomu v případě sloučení s jiným sdružením, o kterém rozhoduje taktéž zpravidla nejvyšší orgán spolku. Také v tomto případě je to dobrovolný akt sdružení, ovšem v tomto případě sdružení má svého nástupce, na kterého přecházejí práva a povinnosti zanikajícího sdružení. V takovém případě se neprovádí majetkové vyrovnání.

V případě rozhodnutí ministerstva o rozpuštění, které ovšem musí být podloženo, nastupuje likvidace sdružení. Ministerstvo určí likvidátora. Důvody, pro které lze sdružení rozpustit a další možnosti změny a rozdělení, jsou uvedeny v ZoSO.

¹⁹ jedná se o zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších přepisů, tedy starý občanský zákoník

Takto upravuje ZoSO nejdůležitější části oblasti sdružování občanů. Nový občanský zákoník tento zákon ruší a pojímá zásady spolčovacího práva do svého obsahu. Jak se mění pojetí spolků v NOZ?

1.2.3. Transformace ve Spolky

Od 1.1.2013 se občanská sdružení automaticky transformují na spolky. Občanská sdružení pro tuto transformaci nemusí zpočátku udělat vůbec nic. Ovšem jistá aktivita je od nich přeci jen vyžadována. Občanská sdružení by si měla změnit stanovy tak, aby byly ve shodě s NOZ. „V případě, že by stanovy v některých bodech odporovaly donucujícím ustanovením NOZ, pozbydou okamžitě (tedy od 1.1.2014) své závaznosti (§ 3041)“ (Forst, 2013) Spolek pak má tři roky na to, aby své stanovy uvedl do pořádku tak, že neplatná znění odstraní nebo změní tak, aby byla v souladu s NOZ. Do dvou let od nabytí účinnosti, by navíc měl změnit svůj název v souladu s NOZ a doplnit údaje o orgánech sdružení do veřejného rejstříku. Na tyto změny, které nejsou nikterak zásadní, by se OS měla připravit již v době před nabytím účinnosti NOZ, což osobně spolkům velmi doporučuji.

Občanská sdružení se změní ve spolky naprosto plynule, zachovají si svůj název, identifikační číslo i účetnictví. Jde prakticky téměř jen o přejmenování právní formy. Ovšem k některým zpřesňujícím a sjednocujícím změnám přeci jen dochází. Rozhodně však nejsou „apokalypsou občanských sdružení“.

Tomuto tématu bude věnována následující kapitola „Spolky dle NOZ“. Zde předznamenujím pouze nejdůležitější body, kterých se změny týkají:

- automatická změna formy občanského sdružení na spolky
- od 1.1.2014 přestávají platit ustanovení stanov, které jsou v rozporu s NOZ
 - to se týká pouze ustanovení, která si spolek nemůže upravit dle vlastní vůle
- registrace ve veřejných rejstřících – u existujících spolků proběhne automaticky
- povinnost změny stanov OS tak, aby odpovídal požadavkům NOZ:
 - vymezení statutárních orgánů
 - NOZ upravuje některé ustanovení, pro případ, že by je spolek ve stanovách sám nevymezil jinak. Spolek má možnost sám si zvolit způsob řízení a vnitřních pravidel, až na výjimky.

- organizační jednotky OS se změny na pobočné spolky
- hlavní spolek ručí majetkem za pobočné spolky
- do 1.1.2016 je třeba změnit název spolku tak, aby obsahoval buď zkratku z.s., nebo slova spolek, či zapsaný spolek
- do 1.1.2016 musí spolek doplnit údaje ve veřejném rejstříku
- do 1.1.2017 musí spolek odstranit ze stanov ta ustanovení, která jsou v rozporu s NOZ

1.2.4. Spolky dle NOZ

Jak již bylo řečeno, od 1.1.2014 (pokud nedojde k odkladu účinnosti NOZ) se transformují občanská sdružení na spolky. Změna přichází automaticky a občanská sdružení musí na jejím základě provést některé změny, které v této kapitole rozvedu.

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů v platném znění, který upravoval existenci občanských sdružení, se k nabytí účinnosti NOZ, tedy k 1.1.2014 ruší. Nově oblast sdružování upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nazývaný Nový občanský zákoník, nebo NOZ. Zákon se připravoval od roku 2001, kdy byl schválen jeho věcný záměr (Vláda.cz, 2011), s cílem napravit nevyhovující ustanovení a nepřesnosti, které skýtala předchozí právní úprava. Měl by také položit právní základy společnosti na příštích několik dekád. Jeho úkolem je oprostít české právo, hlavně tedy občanský zákoník, jakožto hlavní pilíř upravující soukromoprávní vztahy, od pozůstatků komunistické minulosti, které bylo možné najít v předchozím občanském zákoníku pocházejícího z roku 1964.

Přejdeme nejdříve k samotnému NOZ.

Krátce k novému občanskému zákoníku

Občanský zákoník je osnovou, podle které se odehrávají právní vztahy ve společnosti. Je to velmi důležitý dokument, který mění celou řadu platných právních norem. NOZ do sebe pojímá celou řadu významných zákonů, za které můžeme jmenovat např. obchodní zákoník, zákon o rodině nebo zákon o mezinárodním právu soukromém. V celkem 3080 paragrafech tak stanovuje pravidla společnosti na další dekády.

V prvních paragrafech definuje NOZ obecné zásady fungování občanského práva, z nichž za nejdůležitější považuji § 1 odst. 2, který stanovuje, že *„nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázaná jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti“* (NOZ, 2012) Toto pravidlo umožňuje činit i to, co zákon neupravuje, pokud to neškodí jiným, což je velmi důležitý princip demokracie. Zákon není všemocný a ani by být neměl.

Nový kodex upravuje oblast obchodních (z části), rodinných i majetkových vztahů. *„Nový občanský zákoník totiž nejen zásadně mění terminologii, která byla dosud používána, ale otevírá nově prostor i pro úpravu soukromoprávních vztahů, kterou současné zákony neumožňovaly nebo neupravovaly.“* (Knoblochová, 2013) Do podrobností nebudu dále zacházet, neboť to není úkolem této práce.

NOZ má zatím také mnoho kritiků, dle mého názoru obdobně jako všechny nové věci. Je mu vytýkána diskontinuita, která pramení jak z odlišné právní úpravy, tak ze změny základních právních pojmů. Obsahuje také *„mnoho chyb a nejasností ve výkladu. (...) To, co již bylo judikaturou a teorií vyjasněno, bude nyní znovu sporné a při realizaci právních jednání bude zpočátku panovat obrovská právní nejistota.“* Z toho plyne, že půjde i o zásadní rozchod s judikaturou a starší právní literaturou. Kritika diskontinuity vyzdvihuje hlavně argument dočasné právní nejistoty, která pravděpodobně nastane. Pokud by zde byla kontinuita s předchozí právní praxí, stav právní jistoty by byl zachován. Jde však o výraznou odluku od dědictví komunistické minulosti.

V době psaní této práce je NOZ sice schválen a nachází se v takzvaném stavu *„vacatio legis“*, nabytí účinnosti je ale přesto ohroženo, neboť opoziční politické strany se zněním zákoníku nesouhlasí a tvrdí, že v případě možného vítězství v eventuálních předčasných volbách účinnost NOZ odloží. Vzhledem ke komplexnosti připravovaných zákonů se mi možnost úplného zrušení nejeví jako reálná, nicméně v případě předčasných voleb by mohla nabýt reálných rozměrů.

Právnícké osoby

NOZ upravuje mj. obecnou problematiku všech právníckých osob, kterým se věnují § 118 až § 209. Jelikož jsou spolky také právníckou osobou, vztahují se na ně všechna

ustanovení, která upravují právnické osoby, kromě těch „*kteřé jsou výslovně upraveny zvláštními ustanoveními o spolcích (tj. § 214 – 302 NOZ)*“ (Hájková, 2013 str. 5)

Právnické osoby mají tzv. právní osobnost²⁰, tj. „způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, od svého vzniku do okamžiku zániku“ (Hájková, 2013 str. 5). Jejich vznik a zánik je přímo vázán na zápis do veřejného rejstříku, který bude přístupný každému elektronickou cestou (DZ-NOZ, 2012 str. 70) Tzv. rejstříkový zákon, který by blíže definoval zápis právnických osob do veřejných rejstříků je v době psaní této práce ve 2. čtení legislativního procesu v poslanecké sněmovně.

Nový kodex upravuje základní znaky právnických osob, jakými jsou název, sídlo, účel, ale také orgány či definuje jednání za právnickou osobu. Upravuje také oblast veřejné prospěšnosti jakožto činnost právnické osoby, která vede k dosahování obecného blaha.

Zde se jen krátce zmíním o třech hlavních znacích, kterými jsou název, sídlo a účel.

Název právnické osoby nesmí být možné zaměnit s jinou osobou, zároveň nesmí klamat. Pokud má být v názvu použito jméno člověka, zákon pro tento případ stanovuje podmínky. V případě, že se jedná o spřízněné organizace, je nutné, aby je bylo možné odlišit a zároveň, aby byl jasný jejich vztah. (DZ-NOZ, 2012 str. 73) Název by také měl alespoň naznačit činnost právnické osoby.

Sídlo právnické osoby má zásadní význam pro styk s danou osobou, proto je zapsáno ve veřejně přístupném rejstříku. Význam má „sídlo zapsané (formální sídlo), přičemž se poskytuje ochrana osobám, které jednají v důvěře, že se sídlo právnické osoby nachází tam, kde sídlí skutečně, materiálně (faktické sídlo). Toto pojetí umožňuje jednotnou právní úpravu pro právnické osoby nepodnikatelského i podnikatelského zaměření.“ (DZ-NOZ, 2012 str. 73)

Právnické osoby lze rozlišit podle **účelu**, a to založené ve veřejném nebo soukromém zájmu. Veřejně prospěšné osoby mají možnost získat přímo status veřejné prospěšnosti. Obecně však platí, že účel organizace nesmí být v rozporu s ideály demokratického státu, nesmí podněcovat k násilí nebo nesmí zastupovat orgány veřejné moci.

²⁰ V současné terminologii jde o právní subjektivitu.

Obecně k úpravě spolků

„Úpravy spolků se týká celkem 220 ustanovení.“ (Eliáš, 2013) Jedná se o ustanovení, která se dotýkají jak přímo spolků, tak právnických osob a korporací (mezi které se spolky řadí) obecně. „Systematika NOZ je totiž stavěna důsledně na principu *od obecného ke konkrétnímu*“ (Forst, 2013) Spolky, stejně jako „právnické osoby, jsou nástroje, které mají práva a které slouží k tomu, aby lidé prosazovali své zájmy“ (Eliáš, 2013)

„Spolky se oproti úpravám minulých režimů, kdy byly vnímány jako veřejnoprávní organizace, považovány za součást občanskoprávních vztahů. Stejně tak tomu je v případě obchodní korporace“ (Telec, 2013) Nejsou tedy více spojovány primárně s politickými aktivitami, jak tomu bylo za minulého režimu, případně ještě za Rakouska-Uherska, nýbrž jsou chápány jako občanské organizace, což je moderní přístup vlastní většině zemí Evropské unie.

Úprava sdružování občanů doznala některých změn a upřesnění, byly dovysloveny některá ustanovení, napraveny nedostatky a zavedena některá nová pravidla, která mají ujasnit spolkové právo. *„V rámci spolkové části jsou uvedena pouze ta ustanovení, která je odlišují od institutů (z hlediska obecnosti) jim nadřazených. Pokud v ní tedy např. nelze nalézt ustanovení o výkonu funkce statutárního orgánu, je třeba aplikovat ustanovení o péči řádného hospodáře (§ 159) stanovené obecně pro všechny právnické osoby.“* (Forst, 2013) Oproti ZoSO však nedochází k žádným principiálním změnám, které by změnily způsob sdružování občanů od základu. Prof. Karel Eliáš, hlavní autor NOZ tvrdí, že oblast úpravy spolků se stala nejdiskutovanější částí připravovaného kodexu. (Eliáš, 2013) NOZ se oblasti spolků věnuje konkrétně v § 214 - § 302, kde můžeme najít jak kogentní, tak dispozitivní právní úpravu, tedy jak povinná ustanovení, která musí spolky dodržovat, tak ustanovení, pro které se spolek může rozhodnout podle svého vlastního uvážení. Na základě kritiky ZoSO bylo v NOZ napraveno pojmosloví, neboť se navrácí k tradičnímu a jednoznačnému pojmu „spolek“ a ne zcela vhodný a umělý termín „občanské sdružení“ se opouští. (DZ-ZoSO, 1990 str. 83)

Principy, na kterých jsou spolky založeny, se oproti ZoSO nemění. Stále jde o následující body:

- **Princip dobrovolného osobního členství** – tzn., že nejde o členství, které by bylo povinné, jak je tomu u např. profesních komor, ale rozhodnutí vstoupit do spolku je ponecháno na vlastní vůli a úvaze jedince. Oproti minulým úpravám „je možnost, aby stanovy připustily převoditelnost členství - s tím se doposud nepočítalo.“ (Telec, 2013) Členství tak může být převoditelné např. z předka na potomka, pokud to ovšem umožní stanovy. Závisí také na typu členství a s ním spojených právech a povinnostech, které si každý spolek fakultativně upraví sám. Členství není vázáno finančním vkladem, nejedná se o kapitálové (majetkové) členství, jak je tomu u jiných právnických osob. Stanovy však mohou stanovit členské příspěvky. Po přijetí osoby za člena se stává členství závazkem, a to jak z hlediska práva, tak z morálního hlediska, neboť se tato osoba zavazuje k dodržování stanov a jednání ve shodě s dobrými mravy. O přijetí žadatele za člena rozhoduje nejvyšší orgán spolku, pokud to stanovy neupraví jinak. Stejně jako může osoba do spolku dobrovolně vstoupit, může z něj také dle vlastního uvážení vystoupit.
- **oddělení majetku členů od majetku spolku** – Členství je vázáno na osobu, nikoliv na majetek. Členové spolku nejsou spojeni s majetkem spolku, a proto za něj ze zákona neručí. Jiná je ovšem situace v případě statutárních orgánů, jimž zákon ukládá povinnost dobré správy, z čehož lze, není-li tomu tak, vyvodit právní důsledky. Pokud se však člen rozhodne, že se zaručí za závazky spolku, může tak z vlastní vůle učinit.
- **spolková samospráva** je samosprávou soukromou, nikoliv veřejnou. „*Návrh respektuje zásadu vnitřní autonomie spolku. Proto nevylučuje, aby stanovy zřídily spolek s jakoukoli organizační strukturou a libovolnými orgány. V zájmu třetích osob a bezpečnosti právního styku se pouze vyžaduje, aby bylo patrné, který ze spolkových orgánů je statutární a do jehož působnosti spadá zastupování spolku ve všech věcech navenek.*“ (DZ-NOZ, 2012 str. 88) Ovšem samospráva nemusí být nutně založena na demokratických principech, nýbrž může být založena na principu vůdcovském, jako např. v případě sportovního klubu, který řídí trenér. (Telec, 2013) NOZ nevylučuje „*existenci spolku organizovaného autokraticky (...), kdy monokratickému statutárnímu orgánu současně náleží i působnost nejvyššího spolkového orgánu*“ (DZ-NOZ, 2012 str. 88) V důvodové zprávě k NOZ je však doporučeno, aby stanovy

pamatovaly na úpravu zastoupení této osoby pro případ úmrtí či dočasné neschopnosti výkonu své funkce, neboť tuto část zákon neupravuje. Zákonnou úpravou pro některé oblasti samosprávy se musí spolek řídit tehdy, pokud není stanovami stanovená odlišná úprava. O tom podrobněji níže.

- **spolková činnost jako statutární činnost občanského sdružení** - zde Ivo Telec (2013) uvádí, že jde „o spolčení osob v určitém společenském zájmu“, což značí téměř jakýkoli účel, který není v rozporu se zákonem a dobrými mravy. Motivem k založení a vedení spolku je tedy jakákoliv činnost, která spojuje zakladatele společným zájmem, který chtějí uspokojit. Zákon ukládá, že hlavní činností spolku nesmí být podnikání a výdělečná činnost, jelikož k tomuto účelu slouží jiné právní formy organizací. K tomuto bodu se podrobněji věnuji dále v textu.
- **založení občanského sdružení k jiným účelům, než k podnikání** souvisí s činností sdružení. Nejdůležitější částí omezení podnikání je pak zákaz nerozdělení zisku členům či zakladatelům a možnost použití zisku jako „*podpora spolkové činnosti, včetně správy spolku*“ (DZ-NOZ, 2012 str. 84) Tomuto tématu se budu podrobně věnovat v kapitole „Podnikání občanských sdružení a spolků“
- **oddělení od státu** – Zásada oddělení spolku od státu v NOZ na rozdíl od ZoSO přímo zmíněna není. Vychází se ale z premisy, že spolky jsou subjekty soukromoprávního charakteru a jako takové jsou odděleny od státu. Z čl. 4 LZPS, který stanoví, že stát nesmí dělat to, co zákon neukládá, vyplývá, že do spolku zasahovat nesmí, neboť NOZ to přímo nepřipouští. Do spolku může zasáhnout pouze soud. Pokud je nutné, aby rozhodl soud, ten se pak může dle Ivo Telce (2013) přiklonit k rozhodnutí rozhodčí komise, aby se verdikt stal vymahatelným.

NOZ upravuje mnoho bodů precizněji, než tomu bylo v ZoSO. Jde zejména o „*zásady fungování spolků (např. nediskriminace - § 212), jejich účelové vymezení (§ 217) či vnitřní organizaci (§ 243 a násl.). Nová právní úprava nabídne i širokou síť dispozitivních pravidel (např. pro fungování členské schůze - § 248 a násl.), o které se budou moci spolky opřít v případě, že si nebudou chtít určit svá vlastní pravidla.*“ (Forst, 2013) Postupně na tyto

hlavní body upozorním. Je třeba připomenout, že body stanov, které jsou v rozporu s novými ustanoveními zákona, pozbydou ode dne účinnosti NOZ platnosti.

Založení a registrace

NOZ zásadně mění úpravu založení a registrace spolku. Dle mého názoru nejdůležitější změnou je změna registračního orgánu. *„Podařilo se vyvést spolkový život z gesce Ministerstva vnitra pod justici.“* (Eliáš, 2013) Nově tedy budou spolky vedené u rejstříkových soudů a tento rejstřík bude veřejně přístupný a *„lze předpokládat, že rejstříky budou přístupné elektronickou cestou“.* (DZ-NOZ, 2012 str. 70) Zákon zároveň ukládá povinnost oznámit změnu zapsaných údajů, pokud k ní dojde. Nevůle oznámit tyto změny ze strany spolku může být postížena finanční sankcí, před tím by ale měly být vyzvány příslušným rejstříkovým soudem k aktualizaci. Objevily se však obavy o možnost zneužití údajů v případě spolků, které se zabývají veřejným aktivismem, či u spolků, které reprezentují menšiny. Jak uvedl Bohumil Havel (2013) *„je možné, že pokud je na tom veřejný zájem, rejstříkový soud nemusí zveřejňovat určité informace o statutárních orgánech, např. sídlo v případech, kdy spolek provozuje činnost, která není jinou komunitou ve společnosti přijímána.“*

Pro současná občanská sdružení existuje povinnost do dvou let od nabytí účinnosti NOZ, tedy do 1.1.2016, doplnit údaje ve veřejném rejstříku a to včetně údajů o případných pobočných spolecích. Dle Bohumila Havla (2013) se v době psaní této práce připravuje tzv. rejstříkový zákon, který stanoví, že *„pokud je organizační složka spolku zapsána v registru ministerstva vnitra, má se za to, že je zapsána i ve veřejném rejstříku spolků“* Až legislativní proces ukáže, zda tento návrh bude schválen spolu se zákonem.

Stejně jako v případě ZoSO stačí k založení spolku vůle 3 osob, které sestaví stanovy, na jejichž obsahu se shodnou. Ve stanovách musí být stejně jako dle předchozího zákona uveden název, sídlo, účel spolku, úprava práv a povinností členů, případně rozlišení druhů členství a určení a popis statutárního a jiných orgánů. Pokud stanovy neupraví např. určení nejvyššího orgánu spolku, musí se řídit dispozitivním ustanovením zákona o tom, že nejvyšším orgánem spolku je členská schůze (§ 247). Proto je třeba stanovy pečlivě připravit tak, aby byly v souladu se zákonem.

Při psaní stanov má ve většině případů spolek na výběr a může si stanovit i vlastní úpravu. „Komu vyhovuje základní ustanovení (...) může se řídit zákonnou úpravou a kdo to chce jinak, nic mu nebrání, aby si založil spolek typu Valašského království“ (Eliáš, 2013). Zároveň ale musí dbát na to, aby toto ustanovení neodporovalo zákonu. Aby stanovy toto hledisko splňovaly, musí nejdříve rozlišit, „jaká ustanovení NOZ je možné považovat za donucující (tj. kogentní). V tomto ohledu mají spolky poněkud jednodušší situaci než jiné právnické osoby“ (Forst, 2013), neboť je jim ve většině případů dána možnost vlastní volby. Proto důrazně doporučuji při sestavování stanov pracovat s textem NOZ, případně s některým z návodů, které pro tuto příležitost vznikly. (např. (Hájková, 2013))

Spolek může být založen buď zakladateli, nebo přímo ustavující schůzí, která sestaví stanovy. Zástupce zakladatelů, či členské schůze pak podá návrh pro zapsání spolku do veřejného rejstříku. Samotný spolek vzniká až zápisem do rejstříku, což se stane do třiceti dnů od podání návrhu. Podrobnosti o zápisu do rejstříku by měl vymezit pravděpodobně rejstříkový zákon, který je v době psaní této práce připravován²¹.

Co se týče ustavující schůze, „*je jasně řečeno, že se tu nejedná o žádné indiferentní shromáždění, ale o spolkový orgán, který se podřizuje i zákonným ustanovením o členské schůzi spolku.*“ (DZ-NOZ, 2012 str. 84) Takovouto ustavující schůzi svolává svolavatel, který by měl zároveň připravit návrh stanov. Tato ustavující schůze je již vnímána jako členská schůze, která má právo volit členy orgánů spolku. Seznam členů, který se na ustavující schůzi vypracuje, je zároveň pokládán za seznam zakládajících členů spolku. Další podrobnosti uvádí NOZ v § 222 - § 225.

Účel a činnost spolku

Ve stanovách je také třeba uvést účel spolku. Účel je jedním ze základních znaků právnických osob a lze jej stanovit v soukromém zájmu nebo jakožto veřejně prospěšný. Účel tedy předznamenává obsah činnosti spolku, jinými slovy „účel je cíl, činnost je prostředek dosažení cíle“. (Pavlok, 2013)

²¹ ke dni 15.6.2013 se návrh rejstříkového zákona nacházel v rámci legislativního procesu ve 2. čtení dolní komory Parlamentu ČR

NOZ definuje účel spolku poměrně široce tak, že „jeho hlavní činností může být cokoli, co odpovídá zájmu, k jehož naplňování jsou členové spolku sdruženi. Jediná omezení účelu spolku vyplývají z obecných zákazů dle § 145 nového OZ (účelem např. nemůže být podnikání nesnášenlivosti) a zákazu podnikání dle § 217. Mylně je bez opory v textu OZ někdy dovozováno, že spolek může být založen jen za účelem činnosti ve prospěch svých členů. Občanská sdružení jako spolky naopak budou moci působit stejně jako dosud ve veřejně prospěšném zájmu, kterým může být ochrana památek, ochrana práv spotřebitelů, ochrana autorských práv, ale i poskytování sociálních služeb (tedy typické veřejné služby) by tedy nemělo být výjimkou.“ (Deverová, 2013) „Nikde není stanoveno, že činnost spolku je směřována pouze k jeho členům“ (Deverová, 2013a) Tedy činnost spolku může být orientovaná jak na členy spolku, tak na osoby stojící mimo spolek. Z hlediska cílové skupiny se dle mého názoru jedná o organizaci, která vytváří kompromis poskytování služeb jak členům, tak nečlenům. Pro poskytování služeb nečlenům zde máme ústavy a obecně prospěšné společnosti a pro poskytování služeb pouze členům zde máme družstvo a zejména sociální družstvo.

NOZ v § 146 - § 150 zmiňuje **status veřejné prospěšnosti**, který mohou právnické osoby získat po splnění stanovených podmínek. Možnost získání tohoto statusu mají i spolky, jejichž cílem je dosahování obecného blaha. Pokud tento status získá, je pak zapsán ve veřejném rejstříku a organizace má právo tento status používat ve svém názvu. Status veřejné prospěšnosti se řídí zvláštním zákonem, který v době psaní této práce procházel legislativním procesem. V souvislosti s tímto statutem a zákonným zvýhodněním jeho nositele se připravuje také změna zákona o dani z příjmů, kde je navrhován termín „veřejně prospěšný poplatník.“ Zákon v době psaní této práce připravuje Ministerstvo financí ČR. (RVNNO, 2013)

Někdy se uvádí, že spolky mají být primárně prospěšné svým členům, s čímž zásadně nesouhlasím. V praxi by to mj. znamenalo, že ustanovení o veřejné prospěšnosti na spolky nemůže platit. Např. spolek, který má za cíl chránit přírodu, či spotřebitele jistě nechrání pouze své členy. Pokud spolek poskytuje sociální služby, také je poskytuje většinou i osobám mimo okruh členů spolku. Zákon nikterak neurčuje, že by spolek mohl své služby poskytovat pouze svým členům. Dle mého názoru by toto ustanovení zásadně odporovalo principu dobrovolného členství, neboť pokud by zájemce chtěl požívat služby

spolku, byl by nucen do něj vstoupit. Proto považují veškeré polemiky o tom, že by jedinou možnou činností spolku mohla být jen vzájemně prospěšná činnost, za naprosto zcestné.

Dosud jsem se věnoval činnosti hlavní neboli statutární. O této NOZ stanovuje, že nemůže sloužit podnikání, ani jiné výdělečné činnosti. U vedlejší činnosti, která slouží k podpoře činnosti hlavní, však podnikání umožňuje. Důležité je, že pokud má spolek **vedlejší činnost**, je třeba ji ve stanovách odlišit a pokud tato spočívá v hospodářské činnosti, je třeba ji definovat. Nesmíme zapomínat, že základním definičním znakem organizací občanské společnosti (jinými slovy „neziskových“ organizací) je zásada nerozdělování zisku členům. Jakýkoli zisk (nemusí se nutně jednat o podnikání), který plyne z hlavní či vedlejší činnosti, musí být použit pro financování hlavní spolkové činnosti. O této problematice podrobněji v jiné kapitole.

„Co spolky dělat nemohou? Nesmí zakládat lidové milice“, říká profesor Karel Eliáš (2013). Omezení je samozřejmě více a k tomuto nařízení se konkrétně vztahuje § 145 NOZ. V zásadě jde o stejné zákazy činnosti, které byly uvedeny v ZoSO a které odporují základům demokratické společnosti.

Orgány spolku a členství

NOZ daleko více ve srovnání se ZoSO rozvádí popis orgánů sdružení a stanovuje jejich základní jednacím řád, který platí, pokud si jej jednotlivé spolky neupraví jinak dle vlastní vůle. Každý spolek si může stanovit orgány spolku dle vlastního uvážení v souladu se zásadou vnitřní autonomie spolku a dle svého je může také pojmenovat. *„V zájmu třetích osob a bezpečnosti právního styku se pouze vyžaduje, aby bylo patrné, který ze spolkových orgánů je statutární a do jehož působnosti spadá zastupování spolku ve všech věcech navenek. Proto je možné, aby byly zřízeny spolky, jejichž nejvyšší orgány budou nejen označeny jinak než jako členské schůze - např. sněmy, konference, sjezdy, valné hromady aj. - ale hlavně, aby působnost a rozhodování takových orgánů stanovily upravily jakkoli. Jen v případech, kdy stanoví takový orgán zřídí, aniž mu určí působnost nebo aniž upraví jeho rozhodování, použijí se přiměřeně zákonná ustanovení o členské schůzi.“* (DZ-NOZ, 2012 str. 88)

Kateřina Ronovská doporučuje občanským sdružením, aby si uvědomila, že „pokud si neupraví (své vnitřní poměry) ve stanovách jinak, což je jim dáno (umožněno), tak dopadnou do záchranné sítě dispozitivní úpravy, tzn., že jejich vnitřní poměry se budou řídit těmi zákonnými ustanoveními, která jsou vesměs dispozitivní.“ (Ronovská, 2013)

Pokud si spolek nestanoví jiná pravidla, je za výkonný orgán spolku označen statutární orgán, ať se jedná o orgán **kolektivní**, či **individuální**. Z toho také plyne, jak již bylo zmíněno, že je ryze na úvaze spolku, zda založí své rozhodování na demokratických principech či preferuje autokratický způsob vedení.

Nejvyšším orgánem spolku je členská schůze. I zde platí ustanovení, že si spolek může zvolit jinou úpravu. Pokud stanovy spolku neurčí jinak, měla by se členská schůze sejít nejméně jedenkrát za rok.

Zde je třeba upozornit, že pokud stanovy občanského sdružení přímo nevymezují statutární orgán a nejvyšší orgán, bude pro ně platit od 1.1.2014 ustanovení, které je zapsáno v NOZ v § 248 - § 257.

Statutární orgán je výkonnou mocí spolku, rozhoduje a spolek prakticky řídí. „Proto se také vyžaduje, aby stanovy určily, jaký má spolek statutární orgán, jak se tento orgán utváří a jak spolek zastupuje“ (DZ-NOZ, 2012 str. 87) To znamená, že je třeba ve stanovách upravit způsob volby členů spolku a jejich funkční období (které je jinak pětileté), rozsah jeho pravomocí (např. omezení nakládat s majetkem spolku bez vědomí nejvyššího orgánu, apod.) a další upřesnění, která odpovídají představám jednotlivých spolků. „Pro zákonné označení kolektivního statutárního orgánu se navrhuje označení „výbor“, pro individuální orgán název „předseda“. Nevylučuje se však, aby si spolek tyto orgány pojmenoval jinak.“ (DZ-NOZ, 2012 str. 87)

Členská schůze je dle návrhu NOZ považována za nejvyšší orgán spolku, který se schází minimálně jednou ročně. Pokud neurčí stanovy vedlejší formu členství, které je upřeno hlasovací právo, disponuje zde každý člen jedním hlasem. Usnesení, které členská schůze přijímá, je možné schválit prostou většinou přítomných členů s hlasovacím právem.

Ustanovení § 248 – § 257 určují ještě více podmínek, které však mají převážně dispozitivní charakter, tedy takový, od kterého se mohou spolky vlastním rozhodnutím odchýlit. Ale některá ustanovení, konkrétně „stanovení o neplatnosti usnesení členské schůze mají ze zřejmých důvodů povahu donucující. (...) Stanovám se ponechává na vůli, zda umožní konání členské schůze formou dílčích schůzí, anebo institucionalizují-li namísto členské schůze shromáždění delegátů. Rovněž v úpravě náhradního zasedání členské schůze se stanovám ponechává široká autonomie.“ (DZ-NOZ, 2012 str. 89)

Rozhodčí komise a kontrolní komise jsou orgány, které nejsou povinně předepsané jako orgány spolku, přesto, pro případ, že by se je spolek rozhodl zřídit, určuje NOZ základní ustanovení, které se těchto orgánů týkají. Obě komise jsou nejméně tříčlenné a jsou voleny členskou schůzí. U obou zároveň platí, že člen komise nemůže být zároveň členem jiného orgánu sdružení, mimo členské schůze, jakožto schůze všech členů spolku.

Pokud spolek zřídí kontrolní komisi, měly by se stanovy řídit ustanovením zákona, neboť kontrolní komise musí být nezávislá na statutárním orgánu, aby jej mohla kontrolovat. Pokud zřídí rozhodčí komisi, zjednoduší řešení sporů uvnitř spolku. Jak uvádí Ivo Telec (2013) není rozhodnutí rozhodčí komise vynutitelné, ale pokud by musel přistoupit soud, vezme na její nález pravděpodobně zřetel.

V úpravě spolků je novinkou § 245 NOZ, ačkoliv, jak uvádí důvodová zpráva (2012 str. 88), „odpovídá standardním kontinentálním úpravám.“ Jedná se o pravidlo, že pokud je nějaké rozhodnutí orgánu sdružení proti zákonu nebo dobrým mravům, je vnímáno tak, jako by nebylo přijato. Jedná se např. o případ, *„kdy se usnesení členské schůze ocitne v rozporu s dobrými mravy, protože takovou situaci nemůže a nesmí sanovat pouhé plynutí času. Podobná situace však nastává v případech, kdy usnesení členské schůze změní stanovy tak, že se ocitnou v rozporu s kogentními ustanoveními zákona“* (DZ-NOZ, 2012 str. 88)

Základním definičním znakem spolku je **členství**, které, jak jsem uvedl již výše, musí být dobrovolné. Členství vzniká přijetím. Je to závazek soukromoprávní, právní i morální, neboť jeho obsahem jsou práva a povinnosti, která jsou oproti současné úpravě více rozvedena. (Telec, 2013) Stanovy mohou určit různé druhy členství, kterým jsou

přisouzena různá práva a mohou určit i případný přechod členství, např. z předka na potomka apod. S touto možností se dosud nepočítalo.

Ivo Telec považuje za výhodu spolků, že „členové ze zákona neručí za majetek spolků“ (Telec, 2013) Zároveň ale platí, že členové orgánů spolku mají povinnost zacházet s majetkem spolku jako dobrý správce. Zároveň, pokud se některý z členů rozhodne ručit svým majetkem za závazky spolku, je to umožněno, tato skutečnost však musí být zaznamenána.

Členství, jak bylo řečeno, není vázáno na majetek a není zde ani finanční vklad. Stanovy však mohou určit členské příspěvky, které mohou být povinnou součástí členství. Pokud člen členské příspěvky neplatí, může být po předchozím upozornění vyloučen.

Spolek může vést seznam členů, ale tento fakt by měl být uveden ve stanovách, jelikož se na něj váží předpisy o ochraně osobních údajů. Je důležité, aby spolek při sestavování stanov nahlédl i do zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, aby měl jasná pravidla zpracování osobních údajů svých členů a nedopouštěl se, byť nevědomě, přestupků. (Hájková, 2013)

Pobočné spolky

Spolek má také možnost založit takzvané pobočné spolky. Je to podobný druh organizace, jako byly organizační jednotky občanských sdružení. Jedná se o právnickou osobu „s odvozenou subjektivitou, záleží v první řadě na spolkových stanovách, zda bude zřízena – a pokud ano, v jakém rozsahu bude způsobilá právně jednat“ (DZ-NOZ, 2012 str. 85) Oproti původní právní úpravě je zde však jedna velmi výrazná novinka.

Touto novinkou je, že hlavní spolek ručí za závazky spolku pobočného. Stanovy však mohou určit rozsah tohoto ručení. Tato možnost je oproti ZoSO novinkou. Toto ustanovení platí i přesto, že „pobočné spolky mají vlastní právní subjektivitu. Je to z toho důvodu, že se musí chránit věřitel“ (Telec, 2013)

Pokud získá hlavní spolek status veřejné prospěšnosti, získávají jej automaticky i pobočné spolky. Stejně tak člen pobočného spolku získává automaticky členství v hlavním spolku. (Hájková, 2013)

V rámci překlopení občanských sdružení na spolky se mění i organizační jednotky na pobočné spolky. Pro spolky z toho plyne povinnost změnit si stanovy tak, aby „byly v souladu se zákonem v tom, kde je norma dispozitivní“ (Havel, 2013) Spolky se také musí zapsat do rejstříku jako pobočné spolky. Název však nemusí obsahovat přímo tento termín, je možné použít i ekvivalentní termíny, avšak musí být jasná právní subjektivita spolku.

Zrušení a likvidace spolku

Stejně jako tomu bylo v případě ZoSO, může soud zrušit spolek, pokud vykonává činnost, která je v rozporu se zákonem, ale také pokud nutí někoho ke členství ve spolku či pokud odmítá někomu členství zrušit.

Druhou možností je likvidace spolku, pro kterou se rozhodnou členové spolku. „Jen spolek sám může zohlednit konkrétní potřeby a stanovit pro sebe účelná pravidla likvidace (...). Jen tak může být zajištěno, že případná likvidace spolku proběhne v souladu s účelem, pro který byl spolek založen (např. stanovy mohou určit, že likvidační zůstatek může být převeden jen na spolek s obdobným předmětem činnosti) a v souladu se zájmy všech členů spolku (...). Pravidla stanovená zákonem jsou nezbytným minimem, které slouží hlavně tomu, aby nedošlo k zániku spolku bez předchozího vypořádání s třetími subjekty (tj. především dlužníky a věřiteli spolku).“ (Hájková, 2013 str. 11)

NOZ zavádí „zákonnou automatiku pro obsazení likvidátorské funkce v případě, že si právnická osoba při dobrovolném zrušení sama likvidátora neustaví. Pro ten případ se zamýšlí stanovit, že tehdy se stane likvidátorem z moci zákona každý člen statutárního orgánu právnické osoby. Nová zákonná konstrukce tím odlehčí justici, protože dosud v těchto případech musí rozhodovat soudy, a zrychlí a zefektivní celkový průběh likvidace. Není vyloučeno, že se členové statutárního orgánu, na něž dopadne výkon působnosti likvidátora podle § 189 odst. 2, ze zákona této působnosti zbaví rezignací na své členství ve statutárním orgánu. To však nevylučuje, aby tyto osoby (nebo některou z nich) jmenoval likvidátorem soud podle § 191 odst. 3.“ (DZ-NOZ, 2012 str. 81)

Zákon ještě stanovuje, že nemůže dojít k zániku hlavního spolku, dokud nebudou zrušeny všechny pobočné spolky, protože se zánikem hlavního spolku zanikají také spolky pobočné.

NOZ pamatuje ještě na další dvě možnosti, kterými jsou **fúze spolků** a rozdělení spolku. V prvním případě dochází ke splynutí dvou spolků, ze kterého vychází nástupnický spolek. Tento akt se děje smlouvou mezi oběma spolky. NOZ tuto možnost upravuje v § 274 – § 287.

Závěr

Občanská sdružení a spolky jsou praktickou podobou práva na svobodu sdružování, k jehož zaručení spolu s dalšími občanskými a politickými právy se Česká republika zavázala přijetím různých mezinárodních paktů a smluv a který potvrdila i přijetím Listiny základních práv a svobod jakožto součástí ústavního pořádku ČR.

Svoboda sdružování prošla na našem území vývojem, který započal ještě v době, kdy české země byly součástí Habsburské monarchie. Tento vývoj byl ovlivněn mnoha historickými událostmi, včetně 2. světové války a totalitního režimu po roce 1948.

Občanská sdružení a spolky představují od roku 1990 reálnou demonstraci svobody sdružování. Tyto právnické osoby se vyznačují následujícími definičními znaky:

- princip dobrovolného osobního členství
- oddělení od státu
- spolková samospráva
- oddělení majetku členů od majetku spolku
- spolková činnost jako statutární činnost občanského sdružení
- založení občanského sdružení k jiným účelům, než podnikání.

Občanská sdružení i spolky mohou být dle zákona založena minimálně trojicí občanů, kteří sestaví stanovy a podají návrh na registraci. Stanovy musí definovat základní znaky právnických osob, tedy název, sídlo, účel, popis orgánů a zásady hospodaření. Nový občanský zákoník, který, jak se předpokládá, nabyde účinnosti dne 1.1.2014, náležitosti stanov dále upřesňuje. Základní principy této právní formy se nemění, zákon pouze blíže upravuje některé povinné náležitosti stanov a stanovuje obligatorní ustanovení, pokud stanovy jednotlivých spolků tuto oblast neupraví odlišným způsobem.

Základními změnami jsou změna názvosloví a označení právní formy, změna registračního procesu, zápis do veřejně přístupného rejstříku, rozšíření povinných ustanovení stanov, sjednocení některých ustanovení stanov, ustanovení o ručení hlavního spolku vlastním majetkem za spolky pobočné a rozlišení činnosti na činnost hlavní a vedlejší, která může spočívat i ve výdělečné činnosti.

Občanská sdružení se ke dni účinnosti Nového občanského zákoníku automaticky překlápí do právní regulace tohoto kodexu a dosavadní Zákon o sdružování občanů se ruší. Spolek, jak se nazývá tato právní forma v Novém občanském zákoníku, nezaniká, pouze je nucen uzpůsobit své vnitřní předpisy (stanovy) platnosti nové právní normy. Spolky musí své stanovy a další náležitosti uvést do souladu s novou právní úpravou do tří let.

Zároveň také vzniká povinnost upravit údaje v novém veřejně přístupném registru spolků.

1.3. Možnosti transformace občanských sdružení v další OOS

Jak jsem uvedl již výše, v České republice se můžeme setkat také s jinými formami Organizací občanské společnosti, které označujeme jako neziskové organizace. Tyto organizace mají svá specifika a také své výhody a zápory. Nový občanský zákoník a další speciální zákon umožní občanským sdružením transformaci do jiných typů právnických osob.

Stav, který zavládl v neziskovém sektoru po schválení NOZ, nazvala Kateřina Ronovská (2013) „transformační fobii“, jelikož občanská sdružení neměla v problematice jasno a předpokládala, že se budou muset transformovat. Tento stav je třeba osvětlit a rozlišit.

Důležité je předestřít, že hlavním rysem této transformace je fakt, „že se právnická osoba nezrušuje, nezaniká, a kromě právní formy se nemění téměř nic.“ (Ronovská, 2013) Organizace pouze změni svou právní formu, ale nedochází ke zrušení subjektu, tzn. že název, sídlo, identifikační číslo, účel, atd. organizaci zůstávají. V účetnictví se pokračuje také dále. Pouze se změni vnitřní poměry organizace a zakladatelská listina (stanovy) podle toho, co jednotlivá právní forma vyžaduje.

Ronovská rozlišuje v NOZ dvě formy transformací. Ta první, kterou Dr. Ronovská nazvala „**automatickou transformací**, je jakési překlopení přímo ze zákona, kdy občanská sdružení v režimu ZoSO se překlápí do režimu spolků podle NOZ a totéž je případ nadací a nadačních fondů, které se také tímto způsobem překlápí do nadace a nadačního fondu v režimu NOZ“. Druhým typem je **mechanická transformace**, kdy „na základě své vůle si může ta která entita rozhodnout, zda změni právní formu, či nikoliv.“ (Ronovská, 2013)

Občanská sdružení neboli spolky²² mají možnost se transformovat v ústavy nebo sociální družstva. „cílem transformace by mělo být zvolení takové právní formy, která vyhoví jak předmětu činnosti neziskové organizace, a tak umožní zvolení právní formy, která v maximální míře bude odpovídat tomu, co zakladatelé a v případě občanských sdružení členové považují za optimální pro další existenci neziskové organizace“ (Deverová, 2013)

²² možnost transformace je zachována po celou dobu účinnosti NOZ

Jaké tyto organizace jsou, pro jaký druh činnosti se hodí a jaké jsou negativní stránky těchto právních forem, bude osvětleno na následujících řádcích.

1.3.1. Transformace v Obecně prospěšné společnosti

V období od 1.4.2013 do 31.12.2013, tedy před nabytím účinnosti NOZ, mají občanská sdružení možnost se transformovat v Obecně prospěšnou společnost, aniž by ztratila svou historii, identifikační číslo, nebo přerušilo účetnictví. Musí pouze změnit svou organizační strukturu a stanovy. Umožňují jí to zákon č. 68/2013 Sb.²³, který nabyl účinnosti právě 1.4.2013. Tento zákon byl připravován již od r. 2011 nezávisle na NOZ, ovšem podařilo se jej schválit až v roce 2013.

Tato možnost vznikla hlavně pro občanská sdružení, která se jsou více profesionalizována a pro svou činnost nepotřebují členy. Předchází se tak tomu, aby se sdružení muselo zrušit a založit úplně novou organizaci, jak tomu bylo doposud. (Šedivý, 2013) Takto transformovaná OS (nyní OPS) se nebudou muset transformovat po 1.1.2014 v ústavy, či sociální družstva. OPS se totiž stále řídí zákonem 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, pouze nebudou dále vznikat. Po 1.1.2014 se občanská sdružení automaticky změní ve spolky. Za určitých podmínek se však budou muset transformovat v ústav (nástupce obecně prospěšných společností), nebo v sociální družstvo.

„Obecně prospěšná společnost (OPS) byla typem organizace občanské společnosti, jejímž hlavním posláním je poskytování obecně prospěšných služeb. Do českého právního řádu byly zakotveny zákonem č. 248/1995 Sb.²⁴“ (Deverová, 2010 str. 198) Tato právnická osoba od 1.1.2014 již vznikat nebude, neboť NOZ zavádí novou právnickou osobu „ústav“, který se OPS velmi podobá. (viz dále)

Důležitým prvkem OPS je, že služby, které poskytuje, mají obecně prospěšný charakter a každý z příjemců těchto služeb má stejné podmínky. U spolků je možné, aby členové spolku měli zvýhodněné podmínky. OPS ze své podstaty členy nemá. Její případný zisk z hospodářské činnosti *„nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, členů*

²³ Zákon č. 68/2013 Sb., o změně právní formy občanského sdružení na obecně prospěšnou společnost a o změně zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

²⁴ zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech ve znění pozdějších předpisů

jejích orgánů, nebo zaměstnanců a musí být použit na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které byla OPS založena“ (Deverová, 2011 str. 199)

OPS zde nebudu dlouze popisovat, neboť to není úkolem této práce. Nicméně krátce zmíním alespoň způsob řízení organizace a založení organizace, protože z něj se ukáže zásadní rozdíl mezi OPS a OS.

Založení OPS je dle zákona²⁵ možné dvěma způsoby:

- písemnou zakládací smlouvou mezi zakladateli, pokud ji zakládají dva a více zakladatelů, přičemž je vyžadováno úřední ověření pravosti jejich podpisů.
- zakládací listinou ve formě notářského zápisu v případě, zakládá-li OPS pouze jedna osoba jako zakladatel.

„Zakládací listina se přikládá k návrhu do zápisu OPS do (veřejného) rejstříku“ (Deverová, 2010 str. 201)

OPS jsou od řízeny ředitelem, který stojí mimo správní radu a dozorčí radu. Tyto orgány musí dle zákon OPS mít, případně další orgány pak může určit zakladatel v zakládací listině.

Ředitel je statutárním orgánem OPS a je jmenován i odvoláván správní radou. Ředitel nesmí být členem ani správní rady, ani dozorčí rady OPS. Vykonává funkci ve smluvním poměru, nikoliv tedy v pracovně právním vztahu.

Správní rada, která musí mít nejméně tři členy (nebo počet vždy dělitelný třemi), zastává funkci správního orgánu a rozhoduje o věcech majetkových. Zároveň jmenuje ředitele. Členy správní rady jmenuje zakladatel, případně určí, jak budou členové správní rady jmenováni. V pracovněprávním vztahu k OPS může být nejvýše 1/3 správní rady. *„správní rada navrhována jako orgán, který bude rozhodovat v majetkových věcech OPS, může být zohledněn i názor jejích zaměstnanců. Účelem limitace počtu zaměstnanců ve správní radě je pak znemožnit zaměstnancům společnosti získání většiny hlasů“ (Neziskovky.cz, 2011)* Obměna členů správní rady probíhá každoročně, kdy je vyměněna vždy 1/3 členů. Funkční období jejích členů je tříleté. Schází se minimálně dvakrát ročně.

²⁵ Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech byl novelizován zákonem 231/2010 Sb.,

Dozorčí rada je taktéž tříčlenná, respektive její počet musí být vždy dělitelný třemi. „Členové dozorčí rady volí ze svého středu předsedu, který svolává a řídí jednání dozorčí rady. Členy dozorčí rady jmenuje zakladatel, nestanoví-li zakládací listina jinak. (Neziskovky.cz, 2011)“ Dozorčí rada, pokud zjistí pochybení, je povinna na něj upozornit ředitele a správní radu, pokud nedojde k nápravě, pak je povinna informovat zakladatele.

Od 1.4.2013 do 31.12.2013 se dle zákona č. 68/2013 Sb.²⁶, mají občanská sdružení možnost se transformovat v obecně prospěšné společnosti, tak, aby nebyla přerušena historie organizace a aby nemusela být zakládána organizace nová, s novým účetnictvím, atd. Ruší se však členství v OS, neboť OPS ze své podstaty členy mít nemůže. „Tato změna je vhodná pro ta občanská sdružení, jejichž činnost spočívá v poskytování služeb veřejnosti a která současně nemají funkční spolkovou samosprávu – mají členy pouze formálně, členové v podstatě nemají právo rozhodovat o činnosti sdružení nebo jsou členové současně zaměstnanci občanského sdružení.“ (Deverová, 2013)

Od 1.1.2014 již nové OPS vznikat nebudou, neboť jsou dle NOZ nahrazeny „ústavy“. Existující OPS však nezanikají a existují dále podle zákona č. 248/1995 Sb.

1.3.2. Transformace v ústavu

Výraz „ústav“ není v českém jazyce ani právní terminologii slovo neznámé a v soukromém právu se vyskytuje již od 19. století. Důvodová zpráva k NOZ uvádí, že „pro ústavu je typická kombinace věcného základu s osobním prvkem za účelem trvalé nebo dlouhodobé služby nějakému prospěšnému účelu.“ (DZ-NOZ, 2012 str. 105)

Ústav je druh právnické osoby, která kombinuje využití majetkové i personální složky organizace za účelem provozování takové činnosti, jejíž služby jsou za předem stanovených podmínek dostupné každému zájemci. Nejedná se tedy o korporaci, neboť ústav není členskou organizací.

Proti pojmenování této právní formy „ústav“ se však z řad odborné veřejnosti zvedla vlna odporu, neboť v současném jazykovém kontextu je veřejností ústav spojován „zejména se sociální oblastí a výzkumem (např. Jedličkův ústav, Masarykův onkologický

²⁶ zákon č. 68/2013 Sb., o změně právní formy občanského sdružení na obecně prospěšnou společnost a o změně zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech

ústav aj.) a rozšířit použití tohoto výrazu tak může být přinejmenším zavádějící“ (Neziskovky.cz, 2005)

Ústavy nahrazují v NOZ právní úpravu obecně prospěšných společností, které ale, pokud byly zřízeny do 31.12.2013, nezanikají. Organizační struktura ústavu částečně připomíná tu, kterou má OPS. *„Ústavy kombinují princip lidský i majetkový. Nemají členy jako korporace, ale mají zaměstnance. Mohou mít majetek, ale zákon neurčuje, jak s ním nakládat (např. minimální limit majetku, způsob jeho uložení, apod.)“* (Spinalis, 2013) *„Od nadace se ústav liší tím, že věcný substrát není nezcizitelný, takže jmění ústavu může být případně i zkonsumováno.“* (DZ-NOZ, 2012 str. 105)

„Ústavy mohou být soukromoprávní i veřejnoprávní (např. školy, muzea, nemocnice, vědecké nebo výzkumné ústavy). Veřejnoprávní ústavy mohou mít v působnosti i výkon veřejné moci, pak se někdy mluví o veřejném ústavu; toto pojetí má ale význam pro administrativní právo, nikoli pro právo soukromé“ (DZ-NOZ, 2012 str. 105) Zde samozřejmě platí, že pokud se občanské sdružení jakožto soukromoprávní právnická osoba transformuje v ústav, nemůže nabýt veřejnoprávního charakteru.

NOZ ústav definuje jen velmi obecně a stroze, ovšem § 418 stanovuje, že *„v ostatním se na právní poměry ústavu použijí obdobně ustanovení o nadaci (nepoužijí se však ustanovení o nadační jistině a nadačním jmění.)“* Toto ustanovení může, dle mého názoru, laické veřejnosti značně „zamotat hlavu“, neboť není jasné, jaké paragrafy NOZ současně platí pro nadace i ústavy. Důvodová zpráva se o tomto nezmiňuje (srovnání (DZ-NOZ, 2012 str. 105)).

Ústav vzniká jako ostatní právnické osoby v NOZ zápisem do veřejného rejstříku a je založen zakládací listinou, na kterou se vztahují jak ustanovení týkající se ústavu, tak ustanovení, kterými jsou v NOZ upraveny nadace. *„Ústav je definován svým účelem, tj. poskytováním služeb“* (DZ-NOZ, 2012 str. 105) Název ústavu bude muset obsahovat slova „zapsaný ústav“ nebo zkratku „z. ú“. Silnou pozici má vůči ústavu jeho zakladatel, neboť jmenuje členy správní rady, pokud tedy sám ve statusu neurčí jinak. Pokud již rozhodnutí zakladatele není možné a ústav uvažuje o změně účelu, musí s tímto souhlasit soud.

Struktura ústavu se částečně podobá struktuře OPS. Statutárním orgánem ústavu je ředitel, kterého volí a odvolává správní rada. Zákon však neurčuje, v jakém poměru – zda ve smluvním nebo pracovněprávním, ředitel ve vztahu k ústavu je. Platí však, že funkce ředitele je neslučitelná s členstvím ve správní či dozorčí radě.

Správní rada zde není omezena určením počtu členů, jak tomu bylo u OPS a není stanoveno ani pravidlo výměny 1/3 členů každý rok. Dle úpravy pro nadace má člen správní rady maximálně pětileté funkční období, přičemž může být zvolen vícekrát. Tuto oblast by měla upravovat zakládací listina. Správní rada rozhoduje zejména o nemovitém majetku či o založení jiné právnické osoby.

Dozorčí rada nemusí být zřízena a pokud ano, zákon oproti OPS nestanovuje, kolik musí mít členů. Z ustanovení NOZ o nadacích vyplývá, že ústav musí mít alespoň revizora, který zastává funkci monokratického kontrolního orgánu.

Pokud provozuje ústav hospodářskou činnost nebo jestliže má založenou obchodní společnost, musí být oddělen majetek ústavu a této společnosti, stejně tak musí vést oddělené účetní záznamy. V ustanovení o ústavech není možnost podnikání ústavu zmíněna. Pokud opět aplikujeme ustanovení NOZ o nadacích, stanovuje § 307, že „*pokud podnikání představuje pouhou vedlejší činnost a výtěžky podnikání slouží jen k podpoře účelu*“, je možné, aby ústav podnikal. (NOZ, 2012) Platí ale ustanovení, že vedlejší činnost nesmí být na újmu jakosti, rozsahu a dostupnosti služeb poskytovaných v rámci hlavní činnosti ústavu (§ 403).

Ústav má povinnost vytvářet výroční zprávu, kterou je povinen do 6 měsíců zveřejnit ve sbírce listin. Upřesnění a další ustanovení upravuje NOZ v § 303 - § 418.

Dle mého názoru vyhovuje tato právní forma více takovým spolkům, které mají vyšší stupeň profesionalizace a kterým se postupně mění členská základna v zaměstnance. Také v případě poskytování specializovaných a veřejně prospěšných služeb, kde členský prvek nehraje významnou úlohu, může tento druh organizace dle mého názoru přinést organizaci své výhody. Je však na uvážení každého spolku, aby zvážil své cíle a míru profesionalizace organizace a vybral si tu nejlepší formu.

1.3.3. Transformace v sociální družstva

Ve srovnání s ostatními právními formami je sociální družstvo v českém právním řádu úplnou novinkou. Jeho úprava je obsažena v Zákoně 90/2012 Sb., o obchodních korporacích v § 758 - § 773.

„Sociální družstva jsou dnes ve světě pojímána jako subjekty, které se starají o uspokojování sociálních aj. zájmů nejen svých členů, nýbrž vykonávají na bázi svépomoci svých členů i charitativní a jiné obdobné činnosti veřejně prospěšné povahy ve vztahu k nečlenům resp. širší veřejnosti“ (DZ-ZOK, 2012 str. 90) Spolky, které poskytují zdravotní a sociální služby specifickému okruhu uživatelů, se mohou na základě NOZ transformovat do této nové právní formy.

Úprava sociálního družstva navazuje na úpravu družstev, která v ZOK předchází úpravě družstev sociálních. Družstvo je zde charakterizováno jako *„společenství neuzavřeného počtu osob, které je založeno za účelem vzájemné podpory svých členů nebo třetích osob, případně za účelem podnikání.“* (ZOK, 2012 str. § 552). Družstvo má nejméně 3 členy.

Důležité je podtrhnout, že družstvo je neuzavřené společenství.

Od této úpravy se odvíjí definice sociálních družstev: *„Sociálním družstvem je družstvo, které soustavně vyvíjí obecně prospěšné činnosti směřující na podporu sociální soudržnosti za účelem pracovní a sociální integrace znevýhodněných osob do společnosti s přednostním uspokojováním místních potřeb a využíváním místních zdrojů podle místa sídla a působnosti sociálního družstva, zejména v oblasti vytváření pracovních příležitostí, sociálních služeb a zdravotní péče, vzdělávání, bydlení a trvale udržitelného rozvoje.“* (ZOK, 2012)

„V České republice dnes existují četné právnické osoby (nadace, spolky, aj., fungující na bázi obecné prospěšnosti. Jejich nevýhodou však je, že se jedná o právnické osoby nepodnikatelské povahy, které nemohou vůbec nebo mohou jen velmi omezeně podnikat v plném slova smyslu“ (DZ-ZOK, 2012 str. 90) Sociální družstvo je chápáno jako nezisková organizace, nicméně je mu umožněno podnikat, vytvářet zisk a dokonce rozdělovat zisk mezi své členy. Tuto podmínku upravuje § 766 ZOK, podle kterého může

SD rozdělit nejvýše 33% svého disponibilního zisku mezi své členy. Více o této možnosti stanoví zákon.

„Sociální družstvo je koncipováno jako podnikatel, který může podnikat pouze určitým způsobem (...) a jehož zisk bude ve své většině určen pouze k výkonu veřejně prospěšné činnosti konané ve prospěch členů a třetích osob.“ (DZ-ZOK, 2012 str. 90)

Zde je třeba upozornit, že pokud se spolek rozhodne transformovat v tuto právní formu, měl by rozhodnutí důkladně zvážit, neboť sociální družstvo se ze zákona nemůže změnit na jinou právní formu. Zároveň je třeba upozornit na to, že úprava družstev je poměrně komplexní a cílem této práce není dokonale popsat tuto právní formu. Úprava je zde pouze nastíněna. Proto doporučuji občanským sdružením, která se chtějí transformovat v sociální družstvo pečlivě prostudovat ZOK.

Založení sociálního družstva a jeho orgány

Sociální družstvo je založeno na základě stanov, což je stejně jako v případě spolku základní vnitřní předpis, který upravuje podobu této právnické osoby. Měly by zde být upraveny jak obligatorní základní rysy právnické osoby, tzn. sídlo, název, účel, apod. Založit jej mohou nejméně 3 osoby (je jedno, jestli fyzické či právnické), které sestaví stanovy.

Stanovy musí obsahovat podmínky vzniku členství v družstvu, práva a povinnosti jejich členů, výši základního členského vkladu a způsob jeho splácení, popis orgánů sdružení, formy podnikání a činnosti družstva, atd.

Důležité je, že výše základního vkladu musí být pro všechny členy stejná. Člen družstva může mít podíl na jeho zisku, pokud to určí stanovy. Ve stejném případě může mít také povinnost přispět na financování ztráty družstva. Podrobnosti stanovuje zákon. Sociální družstvo může rozdělovat svým členům maximálně 33% svého zisku.

Orgány družstva jsou členská schůze, představenstvo a kontrolní komise. Ve stanovách může být určen i jiný orgán.

Členské schůze, které má právo účastnit se každý z členů, se schází nejméně jednou za rok. Pouze členská schůze může měnit stanovy. V jejích kompetencích je mj. jmenovat

představenstvo družstva a kontrolní komise, schvalovat účetní závěrku, atd. Rozepisovat se o pravomocech členské schůze není cílem práce.

Dalším orgánem je představenstvo, které působí jako statutární orgán družstva. Je tvořeno nejméně třemi členy, kteří mají právo jednat jménem družstva.

Dalším orgánem je kontrolní komise, která se skládá také nejméně ze tří členů družstva. V její kompetenci je kontrola činnosti družstva.

O problematice sociálních družstev se mi nepodařilo najít žádné ucelené shrnutí, které by tuto novou právní formu blíže představovalo veřejnosti. Jako nový typ organizace tak čeká na první průkopníky. Ještě jednou zdůrazňuji, že v případě transformace do sociálního družstva je nutné tuto možnost řádně promyslet, neboť sociální družstvo se již nemůže transformovat.

Závěr

Občanská sdružení mají možnost se do konce roku 2013 transformovat v obecně prospěšné společnosti. Zákon 68/2013 Sb., o změně právní formy občanského sdružení na obecně prospěšnou společnost a o změně zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech který to umožňuje, nabyl účinnosti dne 1.4.2013. V takovém případě budou po 1.1.2014 fungovat dále jako obecně prospěšná společnost bez nutnosti transformace.

Pokud občanské sdružení neudělá nic, automaticky se k 1.1.2014 překlopí ve spolek dle NOZ. Z této změny vyplývají některé povinnosti, jako změna stanov a nutnost doplnění údajů do veřejného rejstříku.

Pokud spolku z právního hlediska či z jiné potřeby nevyhovuje právní forma spolku, mohou se transformovat v ústav nebo v sociální družstvo.

Oba typy organizací vyhovují určitému záměru a šíří cílové skupiny. Zatímco ústav je stejně jako OPS zaměřen na poskytování obecně prospěšných služeb všem zájemcům za stejných podmínek, sociální družstvo je spíše uzavřenou skupinou, která může poskytovat služby užšímu okruhu uživatelů.

1.4. Koncept sociální ekonomiky a sociálního podnikání

Oblast sociální ekonomiky zmíním v této práci pouze okrajově. Oblast je velmi široká a sama o sobě by vydala na více samostatných prací. Budu se věnovat hlavně pojetí sociálního podnikání, neboť toto má přesah do empirické části této práce.

Sociální ekonomika

„Sociální ekonomiku lze charakterizovat jako část národního hospodářství, jako jeho třetí sektor. Tvoří ji soukromé ekonomické subjekty nezávislé na státu, které vykonávají ekonomické činnosti, ale odlišují se od tržních ziskových společností tím, že sledují sociální anebo environmentální cíle v daném místě.“ (Dohnalová, a další, 2011 str. 7)

Sociální ekonomika je ve své podstatě občanský sektor podle kritérií, které stanovuje strukturálně-operacionální definice autorů Salamona a Anheiera, rozšířená o oblast družstev a novou oblast sociálních podniků. Sociální ekonomika totiž nepřikládá tak velký důraz zásadě nerozdělování zisků, jak tomu činí pojetí občanského sektoru. Místo toho klade důraz na demokratické procesy v organizacích, *„zatímco v neziskovém přístupu nic podobného nenacházíme“* (Defourny, a další, 2010) Dalším charakteristickým rysem je pak důraz na potřeby a zájmy místní komunity.

Sociální ekonomiku nelze jednoduše vymezit, neboť pole její působnosti je příliš široké. Není to ani záměrem této práce. Pouze zmíním, že snahy o vymezení sociální ekonomiky lze rozdělit na Normativní přístup, který ji vymezuje pomocí pojmových znaků. Druhým přístupem je přístup Právně-institucionální, který sociální ekonomiku vymezuje pomocí právních forem, které do ní náležejí. (Dohnalová, a další, 2011 str. 27)

Sem můžeme tradičně řadit spolky a družstva, ale také charity a nadace. (Dohnalová, a další, 2007) Tyto právní formy najdeme v mnoha zemích Evropské unie. Z právního prostředí České republiky bychom sem mohli zařadit např. obecně prospěšné společnosti, či nově ústavy.

Do prostoru sociální ekonomiky náležejí také sociální podnik

Sociální podnikání

„Sociální podnik vychází ze soukromých aktivit obecného zájmu organizovaných na základě podnikatelského konceptu, které nemají za hlavní důvod existence maximalizaci zisku, ale uspokojování ekonomických a sociálních cílů, stejně jako schopnost vytvářet inovativní řešení problému exkluze a nezaměstnanosti prostřednictvím produkce výrobků a služeb.“ (Dohnalová, 2010 str. 291)

Těžiště sociálního podniku nespočívá pouze ve tvorbě zisku, ale spíše v tom, jak dokáže zisk použít k sociálním účelům. Naplňuje tak veřejně prospěšné cíle. (Borkstein, 2007 str. 1410) Ovšem ziskovost je pro sociální podnikání také důležitá. Protože jako každý i sociální podnik potřebuje platit své náklady, ale také potřebuje prostředky na uskutečnění svých sociálních cílů. (Yunus, 2007)

Princip sociálního podnikání je v současné době na vzestupu, neboť se osvědčuje hlavně v době hospodářské krize. Jeho hlavní výhodou je, že zisk není hlavním motivem, pro který byl založen, ale je to spíše obecně prospěšné a sociální hledisko, které vede jeho aktéry k výtěžné činnosti.

O stále větší popularitě tohoto principu svědčí i množství článků, které na toto téma vycházejí, nebo organizací, které se věnují propagaci tohoto konceptu. Jednou z nejvýznamnějších organizací, které působí v této oblasti je společnost EMES (Emergence of Social Enterprises in Europe.), což je mezinárodní síť pracovišť, zkoumajících sociální podnikání.

V České republice se sociální ekonomice věnuje např. organizace TESSEA, která rozlišila principy sociálního podniku na tři základní pilíře, které charakterizují přístup People (sociální prospěch), Profit (ekonomický prospěch) a Planet (environmentální prospěch):

Sociální prospěch

- Provozování aktivity prospívající společnosti či specifické skupině (znevýhodněných) lidí
- Participace zaměstnanců a členů na strategickém směřování podniku
- Případný zisk používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů.

Ekonomický prospěch

- Vykonávání soustavné ekonomické aktivity.
- Nezávislost (autonomie) v manažerském rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovatelích.
- Alespoň minimální podíl tržeb z prodeje výrobků a služeb na celkových výnosech a jeho dynamika.
- Schopnost zvládat ekonomická rizika
- Trend směrem k placené práci.

Environmentální prospěch

- Přednostní uspokojování potřeb místní komunity
- Využívání přednostně místních zdrojů
- Uspokojování přednostně místní poptávky
- Zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby.
- Spolupráce sociálního podniku s důležitými místními aktéry
- Inovativní přístupy a řešení. (TESSEA, 2011)

Závěr

Sociální ekonomika je sektorem ekonomiky, který je poměrně těžké definovat. Jejím charakteristickým znakem je, že sice klade důraz na vytváření zisku, ale neopomíjí přesah do sociální oblasti, kde dosahuje veřejně prospěšných cílů.

Do sociální ekonomiky lze zařadit koncept sociálního podniku. Tento druh podnikání si získává stále více příznivců. Od klasického tržního pojetí se odlišuje tím, že se snaží dosáhnout prospěchu nejen v oblasti ekonomické, ale také sociálního a environmentálního prospěchu

1.5. Podnikání občanských sdružení a spolků

Motto: „Jsou-li občanská sdružení postavena na principu odluky od státu, je nutné, aby byla občanským sdružením dána možnost zajištění jejich hospodářské soběstačnosti“.

Lenka Deverová

V této části se budu věnovat hlouběji problematice podnikání občanských sdružení a otázkám, které jsou s podnikáním spojené. Nejprve se podíváme na samotný pojem podnikání, neboť je třeba vymezit, co podnikání je a co podnikání není. Ač se to může zdát banální, je toto rozdělení pro nás klíčové a rozhodně není jednoznačné. Podíváme se na rozdíly, které s sebou přináší Nový občanský zákoník i na možnosti, které měla občanská sdružení v dosavadní právní úpravě.

Chtěl bych nastínit, že pro každý ze sektorů ekonomiky, tedy pro trh, stát a občanský sektor jsou charakteristické určité znaky „*Zisk, podnikání jsou základní charakteristikou pro trh, u občanského sektoru jde primárně o svobodu sdružování, dobrovolnost a o altruismus.*“ (Deverová, 2011 str. 2) Dle mého názoru je možné charakteristiku občanské společnosti doplnit frází „není nám to lhostejné“ ve smyslu altruismu. Pro stát pak platí spíše termíny jako veřejné statky, veřejná moc.

1.5.1. Co je a co není podnikání

Co si představit pod pojmem „podnikání“? Jistě máte představu, protože jste se o podnikání dozvěděli ze svého okolí, z médií, nebo jste se s podnikáním setkali přímo. Mnohým z vás si okamžitě vybaví slova „zisk“ a „vydělat“. Jistě také víte, že podnikatel není jen ten, kdo jezdí v drahém autě a vlastní sportovní kluby, ale může to být třeba malý trhovec, který prodává na ulici, nebo vizionář, který se snaží svými nápady protlačit proti proudu. Nejde nám nyní o to, co si člověk pod pojmem „podnikání“ dokáže představit, ale spíše o právní výklad, který navíc v novém občanském zákoníku doznal několika změn.

Doposud²⁷ bylo podnikání definováno v § 2 obchodního zákoníku²⁸ jako „ (1) **soustavná činnost** prováděná (2) samostatně podnikatelem (3) vlastním jménem a (4) na vlastní odpovědnost (5) **za účelem dosažení zisku**.”

NOZ přímou definici podnikání neuvádí, ale v § 420 definuje podnikatele: „Kdo (2) samostatně vykonává na (3) vlastní účet a (4) odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak (1) **soustavně** (5) **za účelem dosažení zisku**, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.“

Pojmové znaky tedy zůstávají prakticky stejné. Čísly v závorkách je uvedeno pět pojmových znaků, které můžeme v definici najít. Ivo Telec (1998 str. 167) uvádí jako další důležitý pojmový znak „**veřejnoprávní oprávnění ke své hospodářské činnosti**“, na který odkazuje NOZ slovy „živnostenským nebo obdobným způsobem“ Přitom vychází ze živnostenského zákona²⁹, ve kterém se definice živnosti shoduje s definicí podnikání v občanském zákoníku, až na dodatek „za podmínek stanovených tímto zákonem“³⁰. K živnosti se ještě krátce vrátíme.

Opomeňme prozatím, že podnikání je činnost, kterou provádí podnikatel samostatně vlastním jménem a na vlastní odpovědnost (tedy pojmové znaky 2, 3 a 4) a pátřejme okamžik po důvodu této činnosti.

Dosažení zisku

Jak se můžeme z definice dočíst, cílem a účelem podnikání je **dosažení zisku**. Zisk, jinými slovy hospodářský přebytek, je to, co nám zbyde, pokud od ceny, za kterou prodáme náš produkt, odečteme cenu nákupu surovin a energií. Pokud bychom zvolili přirovnání, je to, jako když majitel hospodářství sklídí úrodu obilí a ihned dá stranou množství zrna potřebné k opětovnému osetí půdy. Pro vysvětlení zde není rozdíl mezi hospodářem a podnikatelem. Oba z tohoto přebytku dále žijí a právě ten jim umožňuje rozvoj, o který se každý z nás snaží v rámci přírodního zákona evoluce. „Dokonce i jako zaměstnanec, soukromý, nebo státní, očekáváte, že dostanete plat (také formu zisku) za

²⁷ tzn. do roku 2013

²⁸ Zákon 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁹ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

³⁰ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, § 2

své služby“ (Kadlec, 1992). Zisk je druh odměny za to, co jsme vykonali, odpracovali. Jeho prostřednictvím pak uspokojujeme svá přání a realizujeme své sny.

Z hlediska účetnictví je zisk možno definovat jako kladný výsledek hospodaření, tedy „rozdíl mezi náklady (spotřebou) vynaloženými na dosažení výsledné produkce (např. výrobků nebo služeb) a výnosů z prodeje produktů (např. prodaného výrobku)“ (Petrlíková, 2005). Podnikatel se snaží dosáhnout zisku vždy, dokonce i tehdy, kdy se z nějakého důvodu ocitá ve ztrátě. Důležitá je snaha o jeho dosažení. Další věcí je, že zisk nemusí být vždy pouze ve formě peněz.

Z krátkodobého hlediska tedy zisk umožňuje přežití, z dlouhodobého hlediska umožňuje další rozvoj. Zisk pak dává možnost vzniknout kapitálu, který pak plodí další zisk.

Co ale ve chvíli, kdy nedosahujeme zisku? Jedná se ještě o podnikání? Důležitý je zde motiv dosahovat zisku stále. Pokud se ocitneme ve ztrátě, je to stále podnikání, které ovšem přestalo být na nějaký čas úspěšné. „Není možné strkat pod pojem podnikání aktivity, které jsou nějakým způsobem dotovány, byť ze soukromých, nebo veřejných prostředků od donátorů“ (Eliáš, 2013)

Pokud naším cílem dosahování zisku není, nejedná se již více o podnikání. (Kadlec, 1992) Stejně tak platí, že podnikání není taková činnost, na jejíž činnost čerpám dotace.

Soustavnost

Soustavná činnost je dalším charakteristickým znakem podnikání. Pokud se rozhodnu, že pro dětský tábor nechám natisknout trička, která tam prodám a vydělám si i něco navíc, neznamená to, že jsem podnikatel. To je pouze jednorázová činnost, kdy jsme využili příležitost, která se naskytla. Ale pokud bych každé léto tiskl trička pro všechny dětské tábory v okolí, pak se již o podnikání jedná. Je to pouze sezónní činnost, ale dělám-li ji opakovaně s jasným záměrem si prodejem triček vydělat peníze, pak to podnikání je. „Znaky podnikání nenaplnují různé aktivity, které jsou ojedinělé, nahodilé, byť jsou ziskové.“ (Eliáš, 2013)

Soustavností můžeme také rozumět vytrvalost jedné činnosti. To souvisí s potřebou tzv. živnostenského oprávnění, neboli živnosti, které se vydává na specifickou oblast

činnosti. To znamená, že když se rozhodnu podnikat výrobou triček, zřídím si živnostenské oprávnění pro oblast „výroba textilií, textilních výrobků, oděvů a oděvních doplňků“. Ale s tímto živnostenským oprávněním se nemohu rozhodnout, že budu vydávat knihy a časopisy. Pro tuto oblast potřebuji jiné živnostenské oprávnění. (viz dále)

Veřejnoprávní oprávnění k podnikání

Jak již bylo uvedeno, pro podnikatelskou činnost je třeba mít oprávnění, které bylo doposud jedním ze znaků, kterými byla definována činnost podnikatele. Podnikatelem, tedy osobou, která podniká, byla podle Obchodního zákoníku:

- „osoba zapsaná v obchodním rejstříku,
- osoba, která podniká na základě živnostenského oprávnění,
- osoba, která podniká na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů,
- osoba, která provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu“ (Dohnalová, a další, 2007 str. 12).

Pro zápis do obchodního rejstříku probíhá na návrh podnikatele, resp. osoby, která se podnikáním hodlá zabývat. V případě obchodní společnosti a družstva je na zápis do obchodního rejstříku vázán samotný vznik těchto právnických osob. (Sagit, 2012) Podle NOZ je na zápis do veřejného rejstříku vázán samotný vznik právnické osoby.

Živnost

Živnosti upravuje zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání³¹. Jedná se o dokument, který opravňuje danou osobu k výkonu určité specializované činnosti. Lze je rozdělit na 3 základní typy:

- **živnosti řemeslné** – pro tyto živnosti je třeba osvědčení o praktické znalosti, tedy výuční list, diplom, či praxe v oboru.
- **živnosti vázané** – jsou to ty druhy živností, které jsou vymezeny v Příloze č. 2 Živnostenského zákona. Jsou vázány na potvrzení o odborné způsobilosti k jejímu výkonu.

³¹ zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, dále také „živnostenský zákon“

- **živnosti volné** – u těchto není třeba prokázat odbornou způsobilost. Patří sem takové živnosti, které nejsou zařazeny mezi živnosti vázané a řemeslné. Jde o živnost, která umožňuje podnikat ve více oborech, které však musí být nahlášeny příslušnému úřadu. (jakpodnikat.cz, 2013)

Dále existují tzv. živnosti koncesované. Jedná se o takové živnosti, k jejichž získání je třeba státního povolení, označované jako koncese. K tomu je třeba prokázat odbornou způsobilost. (jakpodnikat.cz, 2013)

Za živnost nelze považovat některé aktivity, které vymezuje živnostenský zákon v §3. Jedná se např. o:

- využívání výsledků duševně tvůrčí činnosti, výkon správy autorských práv³²
- pořádání loterií a podobných her
- zemědělství a prodej nezpracovaných zemědělských výrobků
- výchova a vzdělávání ve školách, předškolních zařízeních, apod.
- poskytování sociálních služeb
- pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor
- a další předpisy uvedeny v zákoně

NOZ pojmově vymezuje podnikatele v 5. dílu Hlavy 2. (§ 420 až § 435). „Základním kritériem (podnikání) se v novém kodexu stává skutečná povaha profesionální činnosti podnikatele – provozování podnikatelské činnosti³³, nikoliv hlediska formální (např. registrace na úřadě), jimž je přiřazen jen sekundární význam. (Menšíková, a další, 2012)“ To znamená, že podnikatel je ten, kdo soustavně provozuje podnikatelskou činnost, jejímž účelem je dosažení zisku. Dochází tak k doplnění vymezení uvedeného v obchodním zákoníku, kdy byl za podnikatele považován ten, kdo je nadán

³² Tento výčet neznamená, že tato činnost není upravena v jiném zákoně. U většiny případů tomu tak je a činnost je upravena vlastním právním předpisem. Není však úkolem této práce přesně přiřadit jednotlivou činnost působnosti jednotlivých zákonů.

³³ Ustanovení § 420 odst. 1: „Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.“

podnikatelským (živnostenským) oprávněním³⁴ a je tedy zapsán do příslušného rejstříku, což je právě formální vymezení. Jako podnikatel je nyní označen i ten, kdo se tak prakticky chová a z nějakého důvodu není ve veřejnoprávním rejstříku zapsán.

Lenka Deverová in (Skopeček, 2006 str. 67) shrnuje, že „každá živnost je podnikáním podle obchodního zákoníku, ale ne každé podnikání spadá pod režim živnostenského zákona.“ Pak se jedná o jiné ekonomické aktivity.

1.5.2. Ekonomické aktivity, ekonomická činnost a výdělečná činnost.

V českém právním řádu a nejen v něm se můžeme setkat s dalšími pojmy, které jsou s pojmem podnikání spojené. Je třeba je vysvětlit.

Ekonomická činnost

V České republice je ekonomická činnost definována v zákoně o DPH³⁵, který ji definuje jako **soustavnou „činnost výrobců, obchodníků a osob poskytujících služby, včetně důlní činnosti a zemědělské výroby a soustavné činnosti vykonávané podle zvláštních právních předpisů, zejména nezávislé činnosti vědecké, literární, umělecké, vychovatelské nebo učitelů, jakož i nezávislé činnosti lékařů, právníků, inženýrů, architektů, dentistů a účetních znalců. Za ekonomickou činnost se také považuje využití hmotného a nehmotného majetku za účelem získání příjmů, pokud je tento majetek využíván soustavně.“** (ZoDPH, 2013 str. §5)

Ekonomické aktivity

„Pod pojem „ekonomická aktivita“ lze zahrnout **jakoukoliv činnost spočívající v nabízení zboží a/nebo služeb na trhu a to bez ohledu na právní formu, vlastnickou strukturu, způsob financování a neziskový charakter daného projektu.**“ (eagri.cz, 2012 str. 6) Můžeme pod něj zahrnout prakticky jakoukoli aktivitu, jejímž cílem je poskytnout službu, či prodat výrobek s cílem získat finance bez ohledu na to, zda se ve výsledku ocitáme v zisku, či nikoliv. Ekonomická aktivita tedy není dar ani dotace.

Evropská unie má ovšem ještě trochu jiná definici ekonomických aktivit: „Pod pojmem ekonomická aktivita je třeba rozumět **jakoukoli činnost, která je nabízena na příslušném konkurenčním trhu.** Nehraje roli, zda příjemce nabízí plnění zákazníkům

³⁴ viz. § 2 zákona 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů

s cenou zahrnující předpokládaný zisk či naopak zcela bezplatně. Podstatný je charakter nabízeného plnění, tedy odpověď na otázku, zda je či není nabízené plnění předmětem hospodářské soutěže, zda pro něj existuje druhově, územně i časově vymezený trh“ (OPLZZ, 2009) Tento typ definice vnímá jako ekonomickou aktivitu prakticky jakýkoli typ aktivity, který má na trhu konkurenci, tedy není například exkluzivně poskytován státním sektorem.

„Ekonomickou aktivitou pak zásadně nebude výkon veřejné správy, školství zahrnuté do národní vzdělávací soustavy pod regulací a dohledem státu či charitativní činnost“ (OPLZZ, 2009)

Výdělečná činnost

Pokud potřebujeme získat zisk, nemusíme hned začít soustavně podnikat. Můžeme využít příležitosti, která se nám nabízí, ale která se může zdát jednorázová. *„Výdělečnou činností je (...) jakákoliv činnost vykonávaná za účelem dosažení výdělku nebo zisku; právní režim nerozhoduje; půjde tedy nejen o pracovně-právní vztah k jinému zaměstnavateli, ale i podnikání – samostatnou výdělečnou činnost, zpravidla na základě živnostenského oprávnění; o členství ve statutárních orgánech obchodních společností apod.“* (Fetter, 2011)

Hospodářská činnost

Termín hospodářská činnost je v českém právu používán jako výraz pro vedlejší činnost, která je vnímána jako protiklad činnosti hlavní. Pokud mluvíme o hospodářské činnosti, v NOZ je uvedeno, že může „spočívat v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti“ (§ 217)

1.5.3. Podnikání občanských sdružení před rokem 2014

Jak jsem uvedl na začátku této kapitoly, podnikatel může být také malý trhovce nebo vizionář, který se snaží protlačit své nápady. Dle mého názoru je každý úspěšný spolek takovým vizionářem, protože se snaží realizovat své bohubilé cíle. Ovšem v ne příliš přátelském prostředí trhu, kde se s velkou konkurencí potýká nejedna organizace OOS, jen dobrý záměr nestačí, je třeba jej umět prosadit i přes ledajaké překážky. Zásadním problémem jsou v současné době finance. Organizace OOS své finanční zdroje doposud čerpaly převážně ze štědrosti dárců a z různých grantů. V posledních letech se stále častěji musely potýkat s odmítavým postojem svých tradičních mecenášů. *„Veřejné rozpočty, jak víme, na tom nejsou dobře (...) a podpora neziskových organizací – respektive jejich činnosti (...) má od roku 2008 mírně klesající trend.“* (Frištenská, 2013) To souvisí s klesajícím růstem české ekonomiky od roku 2006. (euroekonom.cz, 2013)

OOS jsou stále více nuceny nespolehat na finance z jednoho zdroje, ale hledají možnosti vícezdrojového financování, stejně jako možnosti vlastní výtěžné činnosti. *„Především ty, jež mají ambice být profesionální v tom, co dělají, se o vícezdrojové financování snaží a nevěší už kabát na jeden hřebík. A také si uvědomují velkou příležitost, kterou jim dává možnost vytvářet vlastní zdroje; to jsou pro ně nesmírně cenné peníze, protože s těmi mohou nakládat, jak chtějí, a i když jich není moc, představují určitý polštář, který lze v případě potřeby použít“* (Frištenská, 2013)

Úspěšnost organizace ve shánění finančních prostředků stejně jako v možnostech vlastního podnikání je ovlivněna také jejím cílem a oblastí, ve které působí. Velkou potřebu diverzifikace svých zdrojů zatím nepocítily neziskové organizace působící *„například v oblasti tělovýchovy a sportu, kam jde každý rok z veřejných rozpočtů víc a víc peněz. Naopak rapidně klesá podpora kultury, k poklesu meziročně dochází i v oblasti sociálních služeb“* (Frištenská, 2013) Zde záleží na konkrétní organizaci a jejích schopnostech, případně „veřejné popularitě“ určitého sportu. Podnikat se tedy budou snažit spíše organizace, které nemají „jistotu“ v získání peněz od státu či sponzorů.

„3. odstavec § 1 ZoSO udává, že jeho platnost se „nevztahuje na sdružování občanů (...) b) k výtěžné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu určitých povolání“ (ZoSO, 1990). Co to znamená? Občanské sdružení nemůže být založeno za účelem podnikání,

tzn. že cílem činnosti spolku nemůže být „rozdělení zisku členům, je-li disponibilní zisk dosažen“ (Telec, 1998 str. 79). Pro tento účel zná český právní řád jiné právnické osoby jako například společnost s ručením omezením (s.r.o.), akciovou společnost (a.s.) a další.

Přesto je možné, aby občanská sdružení podnikala. Důvodová zpráva ZoSO uvádí, že *„pokud se mluví o sdružování ,k výtěžné činnosti nebo k zajištění řádného výkonu povolání“, rozumí se tím např. bytová, spotřební a výrobní družstva, (...) sdružení soukromě podnikajících občanů apod.; toto ustanovení se tedy netýká případné výtěžné činnosti společenské organizace.“* (DZ-ZoSO, 1990 str. 11) Jak uvádí Petr Černý v komentáři k tomuto zákonu, i když autor důvodové zprávy ZoSO *„vzhledem k datu svého vzniku používá ještě prvorepublikovou terminologii výtěžná činnost, má na mysli podnikání.“* (Černý, 2010 str. 23) Navíc jak píše Telec (1998 str. 166) *„účetní předpisy s touto eventualitou (podnikání OS) výslovně počítají“*.

Jak to tedy je, když občanská sdružení řadíme mezi neziskové organizace a navíc zákon určuje, že nesmí být založena k výtěžné činnosti?

K problematice pojmu „neziskový“ jsem se již vyjádřil v kapitole 1.1.1. Tento pojem je zavádějící a matoucí a vznikl překladem anglického termínu „non-profit“. V současné době se prosazuje spíše termín „nezaměřený na zisk“, který vychází z anglického výrazu „non-for-profit“. Význam termínu „neziskový“ totiž vzbuzuje dojem, že „neziskové organizace“ musí na konci každého roku účetně vykázat „nulu“. To je omyl. (Kous.o.s., 2010) V takovém případě by musely organizace dostávat příspěvky na další rok od svých mecenášů v prvních lednových dnech, což se samozřejmě neděje. Některé OOS pak mají problém toto mezidobí finančně překlenout. Přitom, jak se zdá, zbytečně.

Podnikání OS z hlediska účetnictví

O tom, že občanská sdružení podnikat mohou, nasvědčuje i pojetí podnikání OS z hlediska účetnictví.

Občanské sdružení jako každá právnická osoba v ČR je podle zákona o účetnictví³⁶ povinna od svého vzniku až do svého zániku vést účetnictví. Dle tohoto zákona musí každá organizace na konci účetního období vytvořit účetní závěrku, kde vykáže své zisky

³⁶ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

a ztráty. Občanské sdružení může na konci účetního období vykázat zisk i ztrátu. Domněnka, že musí „skončit s nulou“ neplatí, jelikož vykázání zisku není nikde zakázáno. Toto pravidlo by dle mého názoru odporovalo logice vývoje. *„Pokud jakákoliv účetní jednotka vykazuje trvale ztráty, klesá její vlastní jmění (,bohatství) a buď přichází o majetek, (...), nebo se zadlužuje.“* (Couf, 2010 str. 278)

Občanské sdružení dle zákona o dani z příjmů³⁷ zisk generovat může, neboť s touto možností zákon výslovně počítá. Záleží ovšem na jeho zdroji. Dle tohoto zákona jsou OS považována *„za poplatníky, kteří nejsou založeni za účelem podnikání“*³⁸ (...) U takových subjektů jsou předmětem daně z příjmů vždy příjmy z reklam (...) a příjmy z nájemného. Naopak předmětem daně z příjmů nejsou např. úroky z vkladů na běžném účtu, příjmy z dotací, příspěvků na provoz a jiných podpor ze státního rozpočtu“ a další, které jsou uvedeny v zákoně o daních z příjmů v § 18. (Zahradník, 2009).

Zákon o daních z příjmů dále stanovuje, že v případě, že organizace uvedené v § 18, tedy i občanská sdružení, přesto generují zisk, který podléhá zdanění, mohou základ daně snížit až o 30%, maximálně však o 1 000 000 Kč. Pokud tedy mají roční základ daně do 300 000 Kč, daně platit nemusí, pokud se pohybují nad částkou 300 000 Kč daňového základu za rok, pak získají slevu na dani ve výši 30 % ze základu daně. Nejvyšší možná sleva na dani je rovna částce 1 000 000 Kč, k čemuž dochází ve chvíli, kdy základ daně organizace je roven 3, 3 milionu Kč. Této problematice se věnují specializované a aktualizované publikace, např. Stuhlíková, H: Zdaňování neziskových organizací s příklady z praxe, ANAG, 2012.

„Zdanění OS je z hlediska daně z příjmů problematičtější a od zdanění u běžného podnikatelského subjektu zcela odlišné. Problematičnost spočívá v tom, že OS mají různé typy příjmů a musí definovat hlavní a hospodářskou činnost zvlášť.“ (Galetková, 2010 str. 41) OS totiž musí rozlišovat druhy příjmů, z nichž do základu daně vstupují pouze některé. Jinými slovy, hospodářská (vedlejší) činnost se účtuje odděleně od hlavní činnosti. Předmětem daně jsou vždy příjmy z vedlejší, neboli hospodářské činnosti, která

³⁷ zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu ve znění pozdějších předpisů

³⁸ § 18 odst. 3 a 8 zákona o daních z příjmů

je určena jako podpora činnosti hlavní. „*Příjmy z hlavní činnosti jsou předmětem daně pouze tehdy, pokud dosahuje zisku.*

Členění příjmů

Předmětem daně o.s. jsou vždy příjmy:

- *z reklam,*
- *z členských příspěvků, kromě osvobozených,*
- *z nájemného, s výjimkou pronajatého státního majetku, který je příjmem státního rozpočtu,*
- *z hlavní činnosti, pokud jsou vyšší než náklady, vynaložené na tuto činnost.*

Předmětem daně nejsou příjmy:

- *získané zděděním nebo darováním nemovitosti nebo movité věci,*
- *z dotací, příspěvků na provoz a jiných podpor ze státního rozpočtu, rozpočtu kraje, obce, ze státních fondů, z rozpočtu Evropské unie nebo veřejných rozpočtů cizích států,*
- *z úroků vkladů na běžném účtu,*
- *z hlavní činnosti, pokud jsou nižší než náklady vynaložené na tuto činnost*

Příjmy od daně z příjmů osvobozené jsou u OS členské příspěvky podle stanov, statutu, řízovacích nebo zakladatelských listin.“ (Galetková, 2010 str. 42)

Pořádání společenských, kulturních a sportovních akcí v zákoně uvedeno není. Proto dle pravidla, „co zákon nezakazuje, je povoleno“ usuzuji, že občanská sdružení samozřejmě pořádat kulturní a společenské akce mohou. Dokonce si myslím, že mohou být součástí hlavní činnosti, pokud má OS ve stanovách uvedeno jako poslání „pozvednout ducha obce“ či „přispět k vyšší kvalitě života občanů“, směřuje pořádání kulturních a společenských akcí právě tímto směrem.

Účetnictví občanských sdružení se obecně řídí zákonem č. 563/1991 Sb, o účetnictví, dále pak vyhláškou č. 504/2002 Sb. a českými účetními standardy č. 401 – 414. Jejich rozbor však není předmětem této práce.

Zásady hospodaření

Zásady hospodaření OS jsou jednou z položek, které přímo ZoSO jmenuje jako povinná ustanovení, která musí být zapsána ve stanovách OS. V zásadách hospodaření by mělo být uvedeno, jak sdružení zachází s majetkem, jaké jsou zásady nakládání s případnými příjmy a zda OS vybírá členské příspěvky. Stejně by měly stanovit kdo s majetkem a financemi „*může nakládat, jakým způsobem má být hospodařeno s nabytým majetkem, na co a za jakých podmínek mají být prostředky vynakládány, atd.*“ (Černý, 2010 str. 88) Stejně tak by měly stanovy obsahovat i financování činnosti OS.

„Občanská sdružení mohou podnikat anebo vyvíjet jinou výdělečnou činnost, jestliže to jejich stanovy nezakazují. Podstatné je tedy, jak podnikání upravují stanovy občanského sdružení, OS podniká či nikoli na základě stanov a v souladu s nimi. Podnikání OS by mělo být v souladu s cíli jejich spolkové činnosti a se způsoby, jakými jsou tyto cíle dosahovány³⁹.“ (Maňas, 2004)

„Přitom nesmíme zapomínat, že spolky (občanská sdružení) jako právnické osoby jsou zakládány za jiným účelem než podnikáním a než jinou výdělečnou činností, že tedy podnikání (...) nemůže být účelem, k němuž byl spolek založen.“ (Telec, 1998 str. 167) Zde je třeba zmínit, že činnost občanského sdružení je možno rozdělit na **činnost hlavní** (statutární), která musí splňovat podmínky zapsané ZoSo. **Činnost vedlejší**, která by měla podporovat činnost hlavní, však zákonem upravena není a proto podnikatelské aktivity umožňuje. Přímé rozdělení na činnost hlavní a vedlejší je uvedena až v NOZ. Stále musí platit, že hlavní činností občanského sdružení, je a musí být činnost spolková, tedy nikoliv provozovaná za účelem zisku.

„K uvedené problematice lze dále uvést, že pro určení, zda občanské sdružení porušuje ustanovení § 1 odst. 3 písm. b), není rozhodné, zda občanské sdružení generuje zisk, ale to, zda je generace zisku primárním cílem občanského sdružení a zda je založeno právě za tímto účelem.“ (Lisse, 2005) *„Fakt, že občanské sdružení provozuje nějakou výdělečnou činnost, však ještě neznamená, že jde o podnikání“* (Černý, 2010 str. 23)

³⁹ Oproti originálnímu textu byl v citaci nahrazen pojem „spolek“ pojmem „občanské sdružení“ nebo zkratkou OS

Vedlejší činnost prováděná za úplatu

„Pokud se spolek rozhodne pro „vylepšení rozpočtu“ provozovat výdělečnou činnost naplňující pojmové znaky podnikání podle živnostenského zákona, bude potřebovat živnostenské oprávnění (včetně odpovědného zástupce pro danou živnost) a bude muset ve stanovách zmínit tuto činnost jako vedlejší, kde též podrobně upraví podmínky tohoto podnikání.“ (Maňas, 2004)

Zde však nastává problém s vnímáním uvedení hospodářské činnosti ve stanovách sdružení Ministerstvem vnitra ČR, do jehož kompetence schvalování stanov občanského sdružení spadá. Mnoho občanských sdružení se setkalo s odmítavým postojem Ministerstva vnitra i ve chvíli, kdy bylo jasně stanoveno, že podpůrná hospodářská činnost slouží výhradně k financování hlavní činnosti spolku.

Přitom by mělo platit, že „je-li však podnikatelská činnost občanského sdružení zajišťována ve formě tzv. vedlejší činnosti tj. činnosti, která není účelem občanského sdružení, ale je realizována pro to, aby vytvářela zdroje nebo zajišťovala podmínky pro naplnění účelu, k němuž bylo občanské sdružení založeno, není právně stanoveno žádné omezení rozsahu této vedlejší činnosti.“ (Deverová, 2011 str. 7) Proto by Ministerstvo vnitra mělo svou domněnku přehodnotit, neboť mu nepřísluší vykládání zákona. NOZ tuto agendu z kompetence Ministerstva vnitra vyjímá a předává ji justici.

Jiné příjmy OS

Mezi jiné příjmy, kterými občanské sdružení může disponovat, se řadí jednoznačně příjmy z **členských příspěvků**. Pro to, aby členské příspěvky mohly být vybírány, je nutné stanovit tuto možnost ve stanovách. Výši členských příspěvků pak stanoví příslušný orgán sdružení, ale ve stanovách být uvedena nemusí. Z hlediska daní je počítáno s tím, že členské příspěvky mohou být osvobozeny od daně z příjmu.

Pokud vlastní občanské sdružení majetek, **výnosy z tohoto majetku** jsou také jedním z příjmů sdružení. Příjmy z pronájmu nemovitosti navíc nejsou považovány za podnikání a není tedy nutné disponovat živnostenským oprávněním.

Dotace z veřejných prostředků jsou v současné době hojně využívaným příjmem občanských sdružení. Mnohá sdružení vidí v dotaci jediný možný zdroj příjmu sdružení,

neboť jsou přesvědčena, že nemohou vytvářet finanční prostředky na svou činnost vlastní činností.

Občanské sdružení má však také další možnosti. Může například založit obchodní společnost, jejíž zakládací listina určí, že zisk plynoucí z této obchodní společnosti může být použit výhradně na financování činnosti sdružení.

1.5.4. Podnikání spolků po roce 2014

Pro výdělečnou činnost spolku je nejdůležitějším ustanovením NOZ § 217, který určuje, že „podnikání nebo jiná výdělečná činnost hlavní činností spolku být nesmí.“ Tímto výrokem jasně zakazuje, aby byl spolek zřízen za účelem podnikání. Ovšem hned v odstavci 2 stanovuje, že „vedle činnosti hlavní může spolek vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti.“ Máme zde tedy rozdělení na činnost hlavní, která musí zákona být vždy činnost spolková a činnost vedlejší, která může spočívat téměř v jakékoli činnosti.

Ovšem nejdůležitější je pravidlo, že případný zisk z vedlejší činnosti musí být použit pouze na podporu činnosti hlavní a na správu spolku. Spolky se řadí mezi tzv. „neziskové“ organizace, ale jak již bylo řečeno dříve, správný termín je spíše nevýdělečné organizace. Jejich omezení spočívá nikoliv v zákazu tvořit zisk, ale vztahuje se na ně „zákaz rozdělení zisku, ať je zisk dosažen jakýmkoli způsobem, tedy typicky ve vedlejší hospodářské činnosti“ (Telec, 2013) Zásada nerozdělování zisku mezi členy nebo zakladatele je jedním z pěti definičních znaků operacionální definice, které definují organizace občanské společnosti. (Salamon, a další, 1992). Z tohoto pravidla musíme vycházet.

Vedlejší činnost

„Vedle hlavní činnosti spolek může sice vykonávat i činnost vedlejší, a to i výdělečnou, ale jen za účelem podpory vlastní spolkové činnosti (...), včetně správy spolku.“ (DZ-NOZ, 2012 str. 84) Tato činnost může spočívat v podnikání, tedy může být soustavná a může být orientovaná na zisk. V tomto případě si spolek „musím založit živnost pro vedlejší činnost,“ (Telec, 2013) Stejně tak může spolek provozovat jinou výdělečnou činnost, jako je jednorázové organizování kulturních, či sportovních akcí. Může také mít podíl na podnikání třetích osob, neboť tuto možnost zákon také nezakazuje.

Tato vedlejší činnost by však neměla přesáhnout rozsah činnosti hlavní. „Pokud chceme vytvářet zisk, založíme si obchodní společnost, nebo družstvo.“ (Telec, 2013) Spolek také může založit společnost s ručením omezeným, jejíž hlavním úkolem bude „živit“ svého zakladatele.

„Pouze obchodní společnost je podnikatel bez dalšího. Zbytek se vymezuje tak, že podnikatelem je ten, kdo podniká v návaznosti na konkrétní činnost. To znamená, že spolek nebude podnikatel, ale pouze v té činnosti, kde bude podnikat, bude považován za podnikatele“ (Havel, 2013) To je důvod, proč by měl spolek vést oddělené účetnictví pro hlavní a vedlejší činnost.

Podnikatelská vedlejší činnost musí sloužit k podpoře hlavní činnosti. Stejně tak je tomu u jakékoli vedlejší činnosti, která má znaky výtěžné činnosti, tedy je prováděna za účelem dosažení zisku, ale nemusí se jednat o činnost soustavnou.

Vedlejší činnost bývá v zákoně někdy popsána jako činnost hospodářská.

Hlavní činnost

Hlavní činností spolku je činnost spolková, která je zapsána ve stanovách.

Bylo jasně stanoveno, že podnikání nebo jiná výtěžná činnost hlavní činností spolku být nemůže. Zde je však prostor k úvahám.

Podnikání se vyznačuje dvěma základními rysy – soustavností a cílem dosažení zisku. Z toho plyne, že pokud naším cílem dosažení zisku není, nejedná se již více o podnikání, protože už nenaplnuje tento definiční znak. Frank Kadlec (1992 stránky 14-15) tvrdí, že „bez zisku podnikání přestává existovat“

Výtěžná činnost je jakákoli činnost (tedy i soustavná), jejímž cílem je dosažení zisku.

Ovšem co je to zisk? Zisk je hospodářský přebytek, převaha výnosů nad náklady. Zisku dosáhneme, pokud činností získáme více, než do ní vložíme. Pokud tedy poskytujeme služby, za které si necháváme zaplatit jen za tím účelem, abychom pokryli náklady, ale nevytvořili zisk, jedná se o ekonomickou činnost, ale již ne o výtěžnou činnost. (Pavlok, 2013)

Ve chvíli, kdy k této ekonomické činnosti, která stále může být činností hlavní, získá spolek dar, stále se nejedná o podnikání, neboť cílem není dosažení zisku. Přesto však může svou hlavní činností skončit v zisku, z čehož je ovšem třeba vyvodit důsledky a přiznat tento zisk k dani z příjmu. Zákon zde umožňuje využít slevy na dani, takže do výše základu daně z příjmu rovnému 300 000 Kč bude tato daň spolku prominuta. O daních hovoří příslušná kapitola.

Ještě jednou opakuji, že příjem, jehož hlavním cílem není vytvořit zisk, ale pouze dorovnat náklady spojené s (např. dotovanou) službou, není podnikatelskou ani výdělečnou činností.

Tato úvaha také vyvrací jakoukoli domněnku o tom, že by služby spolku nemohly být poskytovány za poplatek.

Případný zisk z činnosti hlavní ale opět nesmí být rozdělen členům, ale musí být použit ke správě organizace nebo v souladu s předmětem činnosti hlavní.

Členové a zaměstnanci

Nikde není zakázáno, aby spolek měl zaměstnance. S touto možností se počítá, neboť organizace v rámci svého poskytování služeb a realizace činnosti zaměstnance pravděpodobně bude potřebovat. Jsem si jist tím, že obzvláště Ministerstvo financí každého zaměstnance spolku uvítá.

Problematické ovšem je, když se většina členské základny překrývá se zaměstnanci spolku. Z tohoto pohledu již je překročeno pravidlo rozdělování zisku svým členům. Zaměstnanci jsou navíc vůči spolku v pracovněprávním vztahu, který se rozhodně neshoduje s dobrovolným principem členství. Zaměstnanec je v závislé pozici vůči zaměstnavateli, který může být statutárním orgánem, což může vést nejen ke konfliktům, ale fakticky je ovlivněna rovnost hlasů při členské schůzi.

V ZoSO bylo přímo uvedeno, že občanské sdružení není určeno k výkonu povolání. V NOZ platí, že hlavní činností spolku je činnost spolková, tedy nevýdělečná činnost uvedená ve stanovách. „Realizace činnosti v pracovním poměru nemůže být spolkovou činností“ (Deverová, 2013)

Podnikání pobočných spolků

Podnikání pobočných spolků by mělo být odvozeno od spolku hlavního, v jehož stanovách by měla být jasně stanovena možnost podnikání pobočných spolků. V tomto směru platí, že pobočný spolek musí mít vlastní právní subjektivitu, aby mohl vykonávat vlastní podnikatelské aktivity. Hlavní spolek ručí za závazky pobočných spolků.

Podíl na podnikání cizích osob

Žádný zákon nezakazuje, že by spolek nemohl mít podíl na podnikání cizích osob. Může dokonce sám založit např. společnost s ručením omezeným, jejímž cílem bude přinášet finance na provoz hlavního spolku. Tato společnost se pak bude řídit přesně podle příslušného zákona, v tomto případě ZOK. Jediný rozdíl, který tuto společnost s ručením omezením bude odlišovat od ostatních, bude nakládání se ziskem, které může být uvedeno v zakládací listině.

1.5.5. Příležitosti a omezení podnikání občanských sdružení a spolků

Co může představovat **limity** podnikání spolků a občanských sdružení?

- Jak jsem již uvedl, je to předně zákon sám. **Zákon zakazuje podnikání** jako hlavní činnost OS, nicméně nezakazuje podnikání a jiné výdělečné aktivity jako činnost vedlejší. Tato možnost však v ZoSO není přímo uvedena a mnohá občanská sdružení nemají o této možnosti tušení. Buď na financování jejich činnosti vystačí pouze členské příspěvky, nebo dostávají peníze z dotací, které ale bývají účelově vázány.
- Překážkou může být také **praxe Ministerstva vnitra ČR**, která vrací k přepracování stanovy, ve kterých je uvedena možnost hospodářské činnosti, pokud není přímo uvedeno, že jde o činnost vedlejší, která slouží pouze financování činnosti hlavní. Mnohá OS může tato překážka od záměru vlastní hospodářské činnosti odradit.
- Dalším limitem se může stát **profesionalizace** občanského sdružení. OS je chápána jako korporace, kde členský prvek musí hrát hlavní roli. Zaměstnanci sdružení by se tedy neměli krýt s členskou základnou, neboť pak jejich činnost ztrácí charakter dobrovolnosti a stává se vztahem zaměstnavatel – zaměstnanec. Neznamená to, že OS zaměstnance nemůže mít. Ti by však měli být odděleni od členské základny, nebo být vůči členům ve výrazné menšině.
- Limitem, který občanské sdružení může odradit od podnikání, mohou být samotní **donátoři**. Sdružení se totiž může obávat toho, že ve chvíli, kdy začne provozovat

vlastní výtěžnou činnost za účelem vylepšení svého rozpočtu, donátoři ho opustí, což je následně může uvrhnout do finančních problémů. Proto se možnosti vlastní výtěžné činnosti racionálně vzdají.

- Ve chvíli, kdy se snaží občanské sdružení proniknout do nové oblasti, musí vyjednávat s úředníky. Limity se mohou objevit v dlouholetém a opakovaném odkladu účinnosti tzv. **služebního zákona**⁴⁰. Obzvláště na ministerstvech totiž obsazování vrchních úřednických postů stále podléhá tlaku politických stran, což mnohdy způsobuje diskontinuitu správy a neodbornost úředních rozhodnutí.
- Téměř každé podnikání vyžaduje počáteční investici, ovšem většina OS **postrádá volný kapitál**, který by mohla do začátku podnikání investovat.
- Dalším limitem může být **chybná strategie a plánování**. Občanská sdružení čelí stejně jako tržní subjekty konkurenci. Pokud se nedokáží přizpůsobovat měnícím se podmínkám, nebo pokud zvolí chybnou strategii dosahování svých cílů, mohou snadnou zaniknout.

Příležitosti

Občanským sdružením se naskýtají také určité **příležitosti** pro podnikatelskou činnost:

- Jednou z příležitostí občanských sdružení je možnost **provozovat výtěžnou činnost jako činnost vedlejší**. Výtěžná činnost může zvýšit jejich finanční stabilitu, neboť představuje zdroj finančních prostředků, které nejsou účelově vázány, a OS s nimi může naložit zcela podle svého uvážení.
- Další příležitostí je, že není zakázáno provozovat ekonomické aktivity jako činnost hlavní, nesmí být ovšem provozovány s úmyslem dosáhnout zisku, pouze činnost hlavní podpořit.
- **Sociální podnikání** je novým trendem, který propaguje Evropská unie. Sociální podnikání je za jistých podmínek možné i v právní formě spolku
- **Strukturální fondy EU a programy na podporu sociálního podnikání** dávají spolkům příležitost nastartovat své vlastní podnikatelské aktivity

⁴⁰ zákon č. 218/2002 Sb., o službě státních zaměstnanců ve správních úřadech a o odměňování těchto zaměstnanců a ostatních zaměstnanců ve správních úřadech (služební zákon)

- **Profesionalizace spolků** je do jisté míry spojena se zaměstnanci a nutností samofinancování
- **Využití dobrovolníků a členů** pro práci pro spolek je úžasnou možností, která může představovat základní výhodu proti jiným organizacím.
- **Inovativní přístup** – „*Podnikatel v Schupeterově pojetí není jen prostým alokátozem zdrojů, jak se domnívá neoklasická ekonomie, nýbrž inovátorem*“ (Sedláček, 2009)
- **fundraising** je skvělá příležitost pro to, aby organizace získala nějaké finanční prostředky, materiál nebo jiné výhody pro svůj provoz.

Závěr

Abychom mohli přesně určit možnosti podnikání občanských sdružení a spolků, bylo třeba jasně vymezit pojem podnikání a jeho pojmové znaky. Stejně tak pojmy ekonomická činnost, ekonomické aktivity, výdělečná činnost, apod. mají odlišný význam. Definicí těchto pojmů se vyjasnily možnosti podnikání jak občanských sdružení dle ZoSO, tak spolků podle NOZ.

Hlavní zásadou, která platí pro obě právní formy, je zásada nerozdělování zisku. Podle této zásady případný zisk z činnosti nemůže být rozdělen členům a zakladatelům spolku/OS, ale musí být použit v souladu s hlavní, tj. spolkovou činností.

Činnost spolku/OS může být rozdělena na činnost hlavní a činnost vedlejší. Činnost hlavní může být pouze a jenom činností spolkovou, která nesmí být podnikáním nebo jinou výdělečnou činností.

Podnikatelské a výdělečné aktivity (tedy aktivity provozované za účelem dosažení zisku) jsou spolkům povoleny pouze jako náplň vedlejší činnosti. Jejím cílem však může být jen a pouze financování hlavní činnosti spolku a nákladů spojených s jeho provozem.

Spolek může za účelem vlastního financování mít podíl na podnikání třetích osob, případně může sám založit obchodní společnost, jejímž cílem bude financovat spolek.

1.6. Podnikání spolků v praxi aneb co předchází podnikání?

Pro organizaci je velmi důležité, aby si své podnikatelské aktivity velmi dobře připravila předem. Je třeba spočítat, zda je podnikatelský záměr životaschopný, zda se vyplatí, za jak dlouho se organizaci vrátí její investice a podobně.

Trh přináší spoustu překvapení a ne vždy bývají příjemná. Z vlastní zkušenosti vím, že je třeba umět velmi dobře plánovat. Je třeba počítat jak s ideálním, tak velmi hororovým scénářem a mít rozmyšleno, co můžeme dělat. Nejen pro spolky je klíčové, aby uměly rychle reagovat na vzniklou situaci a aby měly pokud možno předem připravený plán, podle kterého budou jednat. Tím, že si předem připustí, co by se mohlo stát, je možné se připravit na případnou překážku dříve, než přijde. Co pro jiné organizace může být likvidační, může být pro spolek, který je na situaci dobře připravený, jen prověrkou.

Ve chvíli, kdy se nový spolek teprve rodí, je začít třeba uvažovat o několika bodech

Poslání

Z poslání by měla vycházet veškerá činnost a podle něj by se měli zakladatelé rozhodnout, jaká právní forma bude pro novou organizaci nejvhodnější.

Právní forma

Určuje nejen strukturu organizace, ale také způsob jejího řízení, možnosti samofinancování, členskou základnu, daňový systém a další.

Statutární orgán

Řídí celou organizaci, proto je třeba věnovat pozornost nejen jeho složení, ale i způsobu rozhodování. Není radno podceňovat ani název funkce statutárního orgánu

Je plno otázek, které by zakladatelé spolku měli zvážit:

- Jaká bude jejich činnost a jak ji budou financovat?
- Jaká je cílová skupina a která organizace může být konkurencí?

Popsání této oblasti sahá značně nad rámec této práce. Doporučuji proto k prostudování knihu Marka Šedivého a Olgy Medlíkové s názvem **Úspěšná nezisková organizace** (vydala Grada Publishing, Praha 2011)

2. Empirická část

2.1. Metodologie

Podnikatelské aktivity nepatří mezi činnosti, kterým by se v České republice občanská sdružení tradičně hojně věnovala. Ovšem s příchodem hospodářské krize v roce 2008, která mnohým značně omezila přísun finančních zdrojů z veřejných rozpočtů, začala občanská sdružení při hledání onoho pověstného stébla uvažovat o vlastních podnikatelských aktivitách jako o reálné možnosti získávání finančních prostředků. Jak jsem ukázal v analýze právního prostředí v teoretické části této práce, zákon podnikání umožňuje, být jako vedlejší činnost a s podmínkou, že všechen případný zisk musí být použit k podpoře hlavní činnosti.

Cílem této části práce je dokreslit analýzu možností podnikání občanských sdružení a spolků příklady z praxe. Empirická část proto není hlavní těžištěm práce. Tři sondy do podnikatelských aktivit tří občanských sdružení ukáží, čemu jak je možné k podnikatelským aktivitám přistoupit. Pokusil jsem se zodpovědět následující otázky:

- Jaké provozuje daný spolek podnikatelské aktivity?
- Jak tyto aktivity souvisí s jeho posláním?

2.1.1. Výběr vzorku

V České republice bylo ke dni 26.6.2013 evidováno 93 285 občanských sdružení. (mvcr.cz, 2013) Je velká pravděpodobnost, že se mezi nimi objevují organizace, které podnikají. Jak ale zjistit, které to jsou?

Mým požadavkem pro výběr vzorku bylo, aby občanská sdružení, která budou zapojena do empirické části práce, provozovala podnikatelské aktivity. Předpokladem pro to bylo, že podnikající organizace budou disponovat živnostenským oprávněním, které bude možné dohledat ve veřejně přístupném živnostenském rejstříku.

Na začátku jsem si určil několik organizací, u kterých jsem pomocí analýzy webových stránek hledal zmínky o podnikatelské činnosti, nebo hledal soustavně opakovanou činnost, která by se vztahovala k živnostenskému oprávnění. Mým záměrem bylo vybrat organizace, které působí v různých oborech.

S výběrem vzorku jsem se omezil na Hlavní město Prahu, a to hlavně z důvodu dostupnosti zkoumaných organizací. Jelikož bylo nutné výzkum provést poměrně v krátkém časovém rozmezí, tedy od prosince 2012 do února 2013, sehrál faktor dostupnosti při výběru vzorku zásadní úlohu.

V průběhu listopadu 2012 jsem kontaktoval vybrané organizace, kterými se staly:

- POHODA, o. s. – společnosti pro normální život lidí s postižením
- Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak!
- a Ekodomov, o. s.

POHODA, o. s. byla jedno z prvních voleb, neboť s touto organizací jsem se setkal ještě před psaním této práce. Z její činnosti mě oslovila komplexnost, s jakou se věnuje svému poslání. Zároveň POHODA, o. s. provozuje mléčný bar Bílá vrána v městské části Praha 13 nedaleko stanice metra Hůrka, v jejíž blízkosti do června 2012 sídlila také Katedra studií občanské společnosti FHS UK.

Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak je projekt, který připravili moji kolegové ze studií Katedry studií občanské společnosti FHS UK Tereza Jurečková, Katarina Chaloupková a Ondřej Klügl. Organizace se od začátku prezentovala jako sociální podnik, který ale funguje pod hlavičkou občanského sdružení. Toto spojení mi přišlo zajímavé, navíc organizace splňovala mnou požadovaná kritéria.

Ekodomov, o. s. byla organizace, o jejíž existenci jsem dlouho nevěděl. Až při vyhledávání na internetu mě tato organizace zaujala svým projektem „lesní školky“, tedy dětského centra Šárynka, které působí v Praze v Podbabě. Ekodomov se primárně zabývá problematikou kompostování, s kterou spojil svou podnikatelskou činnost.

2.1.2. Analýza dokumentů

Za účelem získání dostupných informací o podnikatelských aktivitách jednotlivých organizací byla provedena analýza dokumentů. Byly analyzovány:

- články, filmové a zvukové záznamy v elektronických médiích
- webové stránky organizací
- propagační materiály organizací

- bakalářské a diplomové práce věnující se tematice účelu sdružení
- výroční a tiskové zprávy
- úřední záznamy a dokumenty

Zdrojem těchto dokumentů byl internet a sídla zkoumaných organizací. Byl jsem si vědom toho, že materiály vydané pro veřejnou prezentaci organizace mohou být zkreslující a proto jsem se snažil získané informace ověřit z více zdrojů, v případě neshod jsem oslovil zástupce organizace během polostrukturovaného rozhovoru.

Analýza dokumentů proběhla s cílem získat základní informace o celkové činnosti organizace a hlubší poznatky týkající se podnikatelských aktivit organizace. Vzhledem k tomu, že informace o podnikatelských aktivitách jsou citlivými dokumenty, které v případě zveřejnění mohou oslabit pozici podnikání organizace, rozhodl jsem se nakonec k povrchnějšímu způsobu prezentace získaných dat.

2.1.3. Polostrukturované rozhovory

V rámci výzkumu bylo provedeno celkem 8 polostrukturovaných rozhovorů se zástupci vedení zkoumaných organizací.

Cílem rozhovorů bylo zjistit informace, které se týkají podnikatelských aktivit zkoumaných organizací a zodpovědět otázky, které byly vyvolány předchozí analýzou dokumentů týkajících se zkoumaných organizací.

Při navázání kontaktu s organizací jsem jejich zástupce informoval o svém záměru zveřejnit získané informace v diplomové práci, předložil jim k podepsání informovaný souhlas a seznámil je s tématem rozhovoru.

Samotným rozhovorům předcházela příprava prostřednictvím analýzy dokumentů konkrétní organizace a seznámení se s širším okruhem jejich činnosti.

Po provedení rozhovorů byly tyto přepsány, jednotlivým částem byly přiřazeny kódy, které souvisely s činnostmi jednotlivých organizací, jejich strukturou a podnikatelskými aktivitami.

Organizace jsou řazeny podle názvu v abecedním pořadí.

2.2.EKODOMOV, o. s.

„Posláním občanského sdružení EKODOMOV je podporovat životní styl vedoucí k šetrnému přístupu a úctě k přírodě; zvýšit povědomí veřejnosti o problematice třídění a využívání odpadů, zejména bioodpadu; prosazovat upřednostňování obnovitelných zdrojů energie a surovin a prosazovat technologie a výrobní postupy, jež jsou v souladu s principy udržitelného rozvoje“. (EKODOMOV, 2012)

Činnost Ekodomova je zaměřena na dvě hlavní témata, které procházejí celou jeho činností. Jde o tematiku kompostování a využívání odpadu, a o tematiku osvěty a vzdělávání.

2.2.1. obecně o organizaci

Kontakt: EKODOMOV, o. s.

V Podbabě 29b/2602

160 00 Praha 6

IČ: 26664488

Web: <http://www.ekodomov.cz/>

Historie

Občanské sdružení Ekodomov vzniklo v roce 2004. Stanovilo si cíl provádět osvětovou činnost v oblasti kompostování a bioodpadu, což byla reakce na požadavky spojené se vstupem ČR do Evropské unie. Svou činnost sdružení postupně začalo rozvíjet. Byla navázána spolupráce se základními školami, kde OS nabízelo odborné vzdělávání v oblasti ekovýchovy. V roce 2008 vznikl nápad založit lesní školku, která by koncepčně zapadala do tématu ekovýchovy (Hodek, 2013) Dětský klub Šárynka, který nyní funguje na zmíněném konceptu lesní mateřské školy, vznikl v roce 2009, a to jako jeden z prvních v ČR. Podle tohoto modelu pak vznikaly další dětské kluby. (Ekodomov, 2004 - 2009)

Cíle

Cíli deklarovanými ve stanovách Ekodomova, jsou:

- Podporovat životní styl vedoucí k šetrnému přístupu a úctě k přírodě
- Zvýšit povědomí veřejnosti o problematice třídění a využívání odpadů, zejména bioodpadu

- Prosazovat upřednostňování obnovitelných zdrojů energie a surovin
- Prosazovat technologie a výrobní postupy, jež jsou v souladu s principy udržitelného rozvoje

Činnost

První činností Ekodomova byla **vzdělávací a osvětová činnost**. Původní záměr byl spojený se záměrem vzdělávat zástupce městské správy a úřadů. Předpoklad schválení legislativy odpovídající standardu západních zemí se ukázal jako milný. Proto se postupně Ekodomov zaměřil na vzdělávací a osvětovou činnost na školách. (Hodek, 2013)

Pro tuto činnost byla zřízena pobočka v Kutné Hoře, která spolupracuje se sdružením v Praze. Ekodomov nabízí školám vzdělávací programy zaměřené na taková témata, ke kterým školy nemají potřebné znalosti, případně mají nedostatečné výukové pomůcky. Program je nutné dotovat z rozpočtu měst, neboť bez podpory by cena byla pro žáky nepřiměřeně vysoká. Za tímto účelem města každoročně vypisují zakázky, o které se pak organizace soutěží. (Hodek, 2013)

Další aktivitou, je **dětský klub Šárynka**. Dětský klub funguje na principu lesní mateřské školky a je postaven na myšlence, že děti tráví většinu dne venku pod širým nebem. V začátcích projekt kombinoval metody výuky Waldorfské školy a Montessori pedagogiky, z nichž si některé pedagogické praktiky zachoval dodnes.

Projekt je plně finančně samostatný, ovšem náklady na provoz padají na bedra rodičům dětí. Šárynka tak patří mezi jedny z nejdražších předškolních zařízení v Praze. Důvode, pro tento stav je snaha o zajištění kvalitních podmínek pro pedagogy dětského klubu, jako je např. plnohodnotného pracovního úvazek. (Hodek, 2013)

Dětský klub se nachází na pozemku nedaleko sídla sdružení v pražské Podbabě, jehož rozloha je 3 200 metrů čtverečních. Jako zázemí slouží školce vytápěná jurta o výměře pouhých 32 metrů² a maringotka. Lesní mateřské školky se snaží o prosazení změny standardů, podle kterých musí být vnitřní prostory školky minimálně 3 metry čtvereční na dítě. Je totiž počítáno s tím, že v klasických školkách děti tráví většinu času uvnitř budovy. (Passerin, 2013) Lesní školky prosazují přesně obrácený postup, kdy děti tráví

většinu času venku pod širým nebem a vnitřní prostory využívají pouze v případě velké nepřízně počasí. Pokud vezmeme v potaz prostorové požadavky vzhledem k poměru času, zjistíme, že prostorové požadavky splňují. Zastřešené prostory jsou však z pohledu úřadů nedostačující. (Passerin, 2013) Lesní klub má kapacitu 16 dětí, s tím, že je provoz rozdělen na dvoudenní a třídenní skupinu. Celkově se tedy střídá v Šárynce 32 dětí. Děti tedy nepobývají v dětském klubu celý den, jako je to u klasických mateřských škol, ale docházejí pouze 2 až tři dny v týdnu. Tato varianta je podle slov Tomáše Hodka vhodná jak pro děti, tak pro rodiče, neboť školka je tak finančně dostupnější.

Jedná se o výběrový druh zařízení, protože ne každý z rodičů je ochotný buď nechat své dítě v tomto druhu zařízení, nebo přistoupit na způsob, jakým je školka vedena. Když je třeba, rodiče se zapojují i do práce na pozemku školky. (Hodek, 2013)

2.2.2. předmět podnikatelské činnosti

Ekodomov má založenou živnost v oblastech „ Výzkum a vývoj v oblasti přírodních a technických věd nebo společenských věd, Vydavatelské a nakladatelské činnosti a Specializovaný maloobchod a maloobchod se smíšeným zbožím“

V oblasti odpadů a recyklace začal Ekodomov podnikat již v roce 2004, kdy se pokusil prosadit na českém trhu s výrobou a prodejem recyklovatelných plastových sáčků z bioplastu. (Hodek, 2013). Pro tuto oblast se rozhodl také proto, že bioodpad je jediný druh odpadu, který může každý zpracovat doma sám. Spolek se pokoušel propagovat zavádět tzv. komunitní kompostování, tedy recyklaci biologického odpadu prostřednictvím kompostéru, který sdílí komunita.

Zde byly realizovány také projekty Miss kompost, který měl za cíl podpořit domácí a komunitní kompostování, projekt Mistr nulového odpadu a další

Ekonákup.cz

„E-shop Ekodomova se zaměřuje na pomůcky pro přírodní zahradu, ekologickou domácnost a environmentální výchovu. Většina nabízeného zboží splňuje kritéria odpovědného ekologického a sociálně spravedlivého zboží.“ (Ekodomov, 2012 str. 24) Jedná se o maloobchodní prodej, který je zaměřen na prodej výrobků, které pomáhají šetřit životní prostředí. Zároveň navazují na osvětovou a vzdělávací činnost, kterou

Ekodomov provozuje. „Koncept Ekonákupu je zaměřený na posílení vlastního samofinancování Ekodomova. Zisk z prodeje je tak plně využíván na realizaci vzdělávacích a osvětových programů, poradenství a informační činnost prostřednictvím elektronických a tištěných médií.“ (Ekodomov, 2012 str. 24) Nabídka zboží se snaží oslovit také školy a další organizace, proto zde jsou nabízeny i výukové pomůcky pro ekologickou výchovu a knihy. Nabídku uzavírá ekologická kosmetika. (Hodek, 2013)

Ekonákup má zvláštní kancelář v areálu sídla sdružení. Odsud se expedují zakázky, které jsou doručovány poštou. Nachází se zde také sklad méně objemných produktů. Objemnější produkty, jako např. komunitní kompostéry, jsou dělány na zakázku.

2.2.3. Prostor mezi hranicemi

Ekodomov má dle mého názoru zajímavý podnikatelský plán, který se snaží prosazovat nová, témata. S tím souvisí také mnohdy ne příliš velká cílová skupina, případně státem málo podporované oblasti.

Pan Tomáš Hodek, ředitel organizace, si v rozhovorech opakovaně stěžoval na neúčinnost zákona o úřednické službě, čímž je na mnoha místech zbrzděn nejen legislativní proces, ale také jakékoli snahy nevládních organizací na změnu. Boj proti státnímu aparátu podléhajícímu politickým vlivům je „bejem s větrnými mlýny“.

Organizace je částečně profesionalizovaná, ale tato profesionalizace není na úkor členské základny.

Závěr

Občanské sdružení Ekodomov má zajímavý rozsah svých služeb, Dobře kombinuje vzdělávací a osvětovou činnost v oblasti ekovýchovy s prodejem produktů a s důrazem na princip trvale udržitelného rozvoje.

2.3. POHODA, o. s. – společnost pro normální život lidí s postižením

Občanské sdružení POHODA – společnost pro normální život lidí s postižením funguje od roku 1998. Jeho hlavním posláním je „usilovat o normální, důstojný a plnoprávný život občanů s těžším postižením (mentální a kombinovaná postižení, DMO, těžké epilepsie a další) v místní komunitě.“ (POHODA, 2006) Působí na území hlavního města Prahy a v současné době provozuje mj. mléčný bar Bílá vrána v pražských Stodůlkách.

Organizace se řídí jednoduchou rovnicí: **POHODA = člověk + respekt + profesionalita**

Pro POHODU je člověk střed zájmu, a proto se při práci s klienty zaměřují na celou jejich osobnost, jejich schopnosti, dovednosti a předpoklady, nikoliv na jejich limity. Snaží se rozvíjet jejich soběstačnost a vlastní kompetence a vždy respektují jejich individuální názory, potřeby a přání. Všechny tyto aspekty osobnosti klienta je třeba respektovat tak, aby klient mohl svůj život směřovat a žít ho podle svého přání. Proto se „osobní asistenti POHODY řídí etickým kodexem, který zaručuje respektování klienta ve všech situacích, které přímo neohrožují zdraví a majetek jeho samotného nebo jeho okolí“. Aby dostáli těmto cílům a chovali se profesionálně, dodržuje POHODA Standardy kvality sociálních služeb a dbá na „trvalý růst odborných znalostí a dovedností (...) zaměstnanců.“ (POHODA, 2012a str. 4).

2.3.1. obecně o organizaci

Kontakt: POHODA o.s.

Hálkova 1612/1

120 00 Praha 2

IČO: 68380216

Web: www.pohoda-help.cz

Historie

Občanské sdružení Pohoda vzniklo v roce 1998 poté, když jedna ze zakladatelek slíbila své známé zřízení chráněného bytu, aby nemusela jít do ústavu. „POHODA, o.s. je jakousi odnoží Duhy, která provozovala prvních chráněných bytů.“ (Kernová, 2012). První chráněný byt byl založen v prvním roce činnosti v ulici Podolská na Praze 4. O rok později pak byl založen druhý chráněný byt, který se nachází v ulici Sokolská na Praze 2. S rozšiřováním

nabídky chráněného bydlení vyvstala potřeba zahájení služby osobní asistence pro klienty POHODY. (POHODA, 2013) Postupem času organizace získávala další byty na ulici Kodymova na Praze 13, služby se rozvíjely a přibývaly programy – asistence, vzdělávací program, pro který v roce 2006 organizace získala grant z evropských strukturálních fondů, vzniklo denní komunitní centrum (v roce 2009 přejmenováno na Klub Pohoda). Zatím nejnovějším projektem je mléčný bar Bílá vrána, který vznikl v červnu 2011. (Kernová, 2012)

V souvislosti s evropským grantem POHODA nastartovala projekt vzdělávání, který běžel od ledna 2007 do poloviny roku 2008. Šlo o projekt Vzdělávací cyklus Pohoda, ve kterém se organizace snažila přetavit množství praktických zkušeností, které získala během své existence, do formy kurzů pro veřejnost. Z pracovníků POHODY se tak stali „školení lektoři, kteří dokázali zpracovat své dosavadní poznatky do ucelených témat a naučili se je také efektivně předávat dál.“ (POHODA, 2013) V roce 2008 zažila organizace po snížení státních dotací bez předchozího varování krizový rok, který ji přiměl k snaze o větší samostatnost. Z toho důvodu byla založena odnož organizace - POHODA, o.p.s. - vzdělávací agentura, která navázala na vzdělávací projekt. (Gregor, 2012)

Jelikož je POHODA rozvíjející se organizací, která stále pracuje na svém rozvoji, přistoupila v průběhu psaní této práce POHODA ke změně svých webových stránek. Staré stránky, které byly v provozu od roku 2005 a které byly plné informací, úplně vyřadila z provozu. Osobně si myslím, že by bylo vhodnější ponechat staré webové stránky, které obsahovaly velké množství informací o vývoji organizace, přístupné alespoň na vedlejší doméně, jak tomu bývá u některých jiných organizací.

Cíle

Cíle společnosti POHODA, které jsou deklarovány ve stanovách jsou zejména

- 1) umožnit lidem s postižením:
 - a) normální důstojný život různými formami asistence, pomoci a podpory
 - b) sebeurčení a plnoprávné postavení – mluvit sami za sebe, vyjadřovat své názory, potřeby a přání, mít vliv na vlastní život, rozhodovat o osobních záležitostech
 - c) bydlet jako jiní lidé, v běžných bytech a domech (deinstitutionalizace)
 - d) pracovat (prostřednictvím běžného příp. podporovaného zaměstnávání, v chráněné dílně apod.)nebo se jinak přiměřeně uplatnit v rámci svých možností
 - e) normálně trávit volný čas v rámci svých potřeb, schopností a zájmu

- 2) zřizovat domovy, chráněné byty a služby podporovaného bydlení
- 3) zřizovat chráněné dílny, denní stacionáře a denní centra
- 4) zaměstnávat lidi s postižením, zajišťovat jim vhodnou práci, uplatňovat výrobky, produkty či služby na trhu
- 5) zřizovat krizová centra a střediska přechodné a respitní péče
- 6) léčebná, sociální a pracovní rehabilitace, rekondice, pořádání rekondičních pobytů
- 7) vzdělávat lidi s postižením
- 8) informovat a vzdělávat veřejnost a usilovat o normální přijetí lidí s postižením jako rovnoprávných a plnohodnotných občanů, vydávat, rozšiřovat a vystavovat umělecká díla, vzdělávací publikace a osvětové materiály, pořádat výstavy, přednášky, kurzy a semináře pro veřejnost
- 9) vzdělávat a rekvalifikovat pracovníky k poskytování služeb občanům s postižením, pořádat k tomu účelu kvalifikační a rekvalifikační kurzy, semináře, školení a další akce
- 10) další činnosti, směřující k přijetí postiženého člověka jako normálního občana a k jeho začlenění do společnosti, včetně nákupu a prodeje uskutečňovaného za účelem získání prostředků pro realizaci bodů § 6 odst. 1 – 9. (POHODA, 2006)

Činnost

Činnost o.s. POHODA by se dala rozdělit do čtyř, respektive pěti základních pilířů, které se z velké části odvíjí od života jeho klientů. Tyto pilíře se věnují jednotlivým oblastem, ať už se jedná o osobní život, volný čas či osobní rozvoj. Pilíře jsou následující

- Chráněné bydlení
- Osobní asistence
- Klub POHODA – denní stacionář
- Odborné vzdělávání – zajišťuje dceřiná Společnost POHODA, o.p.s.
- Mléčný bar Bílá vrána – sociální podnik

Chráněné bydlení je služba, se kterou o.s. POHODA začínalo. „Služba *chráněné bydlení (...)* vytváří pro osoby s mentálním a kombinovaným postižením prostor k získání a upevňování schopností a dovedností umožňující jejich začlenění do společnosti“ (POHODA, 2012) Jeho cílem je podporovat klienty centra v samostatnosti a pomáhat rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti s ohledem na charakter, přání a možnostem

jednotlivce a přispět tak k jejich plnohodnotnému životu. Snaží se tak, aby se sám klient „*zorientoval ve vlastní životní situaci a uvědomil si: kdo jsem, kam patřím, kam směřuji a čeho chci dosáhnout?*“ (POHODA, 2012 str. 8) POHODA provozuje 3 chráněné byty, které mají celkovou kapacitu 19 míst. V každém bytě je různý režim asistenční služby. V jednom bytě pobývá asistent jen 4 hodiny denně, v jiném bývá i celý den. Z hlediska ekonomické aktivity tento projekt není výdělečný. (Kernová, 2012)

Osobní asistence s projektem chráněného bydlení souvisí, neboť asistenti v bytech pomáhají klientům POHODY, tedy lidem s mentálním a kombinovaným postižením. Asistent pomáhá klientovi rozvíjet vlastní potenciál a pomáhá mu dosáhnout vlastní samostatnosti a umožnit mu tak kvalitnější život. Program se skládá ze dvou částí, kterými jsou osobní asistence a terénní odlehčovací služba. „*Osobní asistence je určena přímo samotným uživatelům služeb, kdežto odlehčovací respitní služba je zaměřena na podporu člověka, který pečuje o své blízké*“ (POHODA, 2012 str. 6) Odlehčovací služba umožňuje lidem mimo POHODU, kteří se sami starají o své blízké doma, například vyrazit do divadla, či na dovolenou a zároveň se postarat o osobu, která tuto pomoc potřebuje.

Asistenční služba je prováděná vyškolenými asistenty, kteří mají potřebné vzdělání. Každý asistent se řídí několika základními principy, které uplatňuje vůči klientovi. Je to princip individuálního přístupu, princip partnerství a spolupráce s uživatelem služby i jejich rodinou, princip uznání a princip kvality a kontroly. (POHODA, 2012)

OD roku 2010 pak POHODA rozšířila asistenční služby o prodej nedotovaných hodin asistenční služby. Tyto hodiny si může klient zakoupit za tržní cenu nad rámec běžně smluvené dávky asistence.

Z asistenční služby čerpali a čerpají lidé z POHODY praktické poznatky, které pak předávají dalším lidem prostřednictvím **vzdělávacího programu** POHODY. Pro tento účel byla založena obecně prospěšná společnost s názvem Společnost POHODA, o.p.s., která vznikla v březnu 2009.

„Vznikla s cílem poskytovat veřejné vzdělávací služby, které budou pomáhat zainteresované odborné i laické veřejnosti v konkrétní práci a komunikaci s dospělými lidmi s mentálním a kombinovaným postižením.“ (POHODA, 2012) Jejím cílem je

poskytovat vzdělávací služby veřejnosti s důrazem na způsob jednání s lidmi s mentálním a kombinovaným postižením tak, aby tito lidé byly plně respektováni a bylo vycházeno vstřícně jejich potřebám.

„Během roku 2008 probíhala příprava spuštění prvního sociálního podnikání - Vzdělávací agentury POHODA. S podnikatelským záměrem této vzdělávací agentury získala POHODA vítězství v soutěži NESsT o nejlepší podnikatelský záměr sociálního podnikání. Cenou pro vítěze byl jak zajímavý finanční obnos určený pro projekt, tak i školení, odborná supervize a kontrola fungování projektu. V roce 2010 získala vzdělávací agentura tříletou zakázku na proškolení zaměstnanců VZP a v tomto roce se stala samostatným, trvale udržitelným a ziskovým subjektem.“ (Lišková, 2012 str. 50) Tomuto druhu sociálního podnikání se však v práci nebudu věnovat, neboť se jedná o činnost Obecně prospěšné společnosti.

Agentura poskytuje velké množství kurzů, které mají většinou akreditaci Ministerstva školství. Lektoři, kteří školí, jsou také současní nebo bývalí zaměstnanci POHODY.

Další důležitou oblastí činnosti je **Klub POHODA** neboli Denní stacionář. Ten Zuzana Fabian, která v tomto projektu působila, charakterizovala takto: „ *Denní stacionář je hlavně o tom, aby lidé s mentálním postižením, kteří jsou v našem chráněném bydlení, nebo jsou v normálních rodinách, nebo žijí samostatně, měli nějakou denní aktivitu, aby měli co dělat. Když zrovna nemají možnost chodit do práce, je to jedna z možností, jak mohou využít svůj čas.*“ (Fabian, 2013)

Klub funguje od pondělí do pátku od 8 do 16. Program se tvoří na tři až čtyři měsíce, přičemž klienti si zvolí, který program chtějí navštěvovat. Ten pak musí dodržovat. Kurzy se pravidelně obměňují, aby si každý z klientů mohl zvolit to, co jej baví a měl možnost se rozvíjet. Klienti se například učí vařit a péct, vyrábějí výrobky v dílničce nebo zpívají. Probíhají ale také hodiny, kdy se lektoři snaží vysvětlit, jaká mají klienti práva, ale i povinnosti. (Fabian, 2013) V rámci klubu se také organizují výlety, které si zvolí sami klienti.

Návyky, které si klienti v Klubu vytvoří, mohou uplatnit v zaměstnání, buď v Mléčném baru Bílá vrána, nebo v jiném.

Klub pracuje i s dobrovolníky, kteří pravidelně docházejí a pomáhají v dílně. Platí to, že dobrovolníci pomáhají klientům. V Klubu se tak pohybuje mezi šesti až dvanácti lidmi. (Fabian, 2013)

Další aktivitou POHODY je sociální podnikání v rámci **mléčného baru Bílá vrána**. Tuto aktivitu blíže popíše v následující kapitole.

2.3.2. předmět podnikatelské činnosti

POHODA má zřízený živnostenský list pro 1) výrobu, obchod a služby uvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona. Konkrétně jde o velkoobchod a maloobchod, mimoškolní výchovu a vzdělávání, pořádání kurzů, školení a lektorskou činnost a 2) hostitelskou činnost. (rzp.cz, 2013) Hostitelskou činnost využívá právě v sociálním podniku Bílá vrána

Jako jedna z podnikatelských aktivit slouží právě i Klub.

Klub POHODA

Mezi jeho aktivity patří to, že se lidé například učí vařit a péct. Pečou například pro Bílou vránu – mléčný bar, který funguje jako sociální podnik. Zde se výrobky prodávají zákazníkům. Dále v dílničce, která je součástí programu, vyrábějí klienti například mýdla nebo koupelnové soli. Tyto výrobky jsou v dílničce vyráběny přímo za účelem použití například v Bílé vráně, nebo také v Čajovně Šamanka nedaleko náměstí I. P. Pavlova. (Fabian, 2013) Například před Vánoci může Klub získat větší zakázku například na výrobu okrasných lahví pro některou z velkých firem.

Výtěžek z prodeje se pak dělí mezi občanské sdružení a část jde i klientům. Jde o návyk pro případ zaměstnání, aby si klienti zvykli na to, že za svou práci jsou finančně ohodnoceni. (Fabian, 2013)

Klienti, kteří se zdokonalí v činnosti, mají možnost pracovat v Mléčném baru Bílá vrána.

Jak již bylo řečeno výše, v roce 2008 prošla POHODA krizí, protože tehdejší vláda ČR se rozhodla bez předchozího upozornění snížit státní výdaje na sociální služby téměř na polovinu. (POHODA, 2009) Velká krize, která přišla, však nastartovala nové projekty. Již

v únoru 2008 se „spolu s klienty i zaměstnanci sešli nad přípravou strategie do dalších let“. Dohodli se „vytvořit co nejdříve takové programy, které budou samofinancovatelné.“ (POHODA, 2009 str. 3) V roce 2009 POHODA zřídila již zmíněnou vzdělávací agenturu a začala připravovat programy sociálního podnikání.

Mléčný bar Bílá vrána – sociální podnik

Pohoda otevřela v roce 2011 mléčný bar Bílá vrána, jehož cílem je mj. umožnit klientům, kteří bydlí v chráněných bytech, další osobní rozvoj formou smysluplného trávení času ve formě zaměstnání. S nápadem přišla jedna z asistentek chráněného bydlení, kterou napadlo, že by lidé z chráněného bydlení mohli pracovat jako obsluha v mléčném baru. (Polachová, 2013)

Marketingovou strategii rozpracovala ve své diplomové práci studentka VŠE Marta Lišková. Ta práci zpracovala ve spolupráci s ředitelem organizace a navrhla možná řešení. Práce je dostupná na internetu.

„Jedná se o nekuřácký prostor, nabízející občerstvení a využití ve volném čase pro širokou veřejnost. Navíc v baru probíhá pracovní tréninkový program pro lidi s mentálním postižením.“ (POHODA, 2012)

Mléčný bar byl otevřen 4. října 2011 za účasti herce Václava Vydry. Jeho otevření předcházely přípravy zaměstnankyň, které se celé léto školily a týden před otevřením si vyzkoušely malou generálku při prezentaci baru na Farmářských trzích na Praze 13. (POHODA, 2013)

Projekt mléčného baru má následující cíle:

„Cíle vycházející z poslání mateřské organizace

- 1) zaměstnat minimálně tři osoby s mentálním postižením - tato místa by měla dohromady tvořit přinejmenším jeden třetinový úvazek
- 2) informovat veřejnost o problematice lidí se znevýhodněním
 - a) organizování přednášek/seminářů/kursů pro veřejnost zabývajících se sociální problematikou – minimálně 80 účastníků ročně

- b) organizování workshopů se společnou účastí veřejnosti i lidí se znevýhodněním – nejméně 40 účastníků dohromady za rok, z toho aspoň 20 znevýhodněných
 - c) v baru budeme nabízet k rozebrání informační materiály týkající se problematiky znevýhodněných občanů - ročně očekáváme minimálně 150 ks odnesených materiálů a letáků s touto tematikou
- 3) vytvořit prodejní místo pro výrobky klientů POHODY - prodat zde výrobky v hodnotě aspoň 5000 Kč
 - 4) umožnit klientům a zaměstnancům POHODY využívání prostoru pro činnosti spojené s posláním organizace - nabídnout pro tyto účely prostor na minimálně 50 hodin za rok“ (POHODA, 2011a)

Pokud to zjednoduším, sociální podnik má dva cíle: prvním cílem je vytvářet tréninkový program pro klienty POHODY, který jim zároveň umožní získat pracovní zkušenosti. Druhým cílem je cíl ryze podnikatelský: vydělávat.

Organizace zvolila za hlavní cílovou skupinu „především maminky na mateřské dovolené a starší obyvatele“, (POHODA, 2011a) což se později ukázalo jako ekonomicky ne zcela vhodné zaměření. Je třeba si uvědomit, že cílem sociálního podniku je nejen zaměstnávat osoby s mentálním postižením, ale také přinášet zisk občanskému sdružení POHODA. Přitom je na provoz sociálního podniku třeba vždy nejméně o jednu osobu víc, než je tomu v případě standardního gastronomického zařízení. Tato osoba totiž vykonává roli kouče pro osoby s mentálním postižením a zákonitě tak navyšuje náklady, které jsou s provozem baru spojené.

Mléčný bar poskytuje několik služeb. Kromě nabídky nápojů a drobných jídel nabízí dětský koutek, wifi, přebalovací pult a v létě je k dispozici zahrádka. Jak bylo již zmíněno, prodávají se v Bílé vráně také výrobky, které klienti POHODY vyrobili v rámci denního stacionáře. Jedná se o mýdla, koupelové soli a další výrobky. (POHODA, 2012)

S prostorem mléčného baru je spojena i možnost pronájmu. Prostor je navržen tak, aby jej bylo možné upravit pro různé příležitosti. Bílá vrána nabízí úpravu prostoru jako kavárnu, seminární místnost, tabuli pro společnou hostinu nebo jako bufet. S kapacitou pro 24 osob se však hodí spíše pro menší akce.

Službou, která postupně získala stále větší význam, je catering. V rámci této služby Bílá vrána nabízí přípravu studených i teplých pokrmů, desertů a nápojů. Nabízí tyto druhy cateringu:

- „Běžný typ (chlebíčky, sýrové a salámové mísy, domácí koláče slané i sladké)
- Reprezentativní business styl (z exklusivnějších surovin, mezinárodní předkrmy)
- Hotová jídla domácí české kuchyně (guláš, polévka, atd.)
- Pro vegetariány (kouzlení s ovocem, bezmasé pochutiny)“ (POHODA, 2012)

Postupně se ale ukázalo, že původní podnikatelský plán Mléčného baru byl „trošku naivní“ a „přehnaně ambiciózní“ (Polachová, 2013) Hlavně jde o pojetí konceptu, který je jako sociální podnik z dlouhodobého hlediska neudržitelný.

Projekt bohužel není příliš rentabilní a z toho důvodu chce POHODA měnit celý koncept mléčného baru s tím, že se budou více specializovat na Catering, hlavně na oblast studené kuchyně, která je pro tržní cateringové společnosti zátěží, ale POHODA by jej mohla využít tréninkově. Navíc jako sociální podnik může využít stále populárnějšího konceptu společenské odpovědnosti firem⁴¹. (Polachová, 2013) Nový koncept se bude teprve připravovat, proto není součástí této práce.

Chci zde upozornit na to, že podnikatelské aktivity je třeba velmi dobře plánovat a konzultovat, například i s odborníky. Je třeba zvážit jak silné, tak slabé stránky projektu a vzít v potaz i ty nejčernější scénáře. Investice do podnikání gastronomického charakteru je poměrně vysoká a neúspěch může být pro menší organizace, které nemají dostatečně silné zázemí, likvidační.

2.3.3. prostor mezi hranicemi

Občanské sdružení POHODA je profesionální organizace, kde členský prvek přestává plnit svoji úlohu. V roce 2012 v ní pracovalo přibližně 30 zaměstnanců. Každý z nich má povinnost za rok absolvovat 24 hodin kurzů, což ještě více posiluje profesionalizaci organizace. Zaměstnanci pracují většinou na částečný úvazek. (Fabian, 2013) Z mého

⁴¹ Více o konceptu Společenské odpovědnosti firem např. Kuldová, Lucie: Společenská odpovědnost firem, NAVA, 2012

laického pohledu již poměr členů vůči zaměstnancům nevyhovuje úpravě o občanských sdruženích a spolcích. Možná právě proto také organizace sama uvažuje o transformaci v obecně prospěšnou společnost.

POHODA se tváří jako plně profesionální organizace také na venek. Webové stránky nehovoří o členech sdružení, není zde dostupná ani žádost o členství. Členové sdružení se schází jednou ročně na Valné hromadě, která volí správní radu na tříleté funkční období.

Pro rozvoj svých aktivit využívá POHODA možnosti strategického plánování. Strategický plán tvoří na tříleté období. „S postupem let fungování organizace a získáváním zkušeností, se strategické plánování neustále zlepšuje“ (Hájková, 2011) Tento nástroj doporučuji organizaci dále využívat, neboť viditelně přispívá k rozvoji organizace.

Organizace naplno využívá možnosti podnikání, které jí umožňuje zákonná úprava. Obdivuhodným způsobem dokáže skloubit obecně prospěšnou činnost, která spočívá v poskytování sociálních služeb s podnikatelskými aktivitami.

Doporučení

Podle mého názoru by jednou z možností, jak rozšířit okruh podnikatelských aktivit POHODY mohl být prodej výrobků denního stacionáře prostřednictvím internetového obchodu. Tato možnost v současné době není příliš složitá, nevyžaduje vysoké počáteční investice, ale její finanční přínos může být obzvláště v době před vánočními svátky velký.

Pokud by POHODA setrvala u současné právní formy, s nabytím účinnosti občanského zákoníku by se značně zkomplikovala její činnost. Vzhledem k míře profesionalizace organizace bych doporučoval buď transformaci v ústav, případně obecně prospěšnou společnost, o čemž POHODA sama uvažuje, nebo se nabízí možnost transformace na sociální družstvo, neboť okruh klientů je poměrně úzký. Tuto možnost však musí POHODA zvážit sama.

Závěr

Občanské sdružení POHODA – společnost pro normální život lidí s postižením, je plně profesionální organizace, která z mého pohledu ztratila základní rys této právní formy, tedy spolkovou činnost.

Poskytuje sociální služby zaměřené na jednu cílovou skupinu, které se ale věnuje velmi komplexně. V rámci své činnosti využívá sociálního podnikání, kterými se snaží získat finanční zdroje na financování jiných oblastí své činnosti.

POHODA se při provozování své činnosti dokáže obdivuhodně držet svého poslání, kterým je práce s osobami s mentálním postižením. Její činnost je zaměřena tak, aby svým klientům umožnila co nejsmysluplnější trávení volného času a zároveň jim nechala dostatek prostoru pro rozvoj jejich jedinečné osobnosti.

2.4. Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak!

Cílem Pragulicu - pokud bych to měl shrnout v jeden pojem - bude slovo „poznání“. Občanské sdružení Pragulic totiž zaměstnává lidi, kteří mají zkušenosti s životem na ulici, jako průvodce hlavním městem Prahou. Ač může znít tato myšlenka bizarně, má velký úspěch jak ze strany průvodců, tak ze strany turistů, o čemž svědčí čísla.

Jedná se o sociální podnik, který založili studenti Katedry studií občanské společnosti FHS UK poté, co s návrhem svého projektu uspěli ve veřejném hlasování soutěže Social Impact Award. Jejich úspěchu si všimli také média. Jedná se dle mého názoru o skvělý nápad, který, jak se autoři projektu později dozvěděli, funguje v dalších evropských městech. Mediální zájem organizaci zpopularizoval a projekt se brzy stal obecně známým nejen u nás, ale i v zahraničí.

2.4.1. obecně o organizaci

Kontakt: Pragulic, o.s.

Londýnská 123/36,

120 00, Praha – Vinohrady

web: www.pragulic.cz

Historie

Pragulic je občanské sdružení, které vzniklo 6. srpna roku 2012 v Praze. Založili jej studenti Katedry studií občanské společnosti FHS UK Tereza Jurečková, Ondřej Klügl a Katarina Chaloupková. Motivem pro vznik organizace byla soutěž Social Impact Award, jejíž zahájení se tito studenti rozhodli navštívit. Motivovaní přednáškou, která ukázala také několik příkladů sociálního podnikání, přišli na nápad, že by bezdomovci mohli dělat průvodce po Praze. Nápad se zpočátku zdál absurdní, ale po nějakém čase se jej pokusili rozpracovat a přihlásili jej do zmíněné soutěže. To bylo na začátku března 2012.

„Naše motivace byla jít do soutěže, věnovat se tématu sociálního podnikání, určitě to nebylo něco jako zachránit svět“ (Klügl, 2013) Se skupinou lidí se zkušeností s životem na ulici předtím nikdo ze zakladatelů nepracoval. Zkušenosti přicházeli až v průběhu procesu.

Projekt se postupně rodil v pražském HUBu, který se na organizaci Social Impact Award podílí. (socialimpactaward.net, 2013) Samotný název je odvozen od anglického názvu hlavního města ČR – „Prag“ a slovem „ulice“, které odkazuje na část života průvodců. Dovětek, který je zároveň mottem, zní „Poznej Prahu jinak!“ Dle mého názoru motto vyjadřuje přesně takové pocity, s kterými mohou zájemci odcházet z absolvované prohlídky.

Když byl jasný koncept, jak by mělo sociální podnikání vypadat, vydali se studenti svůj nápad konzultovat do azylových domů a do organizací, které s bezdomovci pracují. Setkali se s pozitivními reakcemi a ujistili se, že projekt má šanci na realizaci. To pak bylo motorem pro celou realizaci projektu. (Klügl, 2013) Dnes bezdomovci provádějí turisty Prahou. K úspěchu projektu však bylo třeba zjistit, zda o projekt bude mít zájem veřejnost.

Zájem ze strany veřejnosti se potvrdil v průběhu soutěže Social Impact Award. Pragulic nakonec získal v prvním českém kole soutěže cenu Community Voting, tedy cenu pro vítěze internetového hlasování veřejnosti. Konkurencí mu přitom bylo 3700 projektů (socialimpactaward.net, 2012). Díky vítězství získali autoři projektu stipendijní příspěvek ve výši 1 500 €, který měl pomoci celý projekt rozjet. Výhra v soutěži Social Impact Award byla další sprchou motivace a chuti vyzkoušet, jak bude celý projekt fungovat

v reálu. Autoři projektu pak začali shánět kandidáty na průvodce. Kontaktovali proto znovu azylové domy, Armádu spásy a další organizace s prosbou, aby zájemcům předali informace o možnosti práce průvodců. (Klügl, 2013) Podle vlastních slov nastartováním projektu strávili prakticky celé letní prázdniny. Většina plánů se rodila v pražském HUBu, neboť součástí výhry bylo také několikaměsíční členství v této organizaci, která s rozjezdem projektů pomáhá.

Přihlásili se první uchazeči o práci průvodců, kteří museli projít několikátýdenním školením. Podklady pro ně si autoři projektu vytvořily sami. V zásadě nejdůležitějším úkolem školení bylo vytvořit si vzájemný vztah, poznat se navzájem, ale zároveň vše muselo být udrženo ve vztahu zaměstnanec – zaměstnavatel. Budoucí průvodci byli proškoleni např. v prezentačních dovednostech, ale také v práci se slzným sprejem, apod. (Jurečková, 2012)

V srpnu 2012 vzniklo občanské sdružení Pragulic a než průvodci mohli začít s prohlídkami, bylo třeba vytvořit web, prostřednictvím kterého by se mohli hlásit zájemci o prohlídky. Na webu funguje rezervační systém, kde se zájemci nejméně s předstihem 24 hodin hlásí na prohlídku s jednotlivými průvodci. Stránky jsou bohužel zatím pouze v českém jazyce. V anglickém jazyce jsou doplňovány novinky prostřednictvím sociální sítě Facebook.

Než bylo možné vyrazit s turisty, bylo nutné trasy „odzkoušet“. Proto se autoři projektu s celou skupinou průvodců několikrát po trasách prošli. Sami průvodci dávali svým kolegům zpětnou vazbu a rady na zlepšení či změnu výkladu, což zároveň pomohlo průvodcům získat první zkušenosti a uvědomit si, co by bylo možné říct jinak a lépe. (Klügl, 2013)

Obyčejně bývá nejobtížnější částí projektu sehnat ty, kteří mají zájem si službu koupit, tedy zákazníky. Ovšem Pragulic v této situaci problémy neměl. „Turisti se sehnali sami“ (Klügl, 2013) Zdánlivá kontroverznost tématu totiž zvedla vlnu mediálního zájmu. Zpráva o Pragulicu se objevila prakticky v každém z českých deníků včetně České tiskové kanceláře. Zpráva se objevila dokonce na titulní straně internetového deníku iDNES.cz. O projekt se brzy začala zajímat také zahraniční média, takže zmínka o projektu se dostala do všech zemí Evropy, do Brazílie, na Tchaj-wan a do Japonska.

Přibližně v polovině srpna 2012 pak začal ostrý provoz.

Cíle

Cíle Pragulicu, které deklaruje ve svých stanovách, jsou poměrně široké:

- *„přispívat k řešení životní situace sociálně znevýhodněných osob bez přístřeší*
- *propojovat většinovou společnost se sociálně vyloučenými skupinami*
- *osvěta a prevence*
- *boj proti stereotypům a stigmatizaci sociálně znevýhodněných osob bez přístřeší*
- *vzbuzovat diskuze o problematice bezdomovectví a sociálním vyloučení společnosti*
- *reintegrovat osoby se sociálním znevýhodněním, zejména osoby se zkušeností s životem na ulici*
- *sdužovat organizace s podobným zaměřením i mimo hranice České republiky*
- *zkvalitňovat veřejné prostory a přispět k jejich plnohodnotnému využívání*
- *propagovat principy sociálního podnikání a společenské odpovědnosti firem*
- *podporovat místní komunitu na území hl. města Prahy“ (Pragulic, 2012)*

Činnost

Činnost občanského sdružení Pragulic spočívá v „zařazování znevýhodněných lidí zpět do pracovního procesu, školení lidí se zkušeností s životem na ulici za účelem zlepšení jejich kompetencí, poradenská činnost pro sociálně znevýhodněné osoby“, a další. (Pragulic, 2012)

Vedlejší činnost pak spočívá v pracovní rehabilitaci lidí se zkušeností s životem na ulici formou prohlídek města s komentovaným výkladem právě těchto osob jako průvodců. (Pragulic, 2012)

Pragulic, o.s. – Poznej Prahu jinak! sám sebe prezentuje jako sociální podnik, jehož cílem je pomoci osobám, které měly nebo stále ještě mají zkušenosti s životem bez domova. Těmto osobám se pomáhá začlenit zpět do společnosti pomocí reintegrace do pracovního procesu.

Podle zástupců organizace probíhají s bezdomovci, kteří pro Pragulic pracují jako průvodci, pravidelná setkání, které jsou spojené i s konzultacemi osobního života a jeho problémů. Jako psychologický poradce pomáhá organizaci další studentka Katedry studií občanské společnosti FHS UK, která zároveň studuje obor psychologie.

Pragulic pořádá také jiné veřejně přístupné akce. Ještě v době, kdy Pragulic nebyl oficiálním občanským sdružením, se autoři projektu rozhodli zapojit se do projektu Think Big, který organizuje Nadace O2. Vytvořili tak projekt Dny bezdomovectví, jehož cílem bylo informovat o problematice bezdomovectví širokou veřejnost. Na Václavském náměstí v Praze vyrostl stan, ve kterém se zdarma podávala polévka a čaj, veřejnost se mohla zúčastnit tzv. bezdomoveckého víceboje, koupit si knihy od jednoho z průvodců Pragulicu, nebo se podívat na výstavu fotografií z komentovaných prohlídek, které Pragulic shromáždil během prvních několika měsíců své činnosti. Projekt proběhl až v prosinci 2012, tedy až po vzniku občanského sdružení.

Fotografie, které byly v projektu použity, byly později spolu s dalšími materiály použity k vytvoření výstavy, která proběhla v pražském HUBu. Výstavu plánují poslat i na další místa v ČR. Přesné plány však zatím nejsou. (Klügl, 2013)

2.4.2. Předmět podnikatelské činnosti

Pragulic má zřízeno živnostenské oprávnění pro „výrobu, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“, konkrétně pro obor „zprostředkování obchodu a služeb“ (rzp.cz, 2013) Toto živnostenské oprávnění využívá plně v rámci svého sociálního podnikání.

Celý koncept spočívá na myšlence, že zájemce z řad turistů provede po trase vedoucí ulicemi Prahy průvodce, který má osobní zkušenost s životem na ulici. Osobní příběh pak spojil s konkrétními místy, kterými vede jeho prohlídková trasa. „Každý z nich si vytvořil svoji vlastní trasu, kterou provází a která reflektuje jeho životní zkušenost.“ (Jurečková, 2012)

Pragulic od průvodců vyžaduje vysokou míru zodpovědnosti a profesionalitu. Není možné, aby průvodce na prohlídku nepřišel či aby jeho fyzický vzhled a chování

vzbuzovalo v turistech obavy či pohoršení. Každý z průvodců je přímo zaměstnancem Pragulicu.

Cena prohlídky pro dospělé osobu je 200 Kč, studenti a senioři pak zaplatí každý 130 Kč. Pragulic nabízí také slevu ve výši 15 % pro skupiny, kdy se společně přihlásí alespoň sedm zájemců o prohlídku. Z této ceny pak průvodci náleží polovina. Druhá polovina jde pak na provoz sdružení a rozvoj dalších aktivit. Autoři projektu pracují dobrovolně, nepobírají tedy odměnu z toho, co organizace vydělá.

V začátcích v srpnu 2012 zaměstnával Pragulic 8 průvodců, z nichž každý měl jinou trasu. Nabídka tras je rozmanitá a pohybuje se jak v centru Prahy kolem významných památek, tak v méně turisticky atraktivních částech Prahy, jako je Hůrka, nebo Karlín. V první polovině roku 2013 se pak trasy změnilly. Zmíněná Hůrka byla nahrazena dostupnější oblastí Prahy v okolí metra Vltavská.

Začátek prohlídky je vždy na předem určených místech, kde průvodce začíná svůj výklad. V průběhu prohlídky se zastavuje na místech, které má spojené se svým životem na ulici, ale mnozí z průvodců disponují také hlubšími znalostmi o pražských památkách. Konec prohlídky není přímo stanoven. Někdy končí venku, někdy v kavárně, záleží na zájmu turistů i na počasí. (Klügl, 2013)

Díky mediálnímu zájmu se o možnosti absolvovat prohlídku s lidmi se zkušeností života bez domova dozvěděli nejen čeští, ale také zahraniční zájemci. Z toho důvodu Pragulic navázal spolupráci přibližně s třicítkou dobrovolníků, kteří pro zahraniční turisty výklad průvodce tlumočí. Je tak možné absolvovat prohlídku překládanou do v Evropě běžně užívaných jazyků, kterými jsou němčina, angličtina, a další. tak například prohlídku s překladem do vietnamštiny.

Od začátku činnosti v srpnu 2012 do června 2013 provedli průvodci Praguliku Prahou přibližně 1600 zákazníků. Zájem však hlavně v zimních měsících nebyl tak velký jako ve chvíli, kdy službu spouštěli. Zájem se ale zvýší vždy, když se o projektu zmíní média. Pragulic plánuje do budoucna rozšířit nabídku tras a v současné době připravuje nábor nových průvodců. (Jurečková, 2013)

Lidé se zkušeností života bez domova jsou riziková skupina a tak se ani Pragulicu nevyhnuly některé problematické situace. Ondřej Klügl (2013) situaci popsal následovně „Nezůstali všichni. Někteří, kteří vypadali tak, že by do toho šli, do toho nakonec nešli. Byli tací, s kterými jsme museli nějakým způsobem ukončit spolupráci, nešlo o nějaké závažné věci, že by mělo docházet k nějakým konfliktům, ale situace si to tak žádala. Jsou lidi, kteří museli na nějakou dobu nebo už nějakou dobu utlumují tu činnost z důvodu třeba zdravotních problémů“

Pragulic sestavil svůj podnikatelský plán z části jako součást projektu. Ten pak rozpracovali do uceleného dokumentu, který ale pochopitelně považují za dokument interního charakteru. Během roku, který uplynul od vítězství v soutěži, se tento podnikatelský plán vyvíjel spolu s přibývajícími zkušenostmi zakladatelů. V současné době by měl získat finální podobu. (Jurečková, 2013)

Pragulic do budoucna plánuje rozvoj, který bude spojený se spuštěním nových produktů a služeb a s více cíleným marketingem. (Jurečková, 2013)

2.4.3. Prostor mezi hranicemi

Hlavní činnost Pragulicu se prakticky prolíná s činností vedlejší, což je pracovní rehabilitace lidí se zkušeností s životem na ulici, která probíhá „prostřednictvím procházek městem vedeným člověkem se zkušeností s životem na ulici“. Tyto „procházký“ pak seznamují veřejnost s problematikou bezdomovectví. Jedná se o průvodcovskou činnost vedenou osobami, které mají zkušenost s životem na ulici. Jde tedy o činnost, která má znaky výdělečné činnosti a za účelem dosažení zisku je také provozována.

Tím, že je Pragulic občanským sdružením, není možné zisk z činnosti použít pro členy a zakladatele organizace, což se neděje. „Nikdo z průvodců není členem sdružení, členy jsou v současnosti pouze zakladatelé,“ (Jurečková, 2013)

Pragulic také uvažuje o vyšší míře profesionalizace celé organizace. To se však v budoucnu může setkat s problémy kvůli pojetí spolků z hlediska občanského zákoníku. Záleží také na konkrétní úpravě, kterou spolek zvolí.

Sdružení ale samo plánuje změnit svoji právní subjektivitu, protože se ukázalo, že členská základna není hlavním cílem sdružení. V současné době tuto možnost konzultují s právníkem. (Jurečková, 2013)

Doporučení

Dle mého názoru je dobré, že se Pragulic řídí svým podnikatelským plánem, který jasně stanovuje cíle a také naznačuje prostor pro rozvoj. V tomto bych doporučil zpracovat také strategický plán, který může přispět k rozvoji organizace spojeného s profesionalizací tak, aby nedošlo k případnému ohrožení.

Současně si myslím, že by Pragulic měl organizovat více osvětových a kulturních akcí.

Práce s osobami, které mají zkušenost života na ulici, je riziková a poměrně psychicky náročná. Členové organizace by do budoucna měli předcházet syndromu vyhoření, který může vyvstat jak u manažerů projektu, tak u zaměstnanců z řad průvodců. Toto se také potvrdilo, když se v lednu roku 2013 rozhodla ukončit spolupráci na projektu jedna ze zakladatelek Katarina Chaloupková. Na její místo se spolku podařilo získat nástupce.

Pokud by chtěl Pragulic pokračovat ve své činnosti jako občanské sdružení, musel by po 1.1.2014 ještě více upravit své stanovy, aby mohl dále působit jako sociální podnik. Znamenalo by to ovšem, že členové (současní zakladatelé) musí být zároveň členy statutárního orgánu, který rozhoduje o podobě zaměstnaneckého managementu společnosti, sám však není v pracovně právním vztahu. Doporučení z mé strany je transformace v ústav. Tato právní forma nabízí organizaci potřebnou míru profesionalizace bez nutnosti členské základny, zároveň však má potenciál pro poskytování takového druhu služby, jakou se Pragulic zabývá. Neznám však všechny interní detaily, proto zde bude nejlepší postupovat v konzultaci s právníkem.

Závěr

Pragulic ukazuje další možnost využití občanských sdružení jako sociálního podniku. Ukazuje, že jednoduchost současné právní úpravy občanských sdružení umožňuje jejich využití k mnoha aktivitám, pokud je dodržena zásada nerozdělování zisku svým členům.

Pragulic si zvolil sociálně prospěšný cíl, problematickou skupinu a prostřednictvím podnikatelské aktivity z něj udělal samostatně fungující činnost, která se zdá být soběstačnou.

Projekt ukazuje, že každý člověk, i ten, který stojí na okraji společnosti, může přinést společnosti takovou službu, která bude přispívat k boření společenských bariér. Projekt skvěle kombinuje osvětu o rizikové skupině osob s žádanou službou.

3. Závěry

Od 1.1.2014 nabývá účinnosti Nový občanský zákoník, který dosavadní soukromoprávní úpravu od základů změní. Dotkne se mj. úpravy sdružování občanů.

Zákon o sdružování občanů, který upravoval občanská sdružení od roku 1990 bude zrušen a úprava oblasti sdružování bude zanesena do NOZ Občanská sdružení se dnem nabytím účinnosti nového kodexu automaticky změní do právního režimu spolků. Vzhledem k předchozí právní úpravě budou hlavně upřesněna některá nařízení, která zákon dosud neupravoval, nebo je nechával zcela v kompetenci občanských sdružení.

NOZ ponechává spolkům možnost si upravit stanovy tak, aby nejlépe vyhovovaly činnosti spolku. Zároveň však zavádí některá povinná ustanovení, kterými se spolky musí ve svých stanovách řídit. Většina ustanovení NOZ o spolecích platí pouze tehdy, pokud stanovy spolku neupraví oblast samy.

Současná občanská sdružení se automaticky změní na spolky. K tomuto překlopení právní formy dojde zcela automaticky, aniž by organizace změnily název, sídlo, identifikační číslo, účetnictví, či přišly o historii. Občanským sdružením pouze vzniká povinnost do tří let od nastalé změny revidovat stanovy tak, aby nebyly v rozporu se novou právní úpravou. Další povinností je aktualizovat a doplnit údaje ve veřejném rejstříku, který nově bude veden rejstříkovým soudem a bude veřejně přístupný. Další povinností pak je provést změnu názvu organizace tak, aby název obsahoval slovo spolek, zapsaný spolek, či zkratku z. s.

Občanská sdružení mají nově možnost se transformovat do právní formy Obecně prospěšné společnosti bez nutnosti zániku původního subjektu. Tato možnost však platí pouze do nabytí účinnosti NOZ, tedy do 31.12.2013. Po této lhůtě nebude možné právní formu Obecně prospěšné společnosti založit. Tuto formu nahradí ústavy, v které budou mít spolky možnost se taktéž transformovat. Úplnou novinkou českého právního řádu je možnost založení či transformace do tzv. sociálního družstva.

Sociální družstva svou povahou spadají do konceptu tzv. sociální ekonomiky.

NOZ uvolňuje možnosti podnikání spolků, neboť přímo v zákoně stanoví, že podnikání spolků je možné jako náplň vedlejší činnosti spolku, která musí sloužit jen a pouze k podpoře činnosti hlavní.

Stále zde platí pravidlo, že případný zisk nesmí být rozdělen mezi zakladatele a členy spolku, ale je vázán na použití v rámci spolkové činnosti.

Hlavní spolková činnost nesmí naplňovat znaky podnikání a výdělečné činnosti. To nicméně neznámá, že by nebylo možné požadovat za služby související s hlavní činností úplatu, neboť pokud není záměrem zpoplatněné činnosti hlavní vytvářet zisk, ale pouze pokrýt část nákladů na tyto služby, zákon tuto možnost nezakazuje.

V práci byly shrnuty možnosti a limity, které se nabízí podnikání spolků.

V druhé části práce byla popsána podnikatelská činnost tří vybraných organizací, kterými jsou:

Ekodomov, o. s.

POHODA, o. s. – společnost pro normální život lidí s postižením

Pragulic, o. s. – Poznej Prahu jinak!

Seznam citované literatury

- Anheier, Helmut. 2005.** Nonprofit organizations: Theory, Management, Policy. *yimg.com*. [Online] 2005. [Citace: 16. 11 2012.]
<http://xa.yimg.com/kq/groups/30802428/172491159/name/01+Anheier+%282005%29+Nonprofit+organizations+-+theory,+management,+policy.pdf>.
- Bačuvčík, Radim. 2011.** *Marketing neziskových organizací*. Zlín : VeRBuM, 2011. ISBN 978-80-87500-01-9.
- Borkstein, David. 2007.** *How to change the world. Social Entrepreneurs and the power of new ideas*. New York : Oxford University Press, 2007.
- Černý, Petr. 2010.** *Zákon o sdružování občanů - komentář*. Praha : C. H. Beck, 2010.
- Couf, Petr. 2010.** Účetnictví v organizacích občanské společnosti. [autor knihy] Marek, a kol. Skovajsa. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v ČR*. Praha : Portál, 2010.
- Defourny, Jacques a Develtere, Patrick. 2010.** *Reader: Sociální ekonomika: celosvětový vývoj třetího sektoru*. [Dokument Word] Liege : KSOS FHS UK, 2010.
- Deverová, Lenka. 2013.** Aktuality - transformace občanských sdružení na OPS. *www.deverova.cz*. [Online] 09. 05 2013. [Citace: 20. 05 2013.]
<http://www.deverova.cz/advokatni-kancelar-aktuality.php?ide=17&title=Transformace+ob%C4%8Dansk%C3%BDch+sdru%C5%BEen%C3%AD+na+OPS>.
- . **2008.** Důvody podnikání nestátních neziskových organizací. *Katedra studií občanské společnosti FHS UK*. [Online] 2008. [Citace: 31. 05 2013.]
http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/3._Duvody_podnikani_nestatnich_neziskovyh_organizaci_-_FHS_UK.pdf.
- . **2013.** Je nový občanský zákoník šance nebo hrozba? *nfveolia.cz*. [Online] Nadační fond Veolia, 03. 05 2013. [Citace: 20. 06 2013.]
<http://www.nfveolia.cz/nadacni/doporucujeme-ke-cteni/>.

— **2011.** Právní analýza podnikání občanských sdružení. *Zadání právní analýzy na téma podnikání občanských sdružení.* [Online] 2011. [Citace: 14. 12 2012.] http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/Pravni_posudek_os_def.pdf.

— **2010.** Právo pro organizace občanské společnosti. [autor knihy] Marek a kol. Skovajsa. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v ČR.* Praha : Portál, 2010.

— **2013a.** Spolek nově: poskytování služeb osobám mimo něj, výdělečná činnost spolku. *Kulatý stůl ze dne 21.5.2013 na téma: Právní úprava spolků v novém občanském zákoníku - Transformace, zápisy do rejstříku, veřejná prospěšnost, atd.*

[<http://www.adam.cz/dokumenty/2013/130521-kulaty-stul-spolky.mp3>] Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013a.

Dohnalová, Marie a Průša, Ladislav a kol. 2011. *Sociální ekonomika.* Praha : Wolters Kluwers ČR, 2011.

Dohnalová, Marie. 2004. *Antropologie občanské společnosti.* Brno : CERN, 2004.

— **2010.** Sociální ekonomika. [autor knihy] Marek, a kol. Skovajsa. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v ČR.* Praha : Portál, 2010.

Dohnalová, Marie, Deverová, Lenka a kol., a. 2007. *Sociální ekonomika, sociální podnikání.* Brno : CERN, 2007.

DZ-NOZ. 2012. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník . *obcanskyzakonik.justice.cz.* [Online] 2012. [Citace: 04. 02 2013.] <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/texty-zakonu-.html>.

DZ-ZOK. 2012. Důvodová zpráva k zákonu č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. *obcanskyzakonik.justice.cz.* [Online] 2012. [Citace: 12. 06 2013.] <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>.

DZ-ZoSO. 1990. *Důvodová zpráva k zákonu č. 83/1990 Sb, o sdružování občanů.* [dokument word] Praha : Lenka Deverová, 1990.

eagri.cz. 2012. Metodika pro tvorbu Fich. *eagri.cz.* [Online] 24. 10 2012. [Citace: 20. 06 2013.] http://eagri.cz/public/web/file/183004/IV_1_2_Metodika.pdf.

EKODOMOV, o.s. 2012. O nás. *ekodomov.cz*. [Online] 2012. [Citace: 02. 06 2013.] 02. <http://www.ekodomov.cz/o-nas/>.

Ekodomov, o.s. 2012. Výroční zpráva za rok 2011. *ekodomov.cz*. [Online] 2012. [Citace: 26. 04 2013.] <http://www.ekodomov.cz/o-nas/>.

— . **2004 - 2009.** Výroční zprávy za rok 2004 - 2009. *ekodomov.cz*. [Online] 2004 - 2009. [Citace: 15. 06 2012.] www.ekodomov.cz/o-nas/.

Eliáš, Karel. 2013. Úprava spolků v novém občanském zákoníku. *Kulatý stůl ze dne 21.5.2013 na téma: Právní úprava spolků v novém občanském zákoníku - Transformace, zápisy do rejstříku, veřejná prospěšnost, atd.* [http://www.adam.cz/dokumenty/2013/130521-kulaty-stul-spolky.mp3] Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013.

euroekonom.cz. 2013. Růst reálného HDP (%). *www.euroekonom.cz*. [Online] 2013. [Citace: 02. 06 2013.] <http://www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=cesko-hdp-rok>.

Fabian, Zuzana. 2013. Rozhovor o o.s. POHODA. *Rozhovor se Zuzanou Fabian o POHODA, o.s.* Praha : Tomáš Gregor, 14. 02 2013.

Fetter, Richard W. 2011. Chcete si přivydělat ve vašem oboru? Potřebujete zaměstnavatelův souhlas. *mesec.cz*. [Online] 25. 08 2011. [Citace: 10. 06 2013.] <http://www.mesec.cz/clanky/chcete-si-privydelat-ve-vasem-oboru-potrebuji-zamestnavateluv-souhlas/>.

Forst, Adam. 2013. Transformace“ občanských sdružení na spolky dle nového občanského zákoníku. *epravo.cz*. [Online] 07. 06 2013. [Citace: 10. 06 2013.] <http://www.epravo.cz/top/clanky/transformace-obcanskych-sdruzeni-na-spolky-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-91443.html>.

Frištenská, Hana. 2013. Firmy by se měly víc zajímat, co neziskovkám pomůže. *Fórum dárců*. <http://www.donorsforum.cz/aktuality/221/firmy-by-se-mely-vic-zajimat-co-neziskovkam-pomuze.html>, Praha : Fórum dárců, 14. 05 2013.

Galetková, Hana. 2010. Vedení účetnictví u občanských sdružení (Diplomová práce). *Archiv závěrečné práce MUNI Hana Galetková*. [Online] 2010. [Citace: 06. 06 2013.] http://is.muni.cz/th/174782/esf_m/.

Gregor, Tomáš. 2012. Osobní archiv autora. *Případová studie sociálního podniku*. 2012.

Hájková, Alena. 2013. Teoretické minimum k úpravě poměrů občanských sdružení od účinnosti nového občanského zákoníku. *Česká rada dětí a mládeže*. [Online] 2013. [Citace: 10. 04 2013.] www.crdm.cz/download/predpisy/CRDM-Manual-NOZ.pdf.

Hájková, Tereza. 2011. *Strategické plánování na příkladu občanského sdružení POHODA (bakalářská práce)*. [Dokument Word] Praha : Vysoká škola ekonomie a managementu, 2011.

Havel, Bohumil. 2013. Změny spolků a pobočných spolků ve světle rejstříkového zákona. *Kulatý stůl ze dne 21.5.2013 na téma: Právní úprava spolků v novém občanském zákoníku: Transformace, zápisy do rejstříku, veřejná prospěšnost, atd.* [<http://www.adam.cz/dokumenty/2013/130521-kulaty-stul-spolky.mp3>] Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013.

Havel, Václav. 1999. Projev prezidenta republiky Václava Havla na sympóziu "Myšlenky Václava Havla a koncept občanské společnosti" Macalester College. *obcan.ecn.cz*. [Online] 26. 4 1999. [Citace: 8. 5 2011.] http://obcan.ecn.cz/docs/projev_havel.doc.

Hodek, Tomáš. 2013. Rozhovor o Ekodomovu s Tomášem Hodkem. *rozhovor k diplomové práci*. Osobní archiv autora, Praha : Tomáš Gregor, 25. 02 2013.

jakpodnikat.cz. 2013. Živnosti, druhy živností. *www.jakpodnikat.cz*. [Online] 2013. [Citace: 09. 06 2013.] <http://www.jakpodnikat.cz/zivnosti-volne-vazane.php>.

Jurečková, Tereza. 2013. Doplnující rozhovor k Pragulicu. *Elektronický rozhovor s Terezou Jurečkovou*. místo neznámé : Tomáš Gregor, 20. 06 2013.

— . **2012.** Pragulic na konferenci TESSEA 2012. *Rozhovor s Terezou Jurečkovou na konferenci TESSEA 2012.* <http://www.youtube.com/watch?v=9mtaumATeRc>, Praha, 01. 10 2012.

— . **2012.** Rozhovor o o.s. Pragulic - Poznej Prahu jinak. *Rozhovor k diplomové práci.* Osobní archiv autora, Praha : Tomáš Gregor, 19. 02 2012.

Kadlec, Frank. 1992. *Začínáme podnikat.* Praha : anagement press, 1992. ISBN 80-85603-22-5.

Keane, John. 1998. *Civil Society.* Cambridge : Polity Press, 1998.

Kernová, Františka. 2012. *Rozhovor o občanském sdružení POHODA, o.s.* 23. 05 2012.

Klügl, Ondřej. 2013. Rozhovor o o.s. Pragulic - Poznej Prahu jinak. *Rozhovor k diplomové práci.* Osobní archiv autora, Praha : Tomáš Gregor, 12. 02 2013.

Knoblochová, Vladimíra. 2013. Nový občanský zákoník aneb co nás vlastně čeká? *portal.pohoda.cz.* [Online] 07. 05 2013. [Citace: 18. 06 2013.] <http://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/legislativa-pro-podnikatele/novy-obcansky-zakonik-aneb-co-nas-vlastne-ceka/>.

Kous.o.s. 2010. Boříme mýty: Neziskovky mohou vytvářet ZISK (tisková zpráva). *KOUS - koordinační uskupení NNO vysočiny.* [Online] KOUS, 20. 10 2010. [Citace: 20. 05 2013.] <http://www.kous.cz/news.php?readmore=548&y=2013&m=6>.

Kůrková, Anna. 2008. *Občanská sdružení jako veřejně prospěšné organizace (Rigorózní práce).* Brno : Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2008.

Lašťovka, Marek a kol. 1998. *Pražské spolky 1895 - 1990.* Praha : Skriptorium, 1998.

Lišková, Marta. 2012. Marketingová strategie sociálního podniku Mléčný bar Bílá vrána (diplomová práce). *vse.cz.* [Online] 2012. [Citace: 24. 04 2013.] https://www.vse.cz/vskp/34976_marketingova_strategie_socialniho_podniku_mlecny_bar_bila_vrana.

Lisse, Luděk. 2005. K ustanovení §1 o sdružování občanů. *Právník.* 2005, Sv. 11.

LZPS. 1993. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Praha : Právní řád ČR, 1993. Dostupné online: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>.

Mañas, Tomáš. 2004. Vydělečná činnost občanských sdružení. *neziskovky.cz*. [Online] 4 2004. [Citace: 04. 04 2013.] http://www.neziskovky.cz/clanek/1162/511_559_565/fakta_legislativa-a-ucetnictvi_navody-legislativa/vydelečna-cinnost-obcanskych-sdruzeni/.

Menšíková, Pavla a Jana, Rychtaříková. 2012. Typologie vztahů dle nového občanského zákoníku. *svoc.prf.cuni.cz*. [Online] 2012. [Citace: 14. 04 2013.] <http://svoc.prf.cuni.cz/sources/5/14/165.pdf>.

Müller, Karel. 2003. Koncept občanské společnosti: pokus o komplementární přístup. *sreview.soc.cas.cz*. [Online] 15. 11 2003. [Citace: 12. 06 2011.] http://sreview.soc.cas.cz/uploads/57d77e2882aa4626b53eafea98d17726f2ceb254_502_52muller22.pdf.

mvcr.cz. 2013. Seznam občanských sdružení. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [Online] mvcr.cz, 2013. [Citace: 26. 06 2013.] <http://aplikace.mvcr.cz/seznam-obcanskych-sdruzeni/SearchResult.aspx>.

Neziskovky.cz. 2005. Anketa: Proměnění se obecně prospěšné společnosti v ústavu? *www.neziskovky.cz*. [Online] Neziskovky.cz, o.p.s., 05 2005. [Citace: 20. 05 2013.] <http://www.neziskovky.cz/clanek/883/0/hledej/052005-anketa-quot-premeni-se-obecne-prospesne-spolecnosti-v-ustavyquot/>.

— **2011.** Změna právní úpravy obecně prospěšných společností od 1. 1. 2011. *Neziskovky.cz*. [Online] 2011. [Citace: 20. 06 2013.] http://www.neziskovky.cz/clanek/1583/511_559/fakta_legislativa-a-ucetnictvi/zmena-pravni-upravy-obecne-prospesnych-spolecnosti-od-1-1-2011/.

NOZ. 2012. Zákon č.89/2012 Sb, občanský zákoník. Praha : Právní řád ČR, 2012. ISBN 978-80-7208-020-8.

OPLZZ. 2009. Veřejná podpora a podpora de minimis v OP LZZ. *esfcr.cz*. [Online] 2009. [Citace: 20. 06 2013.] <http://www.esfcr.cz/folder/4774/>.

Passerin, Johana. 2013. Rozhovor s Johanou Passerin o Ekodomovu a DK Šárynka. *Rozhovor k diplomové práci.* Osobní archiv autora, Praha : Tomáš Gregor, 02. 03 2013.

Pavlok, Petr. 2013. Rozlišování účelu a předmětu činnosti spolků a pobočných spolků v NOZ. *Kulatý stůl ze dne 21.5.2013 na téma: Právní úprava spolků v NOZ.*

[<http://www.adam.cz/dokumenty/2013/130521-kulaty-stul-spolky.mp3>] Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013.

Petrlíková, Blažena. 2005. Kladný výsledek hospodaření (zisk) - vlastní zdroj aktivit. *www.ucetnikavarna.cz.* [Online] 01. 06 2005. [Citace: 23. 04 2013.]

[http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d8863v11677-kladny-vysledek-hospodareni-zisk-vlastni-zdroj-aktiv/?search_query=\\$issue=34I6](http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d8863v11677-kladny-vysledek-hospodareni-zisk-vlastni-zdroj-aktiv/?search_query=$issue=34I6).

POHODA, o.s. 2013. Akce a novinky. *Pohoda-help.cz.* [Online] POHODA, o.s., 2013. [Citace: 01. 02 2013.] <http://www.pohoda-help.cz/index.php?cmd=page&id=80>.

— **2012.** bar Bílá vrána - o baru. *barbilavrana.cz.* [Online] POHODA, o.s., 2012. [Citace: 03. 02 2013.] <http://www.barbilavrana.cz/content/o-baru>.

— **2013.** Historie. *www.pohoda-help.cz.* [Online] POHODA, o.s., 2013. [Citace: 19. 06 2013.] <http://pohoda-help.cz/menu/o-nas/historie/>.

— **2011a.** *Mléčný bar - podnikatelský záměr.* [Dokument PDF] Praha : Pohoda, o.s, 2011a.

— **2013.** Společnost pohoda: O nás. *vzdelavanivpohode.cz.* [Online] Společnost POHODA, o.p.s., 2013. [Citace: 20. 06 2013.] <http://vzdelavanivpohode.cz/o-nas/>.

— **2006.** Stanovy. [Online] 14. 09 2006. [Citace: 19. 04 2012.] <http://www.pohoda-help.cz/res/data/001/000251.pdf>.

— **2012.** Vároční zpráva za rok 2011. *www.pohoda-help.cz.* [Online] 2012. [Citace: 15. 06 2013.] http://pohoda-help.cz/wp-content/uploads/2013/03/VZ.Pohoda2011_web.pdf.

— . **2009.** Výroční zpráva za rok 2008. *www.pohoda-help.cz*. [Online] 2009. [Citace: 20. 06 2013.] http://pohoda-help.cz/wp-content/uploads/2013/05/VZ_POHODAos_2008.pdf.

— . **2011.** Výroční zpráva za rok 2010. [Online] 16. 06 2011. [Citace: 18. 05 2012.] <http://www.pohoda-help.cz/res/data/039/004432.pdf>.

— . **2012a.** Výroční zpráva za rok 2011. *pohoda-help.cz*. [Online] 2012a. [Citace: 14. 02 2013.] <http://www.pohoda-help.cz/res/data/048/005554.pdf>.

— . **2012.** Výroční zpráva za rok 2011, společnost POHODA, o.p.s. *pohoda-help.cz*. [Online] 2012. [Citace: 15. 06 2013.] http://pohoda-help.cz/wp-content/uploads/2013/03/Vyr_zprava_2011.pdf.

— . **2012.** Zásady poskytování služeb. *www.asistent-pohody.cz*. [Online] POHODA, o.s., 2012. [Citace: 19. 06 2013.] <http://www.asistent-pohody.cz/zasady-poskytovani-sluzeb/>.

Polachová, Lucie. 2013. Rozhovor s Lucií Polachovou o Mléčném baru Bílá vrána. Osobní archiv autora, Praha : Tomáš Gregor, 15. 02 2013.

Pragulic, o. s. - Poznej Prahu jinak! 2012. *Stanovy občanského sdružení*. [PDF] Praha : Pragulic, o.s., 2012.

Ronovská, Kateřina. 2013. Transformace spolků: Kdy? Kdo? Kam? Proč? A zda vůbec? *Kulatý stůl ze dne 21.5.2013 na téma: Právní úprava spolků v novém občanském zákoníku - Transformace, zápisy do rejstříku, veřejná prospěšnost, atd.* [<http://www.adam.cz/dokumenty/2013/130521-kulaty-stul-spolky.mp3>] Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013.

RVNNO. 2013. Jednání RVNNO dne 21. ledna 2013. *vlada.cz*. [Online] 2013. [Citace: 20. 06 2013.] http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/zapisy-ze-zasedani/zapis_RVNNO_2013_01_21_priloha_2.pdf.

rzp.cz. 2013. Živnostenský rejstřík - vyhledávání podnikatelského subjektu. *www.rzp.cz*. [Online] Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2013. [Citace: 20. 06 2013.] <http://www.rzp.cz/cgi->

bin/aps_cacheWEB.sh?VSS_SERV=ZVWSBJFND&OKRES=3100&CASTOBCE=&OBEC=Praha
&ULICE=&CDOM=&COR=&COZ=&ICO=&OBCHJM=lid%ED%20s%20posti%BEen%EDm&O
BCHJMATD=0&JMENO=&PRIJMENI=&NAROZENI=&ROLE=&VYPIS=1&PODLE=subjekt.

Sagit. 2012. Návrh na zápis do obchodního rejstříku. *www.sagit.cz*. [Online] 2012.
[Citace: 20. 06 2013.]
http://www.sagit.cz/pages/lexikonheslatxt.asp?cd=152&typ=r&refresh=yes&levelid=ob_118.htm.

Salamon, L.M a Anheier, H.K. 1992. *In Search of Nonprofit Sector I: The Question of Definition*.
[http://ccss.jhu.edu/pdfs/CNP_Working_Papers/CNP_WP2_Definitions_1992.pdf]
Baltimore, Maryland : The John Hopkins Corporative Nonprofit Sector Project, 1992.

Šedivý, Marek. 2013. Transformace občanských sdružení na o.p.s. dle zákona č. 68/2013 Sb. *Kulatý stůl konaný dne 21.5.2013 na téma: Právní úprava spolků v novém občanském zákoníku: Transformace, zápisy do rejstříku, veřejná prospěšnost, atd.*
[<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/spolky%2021.5.-program.pdf>]
Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013.

Sedláček, Tomáš. 2009. *Ekonomie dobra a zla*. Praha : 65. pole, 2009.

Škarabelová, Simona. 2005. *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. Brno : CVNS, 2005. ISBN 80-239-4057-0.

Skopeček, Jan. 2006. *Sociální ekonomika v České republice (Diplomová práce)*. Praha : FHS UK, 2006.

Skovajsa, Marek a kol. 2010. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v ČR*. Praha : Portál, 2010.

Skovajsa, Marek. 2006. *Demokracie, občanská kultura a sociální kapitál. KSOS FHS UK*. [Online] 2006. [Citace: 03. 05 2013.]
http://www.fhs.cuni.cz/kos/kos_soubory/skovajsa_obcanska_kultura_a_socialni_kapital.doc.

— . **2010.** Občanská společnost a demokratický stát. [autor knihy] Marek a kol Skovajsa. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha : Portál, 2010.

socialimpactaward.net. 2013. Pusch the Button, chabge the world!
socialimpactaward.net/. [Online] 2013. [Citace: 21. 06 2013.]
<http://socialimpactaward.net/>.

— . **2012.** Shrnutí prvního ročníku SIA v ČR. *socialimpactaward.net*. [Online] 22. 08 2012. [Citace: 22. 06 2013.] <http://socialimpactaward.net/shnruti-prvniho-rocniku-sia-v-cr/>.

Spinalis, o.s. 2013. Změny v legislativě pro NNO . *www.spinalis-os.cz*. [Online] 2013. [Citace: 07. 06 2013.] <http://www.spinalis-os.cz/index.php/zmeny-v-legislative-pro-nno>.

Svejkovský, Jaroslav. 2012. Rozbor: Postavení občanského sdružení a postavení obecně prospěšné společnosti v současné právní úpravě i ve světle nového občanského zákoníku účinného od 1.1.2014. *nsmascr.cz*. [Online] 24. 07 2012. [Citace: 30. 05 2013.] <http://nsmascr.cz/content/uploads/2012/10/Rozbor-NS-MAS-%C4%8CR-o.s..pdf>.

Telec, Ivo. 1998. *Spolkové právo*. Praha : C.H.Beck, 1998.

— . **2013.** Základní principy nového spolkového práva, spolky ve veřejném zájmu.
Kulatý stůl ze dne 21.5.2013 na téma: Právní úprava spolků v novém občanském zákoníku - Transformace, zápisy do rejstříku, veřejná prospěšnost, atd.
[<http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymce-storage/files/spolky%2021.5.-program.pdf>]
Praha : Ministerstvo vnitra ČR, 2013.

TESSEA. 2011. *Principy sociálního podniku*. [Dokument Word] Praha : TESSEA, 2011.

Vláda.cz. 2011. Nový občanský zákoník: demokratičtější a moderní právo.
www.vlada.cz. [Online] 09. 05 2011. [Citace: 20. 06 2013.]
<http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/novy-obcansky-zakonik-democratictejsi-a-moderni-pravo-83883/>.

Vlada.cz. 2013. Rada vlády pro nestátní neziskové organizace. *www.vlada.cz*. [Online] Vláda České republiky, 2013. [Citace: 01. 06 2013.] <http://www.vlada.cz/cz/ppov/rnno/zakladni-informace-767/>.

Yunus, Muhammed. 2007. *Creating a World Without Poverty: Social Business and the Future of Capitalism*. New York : Public Affairs, 2007.

Zahradník, Pavel. 2009. Zdanění příjmů občanského sdružení. *dane-zahradnik.cz*. [Online] 26. 04 2009. [Citace: 06. 06 2013.] <http://www.dane-zahradnik.cz/poradna/odpoved.php?otazka=149&od=1>.

ZoDPH. 2013. Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty. *business.center.cz*. [Online] 2013. [Citace: 20. 06 2013.] <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/dph/cast1h2d1.aspx>.

ZOK. 2012. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Praha : Česká republika, 2012.

ZoSO. 1990. Zákon č. 83/1990 Sb., O sdružování občanů. Praha : Právní řád ČR, 1990.

O autorovi

Bc. Tomáš Gregor pochází z Jihlavy, kde se také blíže seznámil s oblastí organizací občanské společnosti. Pracoval v Informačním centru pro mládež, které provozovalo Slunce, o. s. - sdružení na podporu mezinárodního přátelství.

Na FHS UK se věnoval tematice studentských spolků, a to jak v bakalářské práci s názvem Studenti a studentské spolky na Právnické fakultě UK, tak v praxi. Spoluzaložil a vedl občanské sdružení Studenti FHS UK, o. s.

V současné době se zajímá o právní rámec a ekonomickou stránku občanského sektoru.